गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराअिट विभाग]

अनुक्रमांक ૫૧૮૧ वर्गांक

पुस्तकनुं नाम લેઈક ફૂન

विषय દ-. ર

ડીટેકટીવ વોલ્યુમ નં. ૨

ભેદક ખૂન.

(મેસ્મેરીઝમનો મહાન્ ઉપયોગ)

પ્રયોજક—શંકરલાલ નાથજીભાઇ શુકલ.

માતર નિવાસી.

પ્રકાશક.

શંકરલાલ નાથજીભાઇ શુકલ.

ડીટેક્ટીવ ' અમરસિંહ ” વિગેરેના કર્ત્તા.

માતર.

સોલ એજન્ટ.

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

ઠે. પાનકોર નાકા—અમદાવાદ.

પ્રથમાવૃત્તિ. પ્રત ૧૦૦૦

સંવત ૧૯૭૨. સન ૧૯૧૬.

અમદાવાદ—શાહપુર વનમાળી વાંકાની પોળમાં હરિભાઈ દલપતરામે પોતાના “ ગ્રન્થોદય ” પ્રેસમાં છાપી.

કિંમત રૂ. ૧-૦-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૬૨૮૧

(પ્રકાશકે સર્વ હક્ક પોતાને સ્વાધિન રાખ્યા છે.)

અર્પણ પત્રિકા.

પરમ સ્નેહાસ્પદ સદ્દગુણ સમ્પન્ન

સુહૃદ્ય મલેક સુલતાનખાન મલેક હાસમખાન

લશ્કરી.

પોલિસ સબ-ઇન્સપેકટર સાહેબ.

ઠાસરા.

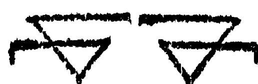
આપ મુસલમાનભાઇ હોઇ ઘણા દયાળુ, ઉદાર અને નિર્મળ અંતઃકરણવાળા તથા પ્રભુને વિષે નિશ્ચલ ભક્તિવાળા છો; પરોપકાર બુદ્ધિથી હમેશાં વિદ્વાન અને ગુણીજનોને આશ્રય આપવામાં પોતાની મહત્તા સમજતા છો, કવિ કોવિદોની કદર કરી તેમનાં મન સંતોષો છો, વસુધામાં આવી મનુષ્ય જીવન સાર્થક્યતાનાં સાધનોને સંપૂર્ણપણે સમજોછો, વિગેરે આપના મહત્ ગુણોથી આકર્ષાઇ, તેમજ આપે આ પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં આપેલી અમૂલ્ય સહાયતાને અનુસરી આ લઘુ પોલીસને અતિશય ઉપયોગી ડીટેકટીવપણાથી ભરેલો "**ભેદક ખૂન**" નામનો ગ્રંથ આપને પ્રિતિ અને આદર સહિત અર્પણ કરૂં છું તે સ્વિકારી આભારી કરશો. "સુજ્ઞેષુ કિં બહુના."

મુ. ઠાસરા જીલ્લે ખેડા.
પ્રાણનિવાસ.
તા. ૧-૨-૧૬

આપનો સ્નેહાસ્પદ
શંકરલાલ નાથજીભાઇ શુકલ.
માતર નિવાસી.

મનહર.

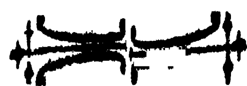
મન થકી મો'ટા તે'ના, મો'ટા જનો જગમાંહી, મહત્ ગણીને કદી મહી ગુણ ગાય શું ?
લેશ લાભ હાની કેરી તૂલના ન મળે કાંઇ, લેવા ચાહે લક્ષલાભ કહો તે લેવાય શું ?
ક્રુર થકી કર્યું ન સુકર્મ કદી કહો તેનો, કરીમ કરીમ કહ્યે મોક્ષ કદી થાય શું ?
સુભ ગણનાની જેને લેશ ના સમજ ઉર, હામ ધારે કાજી થવા કાજી એ કહેવાય શું ?
લક્ષ નહિ લેશ જેનું સદ્ગુણ માહી રહ્યું, સદ્ગુણશાળી મિથ્યા બોલે કો'કે'વાય શું ?
તાર ન લગાવ્યો કદી કિરતાર કેરી સાથ, મદ કરી મોહી બની મોક્ષે કો'જવાય શું ?
નથી દીધાં દાન માન, ગુણીજન ગરીબોને, ખાલી બકવાદી કદી ગુણીમાં ગણાય શું ?
ખાલી હામ ડોળ ધારું ભીડે મહિ મંડળમાં, નરક અવાસ વિણ બીજે કંઇ જવાય શું ?
શંકર સુધાનું પાન મળે નહિ શેતાનને, પાણમસ્ત વિના બીજા કોઇને અપાય શું ?
સાહિત્ય વિલાસી, જ્ઞાની, ગુણવાન ગૃ'સ્થવિના, કલમ કોવિદ નર કોઇથી થવાય શું ?

ધ્રૂપદ (ચોતાલ.)

મનહર.

મદન દાહક કોણ, ઉમાપતિ ભૂપ જાણ, મખપતિ સ્વાહાધિશ અંતરમાં જાણીયે;
લેટનાર શેષપર, તે તું જાણ ધરણિધર, લેખકોની દેવિ કોણ સરસ્વતિ નાણીયે.
કુમળનો સુત કોણ, અજ ચાર મુખી જાણ, કદ છોટું કોણે ધર્યું વામન પ્રણામીયે;
સુરજના પુત્ર, વિર અર્જુનને કર્ણ સમ, હાક વિર કોની કહો, હનૂરો વખાણીયે.
લક્ષ્મણજી ભ્રાત તાત રામ દશરથ ગાત, સમુદ્ર પિનાર રૂષિ અગસ્ત પિછાણીયે;
તાલ વિણાધારી કોણ શારદ નારદ રૂષિ, મર્સદીયો ચંડ કોણે આરાસુર રાણીયે.
નદિયોમાં પૂનિત ભાગીરથી સિંધુ કાવેરી, ખાનપાન ધન સુત દ્યો આશિષ વાણીયે;
ગુપ્ત નામ પ્રશ્નોત્તર યોજ આ સુકાવ્ય કહું, પ્રાણ મસ્ત છે વિખ્યાત જગતમાં કાંણીયે.

સ્નેહ સમર્પણ.

સોરઠા.

અહોનિશ આઠે જામ, સતત્ સ્નેહ વરસાવતા;
યાચકના વિશ્રામ, ભૂષણ કાવ્ય શિરોમણી. ૧
નિર્મળ યશ ગંભીર, બુદ્ધિસાગર ગુણનિધી;
વચન સુધા સમ વિર, કોવિદ કાવ્ય કલાનિધી. ૨
"મસ્તપ્રાણ" ગુણ ખાણ, "જાદવ" સૂત નાગર સુભગ;
રંજે અવિચળ નાંમ, પ્રેમ પયોધિ પ્રવિણ જગ. ૩
"નટપુર" વાસી વિદ્વાન, નાગર કુળ શિરોમણી;
"શંકર"ના પ્રિય 'પ્રાણ' વધજો "ત્રિભુવન" ખ્યાતિ ઘણી. ૪

આપનો સ્નેહાધિન મિત્ર.

શંકર.

પ્રસ્તાવના.

વાંચનનો શોખ દિનપ્રતિ વધતો જવાથી ગૂર્જર ભાષાના વિદ્વાનો તરફથી નવાં નવાં નોવેલો લખાય છે, અને તેનો જનસમાજ યોગ્યતાનુંસાર સાદર કરે છે, તથાપિ જેટલું સાહિત્ય ગૂર્જરગિરામાં જોઇએ તેટલું અવલોકાતું નથી.

આજ કાલ બંગાલી ભાષામાં અનેક પુસ્તકો સાહિત્યના સાધન તરીકે પ્રખ્યાતિ પામેલાં છે, જેમાંનાં કેટલાંકનાં ગૂર્જર સાહિત્યના શોખિન અને તેમાં વૃદ્ધિ કરવા ઇચ્છનાર વિદ્વાન લેખકોએ રૂપાન્તર કરી ગૂર્જર પ્રજા સન્મુખ મૂકેલાં છે, જો કે તેવાં પુસ્તકો બંગાલી પુસ્તકોનું અક્ષરસઃ રૂપાંતર હોય છે, તથાપિ ભાષા ફેર થવાની સાથે મૂળ પુસ્તકના નામને પણ ફેરવી નાખવાના પ્રયત્નો કરાય છે. આ રીત અમને અયોગ્ય લાગવાથી આ પુસ્તકના અસલ નામને નહિ ફેરવતાં બંગાલી ભાષામાંના તેના નામને અમે કાયમ રાખ્યું છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં દુનિયામાં મિત્ર નામની કેટલી મહત્તા છે, અગર મિત્રનું કાર્ય, તથા ફરજ કેવી દુર્ઘટ હોય છે, તે બતાવતાં સ્વાર્થી અને સ્વહીત સાધક મિત્રો કેવાં નિચ કર્મો કરે છે, તેનું આબેહુબ પ્રતિબિમ્બ પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે તેમજ "મેસ્મેરિઝમ" વિદ્યાનો સદૂપયોગ કરવાને બદલે સ્વાર્થ સાધુ પુરૂષો તેનો દૂરપયોગ કરી કેાાં અધમ કૃત્યો કરે છે, તે પણ દર્શાવવામાં આવેલું છે.

આ નવલ નોવલ વાર્ત્તાના શોખીનોને આનંદ સાથે જ્ઞાન આપવામાં બહુજ ફલદાયક નિવડો એજ અમારી અભિલાષા છે! "કિંબહુના?"

દાસરા—પ્રાણ નિવાસ. }
તા. ૧—૨—૧૬ } પ્રયોજક.

અનુક્રમણિકા.

તૈયાર છે. તૈયાર છે.

એક સંસારિક નવલ કથા.

રતિ સુંદરી.

લેખક—સાક્ષર મણિલાલ છબારામ ભટ્ટ.

ઘણાજ સુધારા વધારા સાથેની

સચિત્ર ! (આવૃત્તિ બીજી.) સચિત્ર !

પાકા સોનેરી પુંઠાનું સફાઇદાર છાપ અને સુંદર કાગળ સાથે કીંમત રૂ ૧-૮-૦ પોષ્ટેજ જુદું.

તાકીદે મંગાવો. એક રસિક નોવેલ. તાકીદે મંગાવો.

કુસુમ-લતા.

કડવા મીઠા અનુભવની કહાણી.

કીંમત. રૂ. ૧-૦-૦

વાંચવા લાયક નોવેલો.

રતિ—સુંદરી.	૧—૮—૦
ગુર્જરી—મુમ્બઇની શેઠાણી.	૧—૪—૦
મિલન—મંદિર.	૧—૪—૦
કુંદન અને કુસુમ ભાગ ૧ લો.	૦-૧૨-૦
કુંદન અને કુસુમ ભાગ ૨ જો.	૦-૧૨-૦
કુંદન અને કુસુમ ભાગ ૩ જો.	૦-૧૨-૦
કુંદન અને કુસુમ ભાગ ૪ થો.	૦-૧૨-૦
કુંદન અને કુસુમ ભાગ ૫ મો.	૦-૧૨-૦
પદ્મલતા યાને કંટકમાં ગુલાબ.	૧—૪—૦
તરૂણતપસ્વિની.	૧—૮—૦
કુમુદકુમારી	૧—૮—૦
કુસુમ લતા (એક રસિક નોવેલ)	૧—૦—૦
સુગુણ સવિતા. ”	૦—૮—૦
વિશ્વજીત ઉર્ફે વિશ્વાસઘાત.	૦—૮—૦
વિશ્વપ્રભા.	૦—૮—૦
શશિમાળા.	૦—૮—૦

આ સિવાય અમારી તથા મુમ્બાઇની છાપેલી ઘણી જાતની નોવેલો અમારી દુકાનેથી કીફાયત ભાવેથી મળશે.

મળવાનું ઠેકાણું

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

પાનકોર નાકા—અમદાવાદ.

ભેદક ખૂન.

પ્રકરણ ૧ લું.

આત્મઘાત કે ખૂન ?

" કોણુ રાજીવલોચન આવ્યો ? "

" હાજી. '

" આટલી બધી મોડી રાત્રી સુધી ક્યાં ગયો હતો ? "

" પશ્ચિમ દિશા તરફના દરવાજા આગળ કોઈ બે યુવાનો આવેલા હતા, સહેજ બાબતમાં તેમની સાથે તકરાર થઈ પડવાથી બહુ વખત થઇ ગયો તેથી આટલું બધું મોડું થયું છે. "

" બહુ વખત થયાં હું તમારી રાહ જોયા કરતો હતો. "

" કેમ, શું કામ હતું ? "

" સૂતો છું, પરંતુ બીલકુલ ઉંઘ આવતી નથી. મનમાં અનેક તર્કવિતર્ક અને ચિંતા થયા કરે છે. ભાઈના સંબંધમાં અનેક નઠારા નઠારા 'વિચારો ઉત્પન્ન થાય છે, માટે ચાલો ! એક વખત જઈ તેમને મળી આવીએ. મળ્યા સિવાય મને ચેન પડશે નહિ. "

" ઠીક ! ત્યારે જઇએ; હું કપડાં બદલીને આવું. "

એ પ્રમાણે કહી રાજીવલોચન પોતાના સૂવાના ઓરડા તરફ ચાલ્યો ગયો.

રાજીવલોચન એક બળવાન અને વિખ્યાત પહેલવાન હતો. તે જયંતિલાલના સોબતી તરીકે હમેશાં તેની સાથેજ રહેતો હતો. જયંતિલાલ પોતે બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિમાં ઉત્પન્ન થયેલો હતો. બહુજ સારા વિદ્વાન તરીકે તેની વિજયનગરમાં ગણના થતી હતી. તેનાં માત પિતા તેને બાલ્યાવસ્થામાં મૂકીને પરલોકગમન કરી ગયાં હતાં. ફક્ત એક ઓરમાન ભાઈ સિવાય તેને કોઈપણ બીજું અંગત સંબંધી હતું નહિ.

જયંતિલાલના મ્હોટાભાઈનું નામ રામપ્રસાદ હતું. તેણે પોતે લગ્ન કર્યું નહોતું પોતે જીંદગી પર્યંત અવિવાહીત રહેવાનો જ નિશ્ચય કર્યો હતો. તેની પાસે લગભગ બે લાખ રૂપીયાની સમ્પત્તિ હતી. પિતાની દરિદ્રાવસ્થા હોવાથી તેમના તરફથી કોઈપણ વારસો તેને મળ્યો નહોતો, કિન્તુ તેના મોસાળમાં કોઈપણ વારસ નહિ હોવાથી મોસાળની સઘળી મિલકતનો તે સ્વતંત્ર વારસ બન્યો હતો પોતે પોતાના મોસાળમાં રહેતો હતો. તેણે પોતાના ભાઈ જયંતિલાલને પણ પોતાની પાસેજ એક મકાન જુદું લઈ આપી રાખ્યો હતો. જયંતિલાલ પોતે પોતાના ભાઈ રામપ્રસાદે લઈ આપેલા મકાનની અંદરજ રહેતો હતો.

રાજીવલોચન પણ જયંતિલાલની સાથેજ રહેતો હતો. તેનું સઘળું ખર્ચ પોતે આપતો હતો. તેને કોઈપણ પ્રકારની હરકત પડે તેવો પ્રસંગ કદાપિ પણ તે આવવા દેતો નહોતો.

રામપ્રસાદને મોસાળમાંથી મળેલી સમ્પત્તિની આવકમાં-થીજ રામપ્રસાદ અને જયંતિલાલનાં ખર્ચ બહુજ સારી રીતે નભતાં હતાં. બન્ને ભાઇઓની વચ્ચે કોઇપણ દિવસ કોઇપણ પ્રકારનો પૈસાના સંબંધમાં કલહ થવા પામતો નહિ.

રામપ્રસાદ એક રસાયણ વિદ્યાના પ્રખ્યાત પ્રોફેસર તરીકે લેખાતો હતો ને અનેક પ્રકારનાં વિષો તૈયાર કરવામાંજ પોતાનો સઘળો દિવસ હમેશાં વ્યતિત કરતો હતો. જુદા જુદા દેશોમાં પર્યટન કરી તેણે જુદી જુદી જાતનાં રસાયણીક વિષો બનાવવાની બહુજ સારી માહિતી મેળવી હતી. પોતાનું સઘળું જીવન એ કાર્યમાંજ વ્યતિત કરવાનો તેણે દૃઢ નિશ્ચય કર્યો હતો. તેણે એક મ્હોટો અને વિશાળ રૂમ પોતાના રસાયણિક પ્રયોગોને માટેજ ખાસ નિર્માણ કરેલો હતો અને તેમાંજ તે અનેક પ્રકારનાં નવિન નવિન વિષોનો જથ્થો તૈયાર કરી ભરી મૂકતો હતો. પોતે પણ દિવસનો સઘળો સમય તેજ સ્થળે નિર્ગમન કરતો હતો. ફક્ત ભોજન અને નિદ્રાના વખત સિવાય તે રૂમ-માંથી ભાગ્યેજ બહાર નિકળતો હતો.

પોતાની તે રસાયણિક પ્રયોગશાળાની અંદર તે કોઇને પણ પ્રવેશ કરવાની પરવાનગી આપતો ન હતો. તે પ્રયોગશા-ળાની અંદર પેસવાનાં દ્વાર તેણે તદ્દન લોઢાનાંજ બનાવરાવેલાં હતાં. તેમજ દ્વાર ખુલ્લાં કરવાની યુક્તિ પોતાના સિવાય કોઇના પણ સમજવામાં આવે નહિ, તેવી તેણે ગોઠવણ કરી રાખેલી હતી. એટલે તેના સિવાય તે દ્વાર ખુલ્લાં કરવાની યુક્તિ અન્ય કોઇના જાણવામાં ભાગ્યેજ આવી હોય એમ જણાતું હતું.

જયંતિલાલ શરીરે હૃષ્ટ પુષ્ટ અને બળવાન હતો. તેને જોતાંજ તેના શરિરના બાંધા ઉપરથી તે બલવાન હોવો જોઇએ, એમ સામાન્ય માણુસ પણ જાણી શકતો હતો. તેનું મુખ જોવાથી તે એક ભયાનક માણુસ હશે એમ અનુમાન થઇ શકતું હતું. પરંતુ જ્યારે તેની સાથે પ્રસંગ પડતો ત્યારે તેના સંબંધમાં ઉત્પન્ન થયેલી ભયાનકપણાની કલ્પના તદ્દન નાશ પામતી હતી; અને એક સુશિક્ષીત, મિલનસાર, દયામય, તથા સદ્ગુણશાળી પુરૂષ તરિકે તેની પ્રભા જોનાર મનુષ્યના અંતરમાં પડી રહેતી હતી.

રાજીવલોચન રાત્રીના સમયે પહેરવાનાં સામાન્ય કપડાંની અંદર સજીત થઇને જયંતિલાલના દિવાનખાનામાં આવ્યો. બન્ને મિત્રો એકમેકને મળી જલદીથી દિવાનખાનાની અંદરથી બહાર નિકળ્યા, અને રામપ્રસાદના મકાન તરફ ચાલ્યા.

આજે કાર્તિકમાસની કૃષ્ણ એકાદશીનો દિવસ હતો, આકાશ વાદળોથી ઘેરાયલું હતું, મંદમંદ વૃષ્ટિ થયા કરતી હતી તેવે સમયે બન્ને યુવકો રામપ્રસાદને.મળવાના પૂર્ણ ઉત્સાહમાં હોવાથી સામાન્ય વૃષ્ટિની કાંઇ પણ પરવા નહિ કરતાં લગભગ અર્ધા કલાકની અંદર રામપ્રસાદના વિશાળ બંગલાની સમિપમાં આવી પહોંચ્યા.

મધ્યરાત્રિનો સમય વ્યતિત થઇ ગયો હતો, કોઇપણ મનુષ્ય કે પ્રાણિનો શબ્દ સંભળાતો ન હતો, સઘળે શાન્તિનું સામ્રાજ્ય સ્થાપિત થઇ ગયેલું હતું, ફક્ત વચ્ચે વચ્ચે વર્ષાના સમયમાં ગુંજારવ કરનારાં તમરાંઓનો શબ્દ ક્વચિત્ ક્વચિત્ કર્ણમાં પ્રવેશ: કરી ગુંજારવ કરી શાન્તિનો ભંગ કરતો હતો.

રામપ્રસાદ પોતે એકલોજ પોતાના બંગલાની અંદર રહેતો હતો. નોકર ચાકરને માટે તેણે પોતાના બંગલાની પાસે સ્હામેજ ન્હાનાં ન્હાનાં મકાનો બંધાવેલાં હતાં, તેમાં તેઓ નિવાસ કરતાં હતાં.

જયતિલાલે ભાઇના બંગલામાં આવી અંદર પ્રવેશ કરવાના દ્વારને ધકકો માર્યો. દ્વાર ધકકો લાગતાં તરતજ ખૂલ્લાં થઈ ગયાં. જયતિલાલ દ્વાર ખૂલ્લાં જોઇ બહુજ આશ્ચર્ય પામ્યો. આટલી મોટી રાત્રે શા માટે બારણાં ખૂલ્લાં રાખેલાં હશે? એવો પ્રશ્ન જયતિલાલના મનમાં ઉપસ્થિત થયો

દ્વાર ખૂલ્લાં જોવાથી જયતિલાલના મનમાં પળે પળે વહેમની વૃદ્ધિ થવા લાગી; તરતજ રાજીવલોચન જરા દૂર ઉભેલો હતો તેને જયતિલાલે હાથનો ઈસારો કરી પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને તેઓ બન્ને ઉતાવળે પણ ધીમે પગલે ઉપરના માળ ઉપર ચડ્યા. માળ ઉપર તે વખતે રામપ્રસાદના શયનગૃહની અંદર મંદમંદ પ્રકાશ આપનો એક ટેબલ ઉપર રાખવાનો દિવો બળતો હતો.

જયંતિલાલ હીમ્મતવાન અને બળવાન માણસ હોવા છતાં તેની આ વખતે આગળ ચાલવાની હિમ્મત ચાલી નહિ. તેણે રાજીવલોચનને જણાવ્યું "રાજીવ! આજે સમાચાર કાંઈ સારા હોય એમ સમજાતું નથી!"

રાજીવલોચને તેને બોલતો અટકાવીને કહ્યું:—"મને લાગે છે કે મ્હોટાભાઈ હજુ જાગતા હોવા જોઇએ. જુઓ! તેમના સુવાના રૂમમાં હજી દિવો બળે છે!"

જયંતિલાલે દિલગીરી દર્શાવતાં અને દુઃખી થતાં જણાવ્યું. "નહિ, રાજીવ! એમ અનુમાન કરી શકાય તેવું નથી. જો ઉપરની બાજુએ તેમની રસાયણશાળાની અંદર દિવો બળતો જણાતો હોત, તો તેવો વિશ્વાસ રાખવો ઉચીત હતું. તેમ જોવામાં આવ્યું હોત તો તેમના સંબંધમાં કાંઇપણ વહેમ લાવવાનું કારણ ઉપસ્થીત થાત નહિ. કિન્તુ સૂત્રાના ઘરમાં આવેલી મોડી રાત્રે દિવો બળતો જોવામાં આવે છે, તેથી મારા મનમાં પ્રબળ સંદેહ ઉત્પન્ન થયો છે કે સમાચાર સારા નથી. તમે અંદરની બાજુએ જઇ જુઓ પછી ઉપરની બાજુએ જઇને તપાસ કરીશું."

રાજીવલોચને તરતજ આગળ ચાલી સૂવાના ઓરડાની અંદર પ્રવેશ કર્યો. જયંતિલાલ પણ તેની પાછળ પાછળ અંદર ગયો. અંદર જતાં જે દેખાવ તેમની નજરે પડયો તેથી તેઓ બન્નેના મનમાં બહુજ ભિતિ ઉત્પન્ન થઈ. બન્નેની વાક્શક્તિ બંધ થઇ ગઈ. તેઓ બન્ને એક બીજાના સ્હામુ નિર્નિમેષ નયને દૃષ્ટિપાત કરી રહ્યા.

એ ઓરડો બહુ વિશાળ નહોતો, કિન્તુ બહુજ સારી રીતે શણગારવામાં આવેલો હતો. ઓરડાના મધ્ય ભાગમાં એક સુંદર આરસનું વિશાળ ટેબલ ગોઠવવામાં આવેલું હતું, તેના ઉપર ટેબલ લેમ્પની અંદર દીવો બળતો હતો.

બનેલો બનાવ નજરે નિહાળી કેટલીક વખત મૌન્ય રહી આખરે જયંતિલાલે રાજીવલોચનને ઉદ્દેશીને કહ્યું. "જોયું રાવળ? જો આવું ના હોત તો મારા મનમાં વેહેમ આવતજ

ખરો કે ? હવે શું કરવું ? હાય ! ભાઇ મારો ત્યાગ કરીનેજ ચાલ્યા ગયા ? ”

રાજીવલોચને દિર્ઘ નિઃશ્વાસ નાંખતાં જણાવ્યું “ હવે મિથ્યા શોક કરવો ઉચીત નથી. જલદી આ હકીકતથી પોલિસનાં માણસોને વાકેફ કરવાં જોઇએ. મને લાગે છે કે અવશ્ય કોઇએ તેમનું ખૂન કરેલું હોવું જોઇએ ! મારી ધારણા પ્રમાણે તો તેઓ કદાપિ પણ આત્મહત્યા કરેજ નહિ ! ”

જય તિલાલે તેના બોલવા તરફ કાંઈ પણ લક્ષ નહિ આપતાં કહ્યું-“ રાજીવ ! આ બંગલામાં તમારૂં કોઇ પણ અજાણ્યું નથી ! માટે મારૂ માની પ્રથમ રસાયણશાળામાં તમે એક વખત બરાબર તપાસ કરી આવો. મને લાગે છે, તમને ત્યાંથી આ સંબંધમાં કાંઇક વિશેષ હકીકત મળી આવશે ! ”

રાજીવ તરતજ પોતાના આશ્રયદાતા મિત્રનું કહેવું માન્ય કરી ઉપરની બાજુએ રસાયણશાળાના ઓરડા તરફ ગયો ત્યાં ચારે તરફ તપાસ કરી પાછો આવી જયંતિલાલને કહેવા લાગ્યો. “ મેં સઘળી જગોએ તપાસ કર્યો છે ! ફક્ત રસાયણશાળા સિવાયના બધા ઓરડાઓ તપાસી આવ્યો છું. ત્યાં આગળ કોઇ પણ જોવામાં આવતું નથી. રસાયણશાળાનો ઓરડો બંધ છે અને તે બહુ પ્રયત્ન કરવા છતાં ઉઘાડી શકાતો નથી, માટે તે જોઇ શકાયો નથી. ”

“ બીજે સઘળે તો બરાબર રીતે તપાસ કર્યો છેને ? ”

“ હા ! બીજે તો બરાબર તપાસ કર્યો છે. રસાયણશાળાનાં દ્વાર ઉઘાડવાની ચાવી કેવી છે તે જાણવામાં નથી, તેમ બીજી

ચાવીઓથી તે ઉઘડતી નથી, તેમ તે કેવી રીતે ઉઘાડવામાં આવે છે તેનો સંકેત પણ મારા જાણવામાં નથી. તમે જાણતા હો તો બતાવો ? "

" ના રાજીવ ! મને પણ તે રૂમ ઉઘાડવાનો ગૂઢ ભેદ ભાઇએ કદાપિ પણ બતાવ્યો નથી. તેમ બીજા કોઇના પણ જાણવામાં હોય તેવું મને લાગતું નથી. તોપણ મને લાગે છે કે વખતે સુરેશકુમારીને તેમણે જણાવ્યું હોય તો તે જાણે."

"શું સુરેશકુમારીને તેઓ જણાવે ખરા ?"

" હા ! તે તેમને પોતાની પુત્રી સમાન પ્રિય છે. મારા કરતાં પણ સુરેશકુમારી તેમની અધિક સંભાળ રાખતી હતી. તેથી વખતે તેના ઉપર કૃપા કરી તેને જણાવે પણ ખરા ! પરંતુ જો તો ખરો ! મોહોટા ભાઇના ડાબા હાથમાં મને કાંઇક લોહીનો દાઘ પડેલો હોય તેવું દેખાય છે ! "

રાજીવલોચન તરતજ રામપ્રસાદના મૃત શરીરની પાસે ગયો. તેનો હાથ પોતાના હાથમા લઇ કેટલીકવાર સુધી જોઈ રહી વિચાર કરી કહેવા લાગ્યો. " હા ! લોહીના દાઘ જેવુંજ જણાય છે ! પણ અન્ય કોઇ સ્થળે તેવો બીજો દાઘ પડેલો હોય તેવું જણાતું નથી શરીર પર કોઇ પણ આઘાત થયેલો હોય તેવુ પણ સમજાતું નથી. ફક્ત આટલું લોહી નીકળવાથી ભાઇનું મૃત્યુ થયું હોય એમ પણ મને તો સંભવિત લાગતું નથી !

" વારૂ આ ગોળી ભાગેલી પડેલી તે જોને ! "

" આતો કાચની ગોળી છે ! મને લાગે છે કે; કાચનો નાહાનો ટૂકડો આ ગોળીને ભાગતાં આ પ્રમાણે હાથમાં પેસી

જવાથી આ લોહી આવ્યું હશે!"

"હા! મને પણ એમજ લાગે છે કે ભાઇ આ કાચની ગોળીને હાથ વડે ભાગવા ગયા હશે, પરંતુ એ સઘળી બાબત આપણે તપાસવાની જરૂર નથી. પોલિસના માણસો આવીને સઘળું તપાસસે."

"મને અત્યારે તો એવું સમજાય છે કે તેમણે આત્મહત્યા કરી હશે!"

'મને લાગે છે કે તારૂં મગજ અત્યારે ભમી ગયું છે? ભાઇને શું દુઃખ હતું કે તેઓ આત્મહત્યા કરી પ્રાણ કહાડે?"

"ત્યારે આ શાનો દાઘ હશે?"

"એ પણ લોહીનો દાઘ હોય એમ દેખાય છે મને લાગે છે કે તેમના હાથમાના લોહીનો દાઘ દિવાલપર લાગેલો છે."

"મારી ધારણા પ્રમાણે પોલિસને આ બાબતની ખબર આપ્યા સિવાય બીજો એકે ઉપાય નથી."

"તો પછી અહિંઆં નકામો વખત ગુમાવવાની જરૂર નથી. મારી મરજી છે કે આપણે એક વખત ભાઇની રસાયણ શાળાનો ઓરડો ઉઘાડવાનો પ્રયત્ન કરી જોઇએ તો ઠીક થાય!"

"ના! ના! નકામી મેહેનત કરવા જેવું છે. મેં તેને ઉઘાડવાનો બહુજ પ્રયત્ન કરી જોયો છે. પણ કોઇ રીતે ઉઘાડી શકયો નથી."

તરતજ જયંતિલાલ અને રાજીવલોચન બન્ને તે ઓરડાની અંદરથી બહાર નિકળ્યા, એટલામાં એક ગાડી બંગલાનાં પગ-

થીયાં આગળ આવીને ઉભી રેહેતી હોય તેવો શબ્દ તેમને કાને પડયો. ગાડીનો શબ્દ સાંભળી બન્ને જણુ ઉતાવળા ઉતાવળા છજાની અંદર આવ્યા. નીચે નજર કરી તો બે પોલિસના અમલદારો ગાડીમાંથી નિચે ઉતરતા તેમના જોવામાં આવ્યા.

તેમણે પહેરેલાં વસ્ત્રો ઉપરથીજ જયંતિલાલ તેઓ બન્ને પોલિસના અમલદારો છે એમ ઓળખી ગયો. તેમને જોતાંજ રાજીવલોચન બોલી ઉઠયો "મને લાગે છે કે આપણા ખબર પહોંચતાં પહેલાં તેઓને ખબર મળી ગયેલા હોવા જોઇએ."

પ્રકરણ ૨ જું.

પિંજરામાં પુરાયેલી પંખિની!

આવેલા બન્ને પોલિસ અધિકારીઓની અંદર એક સ્થાનિક પોલિસનો સબ ઇન્સપેકટર મી. રસિકલાલ કરીને હતો તથા બીજો માણુસ વિજયનગરનો પ્રખ્યાત ડીટેકટીવ પોલિસનો ઇન્સપેકટર મી. આણંદરાવ કરીને હતો.

બંગલાની અંદર પેસતાંજ મી. રસીકલાલે સ્હામે ઉભેલા જયંતિલાલને જોઇને પૂછયું. "આપનું નામ શું?"

"મારૂં નામ જયંતિલાલ છે."

"ત્યારે તો મારા ધારવા પ્રમાણે આપજ મરનાર મી. રામપ્રસાદના ભાઇ હશો?"

"હાજી!"

"મેં થોડા સમય પહેલાંજ મી. રામપ્રસાદના ખૂનના સમાચાર સાંભળ્યા છે. મને તેમના ખૂનના સંબંધમાં દરવાજા ઉપર પેહેરો રાખનાર ભૈયાના ઉપર પ્રથમ સંદેહ ઉત્પન્ન થયો હતો. આપે અહિંયાં આવી તપાસ કરી તે પહેલાંજ તે અહિં આવી જોઇ ગયો હશે, અને તેથી તેણે અમોને ખબર આપી હશે, એમ સમજાય છે. સારા ભાગ્યે તેણે ખબર આપ્યા તે વખતે આપણા વિજયનગરમાં પ્રખ્યાત છુપી પોલિસના ઇન્સપેક્ટર સાહેબ મી. આણંદરાવ પણ ત્યાં કામ પ્રસંગે આવેલા હોવાથી બેઠેલા હતા. જલદીથી ખૂનના સંબંધમાં પત્તો મળે એટલા માટે હું તેમને પણ સાથે લેતો આવેલો છું. વારૂ! પણ આપને કોણે ખબર આપ્યા?"

"મને આ સંબંધમાં કોઇએ ખબર આપી નથી. હું સૂતો હતો, કિન્તુ મારા મનમાં બહુજ ચિન્તા થતી હતી! કોઈ પણ પ્રકારે ચેન પડતું ન હતું, જીવ બળ્યા કરતો હતો, અને તેથી ઉંઘ આવતી ન હતી. મનમાં અનેક પ્રકારની નઠારી શંકાઓ ઉત્પન્ન થતી હતી. મોહોટા ભાઇને મળવાને મન બહુજ આતુર થવા લાગ્યું; તેથી હું મારા મિત્ર રાજીવલોચનને સાથે લઇ અહિંયાં આવ્યો. અહિં આવ્યા પછી દુ:ખકર બનાવ નજરે પડયો. મેં કાંઇ જોયું છે તે આપ ઉપર પધારો એટલે સઘળું આપને સમજાવીશ."

સબ ઇન્સપેકટરની ઉમ્મર આશરે પચાસેક વર્ષની હતી, કિન્તુ એટલી ઉમ્મર હોવા છતાં તેમનું શરીર બહુજ બળવાન

હતું. તેમની સાથે આવેલા ડીટેકટીવ પોલિસ ઇન્સપેકટર આણું-દરાવ આશરે ત્રીશેક વર્ષની ઉમ્મરનો હતો. તે દેખીતો બહુજ નિડર, ધૂર્ત્ત, અને સદ્વર્ત્તનશાળી જણાતો હતો. આટલી નાહાની ઉમ્મરમાં તેણે અનેક ચોર, લૂટારા અને ખૂનીઓને પોતાની જાળમાં ફસાવી પકડયા હતા. જૂદા જૂદા સ્થળોએથી અનેક ઇનામો અને સોના રૂપાના ચાંદો મેળવ્યા હતા. વિજયન-ગરના રાજ્યમાં આ વખતે આનંદરાવનું નામ બહુજ પ્રખ્યાત હતું.

પોલિસ સબ ઇન્સપેકટરે સીડી ઉપર ચઢતાં ચઢતાં જયતિલાલને પૂછયું. કેમ સાહેબ આપે ઉપરની બાજુએ સઘળે સ્થળે તપાસી જોયું છેને ?"

"હાજી ! કેટલેક સ્થળે જોયું છે. અમારી નજર નહિ પોહોચવાથી અમે આપની પાસે ખબર આપવા માટે આવતા હતા, એટલામાં આપજ પોતે અહિં આવી પહોંચ્યા છો "

"મેં આપને આવતાં વાંતજ જણાવ્યું છે કે, દરવાજાના પેહેરાવાળાએ આવી મારી ઑફીસમાં ખબર આપ્યા હતા. તે પણ અમારી સાથેજ પાછો આવ્યો છે. પરંતુ રસ્તામાંથી તેના પેટમાં દુઃખતું હોવાથી તે જાજરૂ જવા ગયો છે. તે હમણાંજ આવશે ને કહેતો હતો કે રાત્રીના દશેક વાગ્યાના સુમારે મરનાર રામપ્રસાદના ત્રીજા મજલા ઉપરના એક ઓરડાની અંદર દિવો બળતો જોવામાં આવતો હતો. આપના ભાઇ હમેશાં રાત્રીએ બહુ સમય પર્યંત જાગતા રેહેતા હતા, તેથી પેહેરાવાળાને કોઈ પણ પ્રકારનો વેહેમ આવવાનું કારણ હતું નહિ; પરંતુ આજે આશરે સાડા દશેક વાગ્યાને સૂમારે એકાએક ત્રીજા માળ ઉપરથી

ભયની બૂમ તેના સાંભળવામાં આવી તેથી તેના મનમાં વેહેમ ઉત્પન્ન થયો ને વિચાર કરતો હતો, એટલામાં એક સ્ત્રીને સીડી પરથી બીજા માળ પર આવતાં તેણે જોઇ તેથી તેના વહેમમાં અધિક ઉમેરો થયો.

"એ સ્ત્રી કોણ હતી તે પેહેરાવાળો ઓળખી શક્યો છે ?"

"ના ! દિવાના ઝાંખા અજવાળાને લીધે તે તેને બરાબર ઓળખી શક્યો ન હોતો !"

"પછી !"

"પછીથી તે રમણિ બંગલામાંથી નિચે ઉતરી વાડીના દરવાજા તરફ વળી. પેહેરાવાળાએ તેને અટકાવી નહિ, તેમ તે તેની પાછળ પણ ગયો નહિ, કિન્તુ પહેલાં ભયનો પોકાર સાંભળેલો હોવાથી બંગલાના ઉપરના માળ પર આવ્યો. ઉપર આવીને જોતાં રામપ્રસાદ મરી ગયેલા હોય તેવું તેને જણાયું, તેથી નકામો વખત નહિ ગૂમાવતાં તેણે પોલિસ સ્ટેશન પર આવી અમને ખબર આપી."

આ પ્રમાણે વાત કરતા કરતા ચારે જણા ઉપરની બાજુએ આવેલા રામપ્રસાદના સૂવાના ઓરડાની સમીપમાં ગયા. અત્યાર સુધી આણંદરાવ એક શબ્દ પણ બોલ્યો ન હતો. રામપ્રસાદના સૂવાના ઓરડામાં જઇ તેણે મૃતશરીરને બરાબર રીતે તપાસ્યું. તેમજ તે ઓરડાની અંદર રાખવામાં આવેલી સઘળી ચીજોનું બહુજ બારિકાઇથી અવલોકન કર્યું. પોતાની તપાસ પૂરી થયા પછી તેણે જયંતિલાલને પૂછ્યું. "આપે આ બંગલાની

અંદરના બધા માળો અને તેમાંના ઓરડાઓ બરાબર રીતે તપાસ્યા છે ?"

"નાજી! મેં બધે ફરીને તપાસ કરી નથી, પરંતુ આ મારા મિત્ર રાજીવલોચને એક સિવાયના સઘળા ઓરડાઓ તપાસ્યા છે."

"તો પછી તેમણે તે એકજ ઓરડો જોવાનો કેમ બાકી રાખ્યો છે ?"

"તે ઓરડાનાં બારણાં બંધ છે. તે બારણાં ઉઘાડવાની યુક્તિ અમારા જાણવામાં નથી."

"આપના મોટા ભાઇએ આપને પણ તે ઉઘાડવાની યુક્તિ બતાવી નથી ?"

"નાજી."

"ઠીક! ચાલો ત્યારે પ્રથમ આપણે તે ઓરડાનીજ તપાસ કરીયે."

તરતજ તેઓ સઘળા તે ઓરડાના દ્વાર સન્મુખ જઇને ઉભા રહ્યા. આનંદરાવે તે ઓરડાનાં દ્વાર બહુજ બારિકાઇથી તપાસ્યાં, કાંઇ પણ પત્તો નહિ લાગવાથી તેણે પુનઃ જયંતિલાલને પૂછયું. "જ્યારે બારણાં તૈયાર કરાવ્યાં ત્યારે આપ અહિંયાં હાજર ન હતા ?"

"નાજી! તે વખતે હું આ દેશમાં પણ ન હતો."

"આ બારણાં ઉઘાડતાં તો બહુએ વાર જોયું હશે ?"

"બહુ વખત ઉઘાડેલાં જોયાં હશે, પરંતુ કોઈ પણ વખત

તેને ઉઘાડતાં જોયાં નથી. મ્હોટાભાઇ તેને બહુજ ગુપ્ત રીતે ઉઘાડતા હતા. તેઓ ઉઘાડતા તે વખતે અમને કોઇને પણ પાસે રહેવા દેતા નહિ. કોઇને કોઈ બ્હાનું કહાડી અમે હાજર હોઇએ તો અમને બહાર કહાડી મુકતા હતા."

"આપે કોઈ પણ વખત એ સંબંધમાં આપના મ્હોટા ભાઇને પૂછેલું હતું?"

"નાજી! એવી રીતે તેમને પૂછવાનુ સાહસ મારાથી કરી શકાય તેમ ન હતું."

"અમે પેહેરાવાળાના મુખે સાંભળેલું છે કે, આપના મ્હોટાભાઈ એક બાલિકાનું પાલન કરતા હતા તે વાત ખરી છે?"

"હાજી! એ વાત સત્ય છે. મ્હોટાભાઇ સુરેશકુમારીનું બાળપણથીજ પાલન કરતા હતા."

"સુરેશકુમારી કોણ?"

"મ્હોટાભાઇના એક મિત્રની તે પુત્રી છે."

"આપના ભાઇ એ બાલિકાને બહુજ ચાહાતા હતા?"

"હા!"

"ત્યારે તે સુરેશકુમારી આ બારણું ઉઘાડવાની યુક્તિ જાણતી હશે?"

"તે મારા જાણવામા નથી તેમ મ્હોટાભાઇ તેને કોઇ પણ ગુપ્ત કહે એ વાત મ્હારા માનવામાં પણ આવતી નથી."

"સુરેશકુમારી ક્યાં રહે છે?"

"અહિંયાં અર્ધાક માઇલ પર."

" તે અહિંયાં કેમ રેહેતી નથી ?'

" તેને અહિ રાખવાની ભાઈની ઇચ્છા નહિ હોય. પોતાના રેહેવાના સ્થળમાં તે કોઇને પણ રેહેવા દેવાની ઇચ્છા રાખતા નહોતા. અમે વારંવાર તેમને મળવા આવ્યા કરતાં હતાં. અમારા સિવાય ઘણું ખરૂં ભાઇ ભાગ્યેજ કોઇની સાથે વધારે વખત વાતમાં ભેળાતા. તેમની પાસે અનેક ચાકરો છે, છતાં તેઓને પણ આ મકાનમાં રાખતા નહિ. તેમનું કામ થઈ રહેતાં સાયંકાળના સમયે સઘળા નોકર ચાકરો આ સ્હામેના મકાનમાં પોતપોતાને સોંપવામાં આવેલી ઓરડીઓમાં ચાલ્યા જતા હતા."

" સુરેશકુમારીને આ સમાચાર પહોંચાડવામાં આવ્યા છે ?"

" ના ! આ સંબંધમાં હજી તે કાંઈ પણ જાણતી નહિ હોય એમ જણાય છે."

" ઠીક ! પેહેલાં એક વખત મારે એ ઓરડાની અંદર જઇ તપાસ કરવી જોઇએ. મને લાગે છે કે, એ ઓરડાની અંદરથી મને કાંઇને કાંઇ નવિન હકીકત મળી આવશે, અને તેથી આપના ભાઇના ખૂનના સંબંધમાં તપાસ કરવામાં બહુજ સારી મદદ મળશે. ચાલો ! એક વખત આપણ અંદર જઈ તપાસીએ."

પાંચ મિનિટની અંદર સઘળા રામપ્રસાદના રસાયણ-શાળાવાળા ઓરડાની સમિપમાં આવીને ઉભા રહ્યા. રસિકલાલ અને આનંદરાવ બન્નેએ બહુજ બારિકાઇથી બારણાંની તપાસ કરી, પરંતુ કોઇપણ યુક્તિ તેમની બારણાં ઉઘાડવામાં કામ

આવી નહિ. છેવટે તેમણે બારણાં તોડી નાંખી અંદર પેસવાનો વિચાર નક્કી કર્યો. તેમણે જયંતિલાલને કહ્યું "મહાશય! આપ આ ઘરમાં વારંવાર આવતા હોવાથી ઘરના માહિતગાર હશો. માટે ગમે ત્યાંથી એક હથોડી અગર પરાઇ અમને લાવી આપો, કેમકે આ દ્વાર ઉઘાડવાનો કોઇ પણ ઉપાય નહિ હોવાથી તેને ભાગવાં પડશે."

જયંતિલાલે તરતજ ઇન્સપેકટરોની આજ્ઞાનુસાર નિચે જઈ એક હથોડી અને પરાઈ લાવી આપ્યાં. આણંદરાવે રાજીવલોચનને બળવાન જોઈ બારણાં તોડી નાંખવાનું કાર્ય સોંપ્યું.

રાજીવલોચને પરાઇદસ્તો હાથમાં લઇ બારણાં ઉપર બહુજ બળપૂર્વક દશ બાર પ્રહાર કર્યા; પરંતુ તેથી લોઢાનાં દ્વાર ઉપર કાંઈપણ અસર થઈ નહિ. ફરીથી હતું એટલું બળ એકત્ર કરી દશ પ્રહાર રાજીવલોચને દ્વાર ઉપર કર્યા, તોપણ દ્વારની કળ તુટી નહિ.

આ વખતે રાજીવલોચન વારંવાર એ ભારે પરાઇને ઉંચામવાથી બહુજ શ્રમિત થઈ ગયો અને નિ:શ્વાસ મૂકવા લાગ્યો. જયંતિલાલે તેને થાકી ગયેલો જોઈ જરા શાન્તિ લેવાને માટે સૂચવ્યું.

આશરે દશેક મિનિટ શાન્તિ લઇ રાજીવલોચન પુન: તે લોહદંડ હાથમાં લઇ બારણાં ઠોકવા લાગ્યો. આ વખતે તેને બહુ પરિશ્રમ ઉઠાવવો પડયો નહિ. બે ચાર ઘા મારતાંજ તે લોઢાનાં દ્વાર પડવાની શરૂઆત થઈ. આનંદરાવે તે પડતાં દ્વારને પકડી લીધાં, અંદરની બાજુએથી અનેક પ્રકારનાં ઔષધોની ગંધ

બહાર આવવા લાગી. આનંદરાવ બારણાંને અર્ધા ઉઘાડી અંદર જવાને તૈયાર થયો એટલામાં અંદરની બાજુએથી એક સ્ત્રી બારણાં આગળ આવી કહેવા લાગી. "તમે કોણ છો ? તમારે શા માટે બારણાં ભાગવાં પડયાં છે ? આ મકાનના માલિકનું કોઇએ ખૂન કર્યું છે, કિન્તુ હવે પછીથી હું આ મકાનની અને તેમની સઘળી સમ્પત્તિની માલિક છું." અંદરથી સ્ત્રીના એકાએક આવા પ્રશ્નો સાંભળી બહારની બાજુએ ઉભેલા માણસો બહુજ આશ્ચર્ય પામ્યા.

જો કે સઘળા માણસો ઉપરની બીના સાંભળી ચકિત બન્યા, પરંતુ આનંદરાવ તેના બોલવાની કાંઈપણ પરવા કર્યા સિવાય અંદરની બાજુએ પેસી ગયો અને અર્ધા ઉઘાડેલાં દ્વારને એક બાજુએ ખસેડી દીધાં. તરતજ બહાર ઉભેલા ત્રણે જણા અંદર દાખલ થયા. જયંતિલાલ અંદરનો દેખાવ જોઇને બહુજ વિસ્મય થયો, ભયથી તેનું શરીર કંપવા લાગ્યું, ને પોતાના મનમાં અનેક પ્રકારની ચિંતાઓ કરવા લાગ્યો. "સુરેશકુમારીને તેણે પોતાની સ્હામે હાથ જોડી ઉભેલી જોઈ. તેનું સુંદર મુખ મ્લાન થઈ ગયેલું નિહાળ્યું તેનાં કર્ણ પર્યંત વિશાળ નેત્રોમાંથી અગ્નિની વૃષ્ટિ થતી હોય તેવો ભાસ થયો. ક્રોધ અને અતિશય ઉત્તેજીત બની જવાથી તેનું શરીર કંપતું હોય તેવું દેખાયું. તે વારંવાર દિર્ઘ નિઃશ્વાસ નાંખતી વિલોકાઈ. સુરેશકુમારીની આવી વિષમ સ્થિતિ જોઇ જયંતિલાલ કેટલીક વાર પર્યંત અવાક્ બની ગયો અને શરીરનું ભાન ભૂલી ગયો ને પોતે જાગૃતાવસ્થામાં સ્વપ્ન જેવું નિહાળવા લાગ્યો. તે બહુ વખત સુધી

શૂન્ય-સમાન રહી સહસા બોલી ઉઠયો. "કેવી વિચિત્રતા! સુરેષ! તું અહિં ક્યાંથી? બહુજ આશ્ચર્યની વાત છે કે તું અંદર છે. તું અહિંયાં અંદર પેસી એકલી શું કરે છે?"

પ્રકરણ ૩ જું.

વિષમ સન્દેહ.

સુરેષકુમારી કાંઇ પણ ઉત્તર નહિ આપતાં સ્થિરપણે ઓરડાના મધ્યમાં ઉભી રહી. ફક્ત આવેલા માણસોના મુખ સ્હામી સ્હેજ દૃષ્ટિ ફેરવી ગઇ.

સુરેષકુમારીની ઉમ્મર આશરે ચૌદ વર્ષની હતી. તેણે હાલ યુવાવસ્થામાં પ્રવેશ કર્યો હતો. તે અતિશય સુસ્વરૂપ હતી. તેના સઘળા શરીરનો બાંધો સુકોમળ અને સુંદિર હતો. રામપ્રસાદ જન સમાજની અંદર વધારે ભળતો નહિ હોવાથી તેનો વિવાહ અધાપિ પર્યંત કરવામાં આવ્યો નહોતો. રામપ્રસાદ તેને પોતાની જાતની પુત્રી કરતાં પણ અધિક પ્રેમથી ચહાતો હતો, હજુ સુધી કોઈ પણ લાયકાત વાળો વર નહિ મળવાથી તેણે તેને કન્યાવસ્થામાં રેહેવા દીધી હતી.

રામપ્રસાદનો રસાયણશાળાવાળો ઓરડો અનેક રીતે શણગારવામાં આવેલો હતો. ચારે તરફ પાંચ પાંચ આલમારીઓ ગોઠવવામાં આવેલી હતી. તે આલમારીઓની ઉપર ન્હાની મ્હોટી જુદી જુદી જાતની શીશીઓ ઓષધોથી ભરી ગોઠવવામાં

આવેલી હતી. જુદી જુદી જાતનાં રસાયણિક વિધાને ઉપયોગી યંત્રો તથા રસાયણીક પરિક્ષામાં આવતી અનેક પ્રકારની સામગ્રીઓ અંતરે અંતરે સુરક્ષિત પણે મૂકેલી હતી એક બાજુપર ત્રણ ન્હાનાં મ્હોટાં બુક સેલ્ફો ગોઠવેલાં હતાં. તે સેલ્ફોની અંદર જુદા જુદા દેશનાં રસાયણશાસ્ત્રને લગતાં સોનેરી પુઠાંવાળાં પુસ્તકો નંબરવાર ગોઠવેલાં હતાં.

સુરેષકુમારી પ્રથમ તો દ્વારની પાસેજ ઉભી રહેલી હતી. પરંતુ જ્યારે ઓરડાનુ દ્વાર તુટી પડી પોતાના પર પડવાનો સમય આવ્યો, તેજ વખતે ઓરડાના મધ્ય વિભાગમાં જઇ ઉભી રહી. જો તેણે તેમ કર્યું ન હોત તો દ્વાર તેના ઉપરજ પડવાનો સંભવ હતો.

સુરેષકુમારીને શાંતિથી મૌન્યપણું ધારણ કરી ઉભી રહેલી જોઇ પોલિસના સબ ઇન્સપેકટર રસિકલાલે પૂછયું "તમારૂંજ નામ સુરેષસુંદરીને ?"

તરતજ સુરેષે ઉત્તર નહિ આપતાં પ્રથમ તો જયંતિલાલના મુખ સ્હામે બહુજ તિવ્રદૃષ્ટે જોયા કર્યું; કેમકે પહેલાંજ તેણે તેના નામથી તેને બોલાવી હતી. કેટલીક વારે તેણે વિચાર કરી જવાબ આપ્યો. "હા ! મ્હારૂં નામ સુરેશસુંદરી છે."

"તમે અહિંયાં હશો એવું અમારા જાણવામાં પહેલેથીજ આવ્યું હોત તો અમને આ દ્વાર ભાગવાની જરૂર રહેત નહિ. નાહક દ્વાર ભાગી નુકશાનમાં ઉતરવું પડયું તેમ કરવાની જરૂર પડત નહિ."

સુરેશકુમારીએ ભય પામેલી હોય તે પ્રમાણે કહ્યું. "આપ

પોલિસના માણસ છો? આપના મનમાં ખૂનીને પકડવો એવું જ હોવું જોઇએ, પરંતુ આપે તે ઓરડો જોયો કે નહિ? અહિંયાં શું જોવાનું હતું?"

જયંતિલાલ સુરેશકુમારીના કહેવાનો ભાવાર્થ સમજી શક્યો નહિ. કેવી રીતે સુરેશ આ લોહદ્વારવાળા ઓરડાની અંદર પુરાઇ અને કેવી રીતે તે બહાર નિકળત એજ વિચાર તેના મનમાં ઘોળાયા કરતો હતો. જો આ દ્વાર ભાગવામાં ના આવ્યાં હોત તો તે કેવી રીતે બહાર નિકળવા પામત એ વિચારોએજ તેનું હૃદય હલમલાવી મૂક્યું હતું. કોઇ પણ રીતે તેના મનનું નિરાકરણ થયું નહિ. કોઈ પણ ગુહ્ય ભેદ તેનાથી કળી શકવામાં આવ્યો નહિ. તેણે અનેક વખત સુરેશસુંદરીને તે કેવી રીતે અંદર પેઠી તે સબંધમાં પ્રશ્નો કર્યા પરંતુ તેના તરફથી પણ કાંઈ ઉત્તર મળ્યો નહિ."

આખરે જે ઓરડાની અંદર મૃતદેહ પડેલો હતો, ત્યાં આગળ સર્વે ગયા. સુરેષકુમારી પણ તેમની પાછળ પાછળ ગઈ! રસિકલાલે પણ ત્યાં જઈ આનંદરાવને સુરેશકુમારીના જવાબ તરફ લક્ષ્ય આપવાનું કહી પોતે સવાલ કર્યો

"વારૂ સુરેશ! આજે જ્યારે તમે આ મકાનની અંદર આવ્યાં તે વખતે રામપ્રસાદને તમે જીવતા જોયેલા હતા કે મરેલા?"

આનો પણ સુરેશકુમારીએ કાંઇ પણ ઉત્તર આપ્યો નહિ. જેથી આનંદરાવે તેને પૂછ્યું "મને લાગે છે કે મરનાર રામપ્રસાદના એક હાથમાં જે એક ન્હાનો લોહીનો દાઘ પડેલો

છે તે તમે જોયેલો હશે? જુઓ! આ દિવાલ ઉપર પણ તેવાજ લોહીનો એક દાઘ પડેલો છે. આ ટેબલની નીચે પણ કેટલાક ભાગેલા કાચના કકડા પડેલા છે; એ સઘળું તમારા જોવામાં આવેલું છે? બરાબર વિચાર કરીને જવાબ આપજો. પરંતુ યાદ રાખજો કે ખોટી વાત કહી સત્ય હકીકત છૂપાવવાનો પ્રયત્ન કરશો નહિ."

સુરેષકુમારી તરતજ રામપ્રસાદનું મૃત શરીર પડેલું હતું તેની પાસે ગઈ. તેણે મસ્તક નમાવી બહુજ બારીકપણે રામપ્રસાદના શબને તપાસ્યું. તેનો હાથ તપાસી સુરેષકુમારીએ જણાવ્યું. "આ હાથમાં છે તે લોહીનો દાઘ નથી."

રસિકલાલ બહુજ આશ્ચર્ય પામ્યો ને સુરેશકુમારીને પૂછ્યું. "શું એ દાઘ લોહીનો નથી? જ્યારે પેહેલીવાર અમે આ ઓરડાનો અંદર આવ્યા, તે વખતે આ ઠેકાણે લોહી પડેલું હતું."

"ખરેખર એ સંબધમાં આપની ભૂલ છે. એ લોહીનો દાઘ તો ન હોયજ."

"વારૂ! એ લોહીનો દાઘ ના હોય એમ માનીયે, પણ આ દિવાલ પર દેખાય છે, તે પણ લોહીના દાઘ ન હોય કે! મને લાગે છે કે જ્યારે રામપ્રસાદનું ખૂન થયું, તે વખતે તેમણે આ દિવાલ ઉપર પોતાનો હાથ લગાડયો હોવો જોઇએ અને તેથીજ આ દાઘ પડેલો છે!"

સુરેષકુમારીએ દિવાલ પર પડેલા દાઘ તરફ નજર કરી ગંભીરપણે જણાવ્યું. "આ શાના દાઘ છે તે બરાબર રીતે કહી

શકાય તેમ નથી. લોહીનો દાઘ હોય એવું જણાય છે, પરંતુ હાથ ઉપરનો દાઘ તો લોહીનો ન્હોયજ ! ”

રસિકલાલ બહુજ આશ્ચર્ય પામ્યો, તેણે પાસે ઉભેલા ડીટેક્ટીવ અમલદાર આનંદરાવના સ્હામું જોયું. બન્ને જણા કેટલીક વાર સુધી વિચાર કરતા એક બીજાના મુખ સ્હામુ જોતાજ ઉભા રહ્યા. તેઓ વિચાર કરતા હતા તે સમયનો લાભ મળતાં જયંતિલાલે બહુ નરમાશથી સુરેશકુમારીને પૂછ્યું “ સુરેશ ! જો આ સબંધમાં કાંઇ પણ તારા જાણવામાં હોય તો મને જણાવ ! જો હકીકત બરાબર નહિ મળી આવે તો પોલિસના અમલદારો તેમજ છૂપી પોલિસના અધિકારીઓ ખરા ખૂનીને પકડી શકશે નહિ. વખતે તેમ નહિ થવાથી કોઇ નિરપરાધિ માણસને ખાલી કષ્ટ સહન કરવાનો સમય આવશે. ”

સુરેશકુમારીએ તેને કઠોરપણે જવાબ આપ્યો “ હા ! હું તે સઘળુ જાણુ છુ. કિન્તુ તમારે એ જાણવું ઉચીત નથી. હું જે ગુપ્ત રાખવાની ઇચ્છા રાખુ છું, તે વાત પ્રાણ જતાં પણ હું બીજાને જણાવવાની નથી. અહિંયા બીજાં કેટલાંક એવાં માણસો છે કે જેઓ રામપ્રસાદનું મૃત્યુ થવાથી લાભ મેળવવાની આશા રાખે છે. પ્રથમ પોલિસના માણસોએ તેમની જુબાની લેવાની જરૂર છે. ”

રસિકલાલ સુરેષકુમારીના કહેવાના સઘળા શબ્દો સાંભળી પોતાને પુરતો ખુલાસો નહિ મળવાથી બોલ્યો. “ હું એકવાર સુરેશકુમારી સાથે ખાનગી વાત કરવા ચાહુ છું માટે આપ બધા થોડા સમયને માટે અહિંયાંથી બહાર જાઓ તો ઠીક ! ”

તરતજ બધા બહાર ગયા, રસિકલાલે સુરેષકુમારીને પોતાની પાસે બોલાવી, અને તેને પૂછ્યું. "સુરેશ! જો તું ખરી વાત નહિ જણાવે તો અમારાથી ખરા અપરાધીને પકડી શકાશે નહિ. જો તુ અમને સરલ રીતે સઘળી હકીકત નહિ જણાવે તો પછી અમારે તારી પાસેથી ખરી હકીકત કઢાવવા, કોઇ પણ ઉપાય કરવો પડશે."

સુરેષે ક્રોધ વ્યંજક સ્વરે જણાવ્યું "જેટલું આપને જાણવાનું હતું તેટલું જણાવી દીધું છે હવે આપને જે કાંઇ કરવું હોય તે સુખેથી કરો, એ બાબતમાં મને જરા પણ ભય લાગશે નહિ"

રસિકલાલે અન્ય કાંઇ પણ હકીકત નહિ પૂછતાં પોતાના ખીસ્સામાંથી એક કાગળ બહાર કહાડયો અને તે સુરેશકુમારીના હાથમાં મુકતાં પૂછ્યું. "બોલો! આ કાગળ સંબંધે તમે શું જાણોછો? આ કાગળ દરવાજાના પહેરાવાળા ભૈયાએ મરનાર રામપ્રસાદના ખીસ્સામાંથી કહાડેલો છે."

"સુરેશકુમારીએ કાગળ પોતાના હાથમાં લઇ વાંચ્યો. તે પત્રની અંદર તેણે પોતાનાજ અક્ષરો હોય તેવું જોયું. પોતાના અક્ષરો જોતાં તે બહુજ આશ્ચર્ય પામી અને ભયભિત બની. તેણે પત્ર ફરીથી ધીમે ધીમે વાંચ્યો.

"તમારા શત્રુઓ તમારો પ્રાણ લેવાને માટે યત્ન કરે છે માટે બહુજ સાવચેત રહેજો."

તમારી "સુરેષકુમારી."

વાંચતાની સાથેજ સુરેષકુમારીના મનમાં અતિશય ભય ઉત્પન્ન થયો. તેનું મુખ મલિન થઈ ગયું ને વારંવાર દીર્ઘ નિઃશ્વાસ મૂકવા લાગી. તે એક શબ્દ પણ બોલી શકી નહિ. સુરેષકુમારીની આવી સ્થીતિ જોઇ રસિકલાલે સહાસ્ય વદને તેને પૂછ્યું. "વાડીના પહેરાવાળાએ જે કાગળ રામપ્રસાદના ખીસ્સામાંથી મેળવ્યો છે તેના અક્ષરો શું તમારા પોતાના છે?"

સુરેષકુમારીનું સઘળું શરીર કંપવા લાગ્યું. તેણે કંપીત સ્વરે જવાબ આપ્યો.

"હા, એ મારૂંજ લખેલું છે."

રસિકલાલે તેને ફરીથી પ્રશ્ન કર્યો. "તમે આ પત્ર શા માટે લખ્યો હતો?"

સુરેશકુમારીએ રસિકલાલનો આ પ્રશ્ન ખરી રીતે જોતાં સાંભળ્યો નહોતો. તેની ચૈતન્ય શક્તિનો લોપ થઇ ગયો હતો. તે અચેતન બનીને તરતજ પૃથ્વીપર પડી ગઇ. રસિકલાલે તેને પડતાં પડતાં પકડી લીધી, અને તેજ સ્થળે તેને સુવાડી, આનંદરાવને બોલાવ્યો.

આનંદરાવે આવીને રસિકલાલને કહ્યું. "આની અંદર કાંઇ પણ રહસ્ય હોય એવું સમજાતું નથી તમે જતી વખતે તમારી સાથે લેઈ જજો, અને તેને પોતાને ઘેર પોહોચાડજો; મને આ કેશના સબંધમાં કેટલીક હકીકતતો સમજાઇ છે, તે ઉપરથી તે કાર્ય મારા ધારવા પ્રમાણે બહુ વિષમ નથી. સઘળી હકીકત સહજમાં મળી આવશે."

પ્રકરણ ૪ થું.

આશ્વાસન.

થોડા વખતમાં સુરેશકુમારીને ભાન આવ્યું. રસિકલાલે બીજા બધાને વિદાય કરી સુરેશકુમારીને માટે એક ગાડી મંગાવી તેની અંદર બેસાડી પોતે પણ બેઠો અને ગાડી-વાળાને ગાડી સુરેશકુમારીના રેહેવાના ઘર તરફ લઇ જવાની સૂચના આપી.

ગાડી સુરેશકુમારીના રેહેવાના સ્થાન તરફ ચાલી. લગભગ પાંચેક મિનિટ પર્યંત કાંઈ પણ વાતચીત થઈ નહિ રસિકલાલ આ વખતે સુરેશકુમારીનું મુખ મ્લાન થયેલું, અને વારંવાર તેને દિર્ઘ નિઃશ્વાસ નાંખતી, તથા તેના ચક્ષુઓમાંથી અશ્રુઓ વરસાવતી જોઇ, બહુજ ખિન્ન થયો. કોઇ પણ બાહ્યિક કારણને લીધે તેની આવી વિષમ અવસ્થા થઇ હશે એમ વિચારવા લાગ્યો. તેનો સ્વભાવ દયાળુ હતો. સુરેશકુમારીની આવી અવસ્થા જોઇ કાંઇ પણ પૂછવાનું આ વખતે તેને યોગ્ય લાગ્યું નહિ

કેટલીકવાર શાન્ત રહ્યા પછી સુરેશકુમારીએજ સહસા રસિકલાલને પૂછ્યું. "મહાશય! આપ એક પોલિસના અમલદાર છો? આપની સાથેના આપના મિત્ર તો ફક્ત છૂપિ પોલિસના અમલદાર છે. વારૂ! જોકે તેઓએ તો મને ખરાજ અપરાધી તરીકે માની છે, એમ મને તેમના બોલવા ઉપરથી સમજાયું છે, કિન્તુ આપ પણ શું તેમની માફકજ મને અપરાધી માનો છો?"

"સુરેશ! હું બહારની હકીકતને જોઇને કોઈ પણ બાબતનો નિર્ણય કરતો નથી."

"ઠીક! પરંતુ આપના મિત્રે તો મને તે ઓરડાની અંદર જોઇ, તથા મને અજ્ઞાન અવસ્થામાં નિહાળી તેથી હુંજ અપરાધી છું એમ નિશ્ચય કર્યો હોય એમ જણાય છે."

"સુરેશ! જો તું ધારે તો તાત્કાળીક આ સંબંધમાં અજવાળું પાડી શકે તેમ છે. તુ જે કાંઈ જાણુતી હોય, તે જો મને જણાવે તો કોઈ પણુ પ્રકારની ગુંચવણીમાં ઉતરવું પડે નહિ."

"તે તમારા મિત્રના હાથમાં આવેલો કાગળ જોવાથી મારા મનમાં ભય ઉત્પન્ન થયો છે.'

"તેજ તેમને જણાવ્યું છે કે તે પત્ર તારા પોતાનાજ હાથનો લખેલો છે"

"અવશ્ય તે મારા પોતાનાજ હાથનો લખેલો છે. મેં કાલે તે પોસ્ટ મારફતે રામપ્રસાદને મોકલાવેલો હતો."

"જો એમજ છે તો પછી મારા આગળ તને સઘળી ખરી હકીકત જણાવવામાં કાંઈ પણ હરકત આવશે નહિ. હું તને કોઇ પણુ પ્રકારની અડચણુ આવવા દઇશ નહિ."

"ભલે! જો આપ વચનથીજ બંધાતા હો તો સાંભળો. આપ જો કે પોલિસ અમલદાર છો તથાપિ પણુ દયાળુ છો. આપનું મુખ જોતાંજ મને આપના તરફ શ્રદ્ધાભાવ ઉત્પન્ન થયો છે. મારા બાપ રામપ્રસાદના અંગત મિત્ર હતા, રામપ્રસાદની ઉન્નતિના સાધનરૂપ પણુ તેઓજ હતા. મારા પિતાએ

પોતાના મૃત્યુ પહેલાં મને રામપ્રસાદ પાસે મોકલી દીધી હતી. રામપ્રસાદે મને બાલ્યાવસ્થામાંથી આટલી મ્હોટી અવસ્થામાં મારૂં પાલન કરીને આણી છે. તેમણેજ મને રહેવાને માટે એક ન્હાનું મકાન આપેલું છે. હું તે ઘરની અંદર એક દાસીની સાથે રહું છું. હમેશાં હુ રામપ્રસાદને મળવા માટે તેમને બગલે આવતી હતી. જ્યારે જ્યારે હું તેમની પાસે આવતી ત્યારે ત્યારે હમેશાં તેઓ મારી સાથે માયાળુપણાથી મીઠી મીઠી વાતો કરતા અને મને ખુશી રાખવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા. એક દિવસ તેમણે મારી સાથે વાત કરતાં કરતાં જણાવ્યું હતું કે, તેમના મૃત્યુ પછી હું તેમની સઘળી સંપત્તિની માલિક થવાની છું. તેમના ભાઇ તો કેવળ જીવનપર્યંત પોતાનું ભરણ પોશણ કરવાનાજ હક્દાર રહેનાર છે. એ પ્રમાણેનુંજ તેમણે પોતે એક વિલ તૈયાર કરેલું છે અને તે નેશનલ બેંકની અંદર રાખેલુ છે. આ નગરની અંદર રામપ્રસાદના અનેક શત્રુઓ છે. ગયા વર્ષે એક ભયાનક અને વિચિત્ર માણસ તેમની પાસે આવેલો હતો. તે માણસ જોયો ત્યારથી તેઓ બહુ દુઃખીત હોય તેવા જણાતા હતા; મને લાગે છે કે આજે તે માણસ રામપ્રસાદના મૃત્યુના સમાચાર સાંભળવાથી બહુજ આનંદિત થયો હશે!"

"એ માણસ કોણ છે? કેવી રીતે તેને આજે રાત્રેજ સમાચાર મળ્યા હશે."

"તેનું નામ ડાક્તર દિનાનાથ છે, તે એક ભયાનક મુર્તિ છે. તે માણસ જેને ચાહે તેને પોતાના વશ કરી શકે તેવો છે. જેવો તે દુષ્ટ છે તેવીજ તેની છોકરી છે. તેનું નામ સ્નેહલતા

છે. જ્યારે જ્યારે ડાકતર દિનાનાથ રામપ્રસાદની પાસે આવતો ત્યારે ત્યારે રામપ્રસાદના મનમાં બહુજ દુ:ખ ઉત્પન્ન થતું હતું. એઓ એટલાતો તેના મેળાપથી દુ:ખી દેખાતા કે ચોવિસ કલાક સુધી કોઇની પણ સાથે વાતચીત કરી શકતા નહિ. જયંતિલાલની સાથે સ્નેહલતાને બહુ સારો વાતનો પ્રસંગ છે. તે તેના હાથમાં પૂતળાની માફક રમે છે, હમેશાં તે તેના કહેવા પ્રમાણેજ વર્તે છે.'

"ઠીક! આજે તું કેટલા વાગે રામપ્રસાદના બંગલે ગઇ હતી?"

"રાત્રે અગીઆરેક વાગ્યાના સુમારે હું રામપ્રસાદના બંગલે ગઇ હતી. રામપ્રસાદે મારા મંત્રનો શું ઉપયોગ કર્યો છે, એ જાણવાની ઇચ્છા થવાથી હું ત્યાં ગઇ હતી. તે પત્ર આપે જોયો છે. હું જ્યારે ઘરમાં પેઠી તે વખતે રામપ્રસાદ મરી ગયેલા પડયા હતા. તેમને જોતાંજ મને ભય ઉત્પન્ન થયો. આપજ વિચાર કરો કે મારા જેવી એક બાળકી એવા મ્હોટા મકાનની અંદર મધ્યરાત્રીના સમયે એક મુડદું પડેલું જોઇ ભય પામે કે નહિ? તરતજ હું એ ઓરડાની અંદરથી બહાર નિકળી, પરંતુ મને ચારે તરફ તપાસ કરવાનો વિચાર થયો, મેં ચારે તરફ તપાસ કરી, પરંતુ આપની તપાસમાં જે કાંઇ જણાયું તેથી વિશેષ કાંઇ પણ મારા જોવામાં આવ્યું નહિ. ફક્ત એકજ ચિજ મને મળી આવી છે, અને તે મેં મારી પાસે રાખી છે; જે હું તમને બતાવું છું."

એ પ્રમાણે કહી સુરેશકુમારીએ એક કાચની ગોળ શીશી બહાર કહાડી રસિકલાલના હાથમાં મૂકી. રસિકલાલે તેને પોતાના

હાથમાં લઈ બારિક રીતે તપાસી અને કેહેવા લાગ્યો. "આ શું છે તે તમારા જાણુવામાં છે?"

"હા છે! એ શીશીની અંદર જે કાંઈ લાલ પાતળો પદાર્થ જોવામાં આવે છે, તે એક પ્રકારનું બહુજ ભયાનક ઝેર છે. એ ઝેર જેના શરિરની અંદર પ્રવેશ કરે છે, તેનું તત્કાળ મૃત્યુ થાય છે."

"એ સઘળી હકીકત તારા જાણુવામાં કેવી રીતે આવવા પામી?"

"એક દિવસ દાક્તરને રામપ્રસાદ સઘળી હકીકત કેહેતા હતા. મેં ગુપ્તપણે એ સઘળી હકીકત સાંભળી લીધી હતી."

"તું પેહેલાં કોઇ પણ વખત રામપ્રસાદના રસાયણશાળાના ઓરડામાં ગઈ હતી?"

"હા! હું બહુએ વાર ત્યાં જતી હતી. એ ઓરડાનાં દ્વાર કેવી રીતે ઉઘાડવામાં આવે છે, તે પણ હુ જાણુ છું. જેવી મને આ ઝેરવાળી શીશી મળી આવી, કે તરતજ હું તે રસાયણશાળાના ઓરડામાં ગઇ. મને એમ ખાત્રી હતી કે રામપ્રસાદે આ શીશીને કોઈ પણ આલમારીની અંદર પ્રથમ મૂકેલી હોવી જોઇએ. જ્યારે જ્યારે કોઈ પણ શીશીને તેઓ આલમારી ઉપર મૂકતા ત્યારે ત્યારે તે શીશીમાં જે પ્રકારનું વિષ હોય તેનું નામ લખતા, તેમજ શીશીના નિચેના વિભાગમાં પણ તેમાં રહેલા પદાર્થનું કાગળ પર નામ લખી તે ચીઠ્ઠી ચોહોડી દેતા. મેં આલમારી ઉપર જઇ જોયું તો તેમાં બે શીશીઓની જગો ખાલી પડેલી મારા જોવામાં આવી."

."તે શીશીઓ કોઇએ ઉઘાડેલી હતી ?"

"ના ! જેવી રીતે બૂચના આંટા મારી બંધ કરેલી હોય તેવીજ રીતે બંધ કરેલી હતી."

"ત્યારે તમે કેવી રીતે શીશીઓ ગણી ?"

"ઉપરની બાજુએથી ગણતાં આવતાં બે શીશીઓ ઓછી હોય એમ મારા મનમાં સંદેહ ઉત્પન્ન થયો. તે બે શીશીઓ ઓછી થઇ તેમાંની એક આ મારી પાસે હતી તે મેં તમોને આપી છે, અને બીજી રામપ્રસાદના સૂવાના ઓરડામાં છુટી પડેલી છે."

"એ ઉપરથી તમારા ધારવામાં શું આવ્યુ ?"

"એ ઉપરથી મારૂં અનુમાન એવુ થયું છે કે અન્ય કોઇ પણ એ રસાયણશાળાના ઓરડામાં પેસવાની યુક્તિ જાણતું હોવું જોઇએ. તેમજ આ ઝેરની શીશીઓ પણ કયાં આગળ રાખવામાં આવેલી છે તે પણ તેની જાણમાં હોવુ જોઇએ. છતાં શીશીની નીચે કાગળ ચોડવામાં આવેલો હશે, તે તેના જાણવામાં આવેલું નહિ હોય એમ મારી માન્યતા છે. આ વિષનો કેવી રીતે ઉપયોગ કરવો તે તે માણસની જાણમાં હોવાથી તેણે આ વિષની સહાયતાથીજ રામપ્રસાદનું ખૂન કરેલું હોય એમ જણાય છે"

"તમે રામપ્રસાદને સાવધાન કર્યા હતા તેનું કારણ શું ?"

"તેમના શત્રુના ભયને લીધે મારે તેમ કરવાંની જરૂર પડી હતી."

"તેમના કયા શત્રુથી તેમને ચેતતા રહેવા ચેતવણી આપી હતી ?"

"હાલમાં તેમને માથે ઘણા શત્રુઓ ઉભા છે. તેઓ ઉપરથી રામપ્રસાદની સાથે સારા ભાવથી વર્તન ચલાવતા હતા, કિન્તુ તેમના અંતરમાં તેમની પાસેથી પૈસા પડાવવાનો વિચાર હોવાથી તેઓ ગુપ્ત રીતે અનેક પ્રકારની રમતો રમતા હતા."

"તેમાંના કોઇને પણ તમે ઓળખ્યા છે?"

"ના!"

"ત્યારે તમને કેવી રીતે ખબર મળી? જ્યારે તમે કેહેવાજ માંડયું છે તો સઘળી હકીકત મને ખુલ્લે ખુલ્લી કહી બતાવો. તમારે કોઇ પણ પ્રકારનો ભય રાખવો નહિ. વળી તમે એ પણ જાણ્યું છે કે તમને તે લોઢાનાં બારણાંવાળા ઓરડામાં જોવાથી છૂપી પોલીસના અમલદાર આનંદરાવને વહેમ ઉત્પન્ન થયો છે. તેમજ તમે આ કાગળ વાંચી સંજ્ઞાહિન બની ગયાં, તેથી તેમને તમેજ ખુની આસામી છો એમ માનવાને કારણ મળ્યું છે, અને તેથીજ તેઓ તમારા રૂબરૂમાં બોલી ગયા છે કે આ કામમાં ખુનીને પકડી પાડવો એ સહજ છે."

"એમાં તેમનો કાંઇ દોષ નથી. તેઓએ બહારની બીના જોઈ તેવું અનુમાન કરેલું છે. પરંતુ આપે તો મારી સઘળી હકીકત સાંભળેલી છે, કહો આપ શું મને દોષિત માની શકો છો?"

"તમારો સંદેહ કોના ઉપર છે?"

"મારો સદેહ એક માણુસના ઉપર છે, કિન્તુ હું તેનું નામ ઠામ બરાબર જાણુતી નથી. એક દિવસ બહુજ ગુપ્ત રીતે છુપાઇને મેં તેની અને રામપ્રસાદની છાની સઘળી વાતો

સાંભળી છે, અને તેથી મને તેના ઉપર વહેમ લાવવાનું કારણુ છે. પરંતુ હું તેને બરાબર રીતે ઓળખતી નથી. આ મારૂં ઘર આવ્યું, આપ ગાડીવાળાને ગાડી ઉભી રાખવા કહેશો ?"

તરત રસિકલાલે ગાડીવાળાને ગાડી ઉભી રાખવા હુકમ આપ્યો. હુકમ અનુસાર ગાડી ઉભી રાખવામાં આવી. સુરેશકુમારી કાંઇપણુ નહિ બોલતાં ફક્ત રસિકલાલ તરફ દૃષ્ટિપાત કરી ઘરની અંદર ચાલી ગઇ. રસિકલાલ પોતાના મનની અંદર કુમારીની વાતનો, તેની હીલચાલનો અને તેના સૌંદર્યનો વિચાર અને પ્રસંશા કરતો કરતો પોતાના ઘર તરફ ચાલ્યો ગયો.

પ્રકરણ ૫ મું.

વિચિત્ર ઘટના.

બીજે દિવસે પ્રાત:કાળે જયંતિલાલ પોતાના ઘર આગળથી બહાર નિકળ્યો. આગલા દિવસે રાત્રે બનેલી ઘટનાનો વિચાર કરતો કરતો તે રાત્રે બે વાગ્યાને સુમારે ઘેર ગયેલો હતો. ભય, શોક અને ચિન્તાને લીધે તેને જરાય ઉંઘ આવી નહીં. જેથી તે સવારમાં વેહેલો ઉઠી ફરવાના ઇરાદાથી આશરે એકાદ કોસ દૂર નિકળી ગયો, અને ત્યાં આવેલી એક અતિશય સુંદિર ત્રણુ માળની હવેલીની અંદર પેઠો.

બીજા માળ પર અનેક પ્રકારનાં સરંજામ અને ફરનીચરોથી સુશોભિત કરેલો ઓરડો હતો, તેની અંદર જયંતિ-

લાલના મોટા ભાઈ રામપ્રસાદનો મિત્ર ડાક્તર દિનાનાથ બેઠેલો હતો. દિનાનાથે જયતિલાલને જોતાંજ એક ખુરસી તેને બેસવા માટે આપી અને હસતાં હસતાં કહેવા લાગ્યો, "વાહ! આજે કાંઇ આટલાં બધાં વહેલાં પગલાં થયાં છે? વારૂ! કહો શહેરના શું સમાચાર છે? હું તો કાલનો શહેરમાં ગયોજ નથી એટલે મને બીલકુલ ખબર નથી. સમાચાર પત્રો આવેલાં તે વાંચવાનો સમય પણ મળ્યો નથી કે કાંઇ સમજવામાં આવે? સ્નેહલતા પાંચ છ ચોપડી ભણેલી છે, પરંતુ તે પણ કાલે તો મારી પાસે આવી નોહોતી કે તે વાંચી સંભળાવે!"

જયતિલાલે નિચે બેસતાં જણાવ્યું, "કાલ બરાબર ઉંઘ આવી નોહોતી તેથીજ આજે આટલો બધો વહેલો આવ્યો છું."

"કેમ! કેમ! એવા શા વિચારમાં પડયા હતા કે બીલકુલ ઉંઘ આવી નહોતી? શરીરની પ્રકૃતિમાં કાંઈ વિકાર તો નથી થયોને?"

"મારી શારીરિક પ્રકૃતિમાં તો કાંઇ ફેરફાર થયો નથી કિન્તુ–"

"ત્યારે શું છે તે જલ્દીથી જણાવો? મોહોટા ભાઈની પ્રકૃતિ તો સારી છેને?"

"નાજી! બહુજ માઠા સમાચાર છે!"

"શું છે? શું થયું છે? તે મને જણાવો?"

"ડાક્તાર! બહુજ અઘટિત બનાવ બનવા પામ્યો છે. ભાઈ હવે આ અસાર સંસારનો ત્યાગ કરી ચાલ્યા ગયા છે.

કોઇ દુષ્ટે તેમનું ખૂન કર્યું છે. કહો કાલ રાત્રે તેને લીધેજ મને ઉંઘ આવી નોહોતી."

"શું કહો છો ? પરમ દિવસે તો હું તેમને મળ્યો હતો !"

"આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. પરમ દિવસે તો તેમની તબીયત બહુજ સારી હતી."

"તો પછી !"

"પોલિસને મારા પેહેલાંજ ભાઇના ખૂનના સમાચાર મળ્યા હતા પોલિસ ઇન્સપેક્ટર તેમજ છૂપી પોલિસના ઇન્સપેક્ટર બન્ને જણા ત્યાં આવ્યા હતા. તેઓએ ખૂનના સંબંધી સઘળી તપાસ કરવાનું કામ પોતાના હાથમાં લીધું છે. લાસ પણ તેમણે પોતાના સ્વાધિનમા રાખી છે."

"અરેરે ! શું ત્યારે મારા મિત્રના સબંધમાં એવું પરિણામ આવ્યું ? હજી સુધી તેમના દેહને અગ્નિસંસ્કાર પણ અપાયો નથી ? શું બન્યું છે, અને કેવી રીતે બન્યું તે મને સંઘળી હકીકત બરાબર રીતે સમજાય તેવી રીતે જણાવો. મને તે સાંભળવાને માટે બહુજ પ્રબળ ઇચ્છા થઈ છે.

જયંતિલાલે સઘળી હકીકત તેને પ્રથમથી તે અંતપર્યંત જણાવી. શા માટે તે રાત્રીએ રાજીવલોચનને લઇ રામપ્રસાદને ત્યાં ગયો હતો, તે હકીકત પણ તેણે કહી બતાવી. તેમજ ત્યાં પોતે શું જોયું, પેહેરાવાળાએ પોલિસને કેવી રીતે ખબર આપી અને શું શું કહ્યું હતુ, તેમજ રસાયણશાળાવાળા ઓરડાની અંદર સુરેશને રહેલી જોઇ તથા તેણે શું કહ્યું તે પણ કહી બતાવ્યું.

જયંતિલાલ દાક્તર દિનાનાથને સઘળી હકીકત કહી બતાવતો હતો તે વખતે એક યૂવતિ ધીમે ધીમે તે ઓરડાની અંદર આવી. યૂવતિની ઉમ્મર આશરે સોળેક વર્ષની હતી. તેનું મુખ સુંદર, તેનો દેહ સ્થુળ, ચક્ષુઓ કાચના ગોળાઓ સમાન ક્ષુત્ર, નાસિકા ઉન્નત, મુખ ગંભીર અને આકૃતિ ખર્વ હતી. તે દાક્તર દિનાનાથની એકની એક પુત્રી હતી. તેનું નામ સ્નેહલતા હતું.

સ્નેહલતાએ ઓરડીની અંદર પ્રવેશ કર્યો તેજ વખતે તેના બાપ દાક્તર દિનાનાથે તેને કહ્યું. "સ્નેહલતા! જયંતિલાલ આજે અત્યારમાં એક ખેદકારક અને ભયાનક ખબર લઇને આવેલા છે. તેમના મોટાભાઈ રામપ્રસાદનું કોઇએ ખૂન કરેલું છે!"

સ્નેહલતાએ આશ્ચર્ય પામતાં જણાવ્યું. "શું કહો છો? રામપ્રસાદનું ખૂન થયું છે? ખરી વાત છે!?"

જયંતિલાલે તેના સ્હામુ જોઈ ઉત્તર આપ્યો. "હા! મારા સર્વસ્વનો નાશ થયો છે. મોટાભાઈનું કોઈ દુષ્ટે ખૂન કરેલું છે!"

દિનાનાથે પોતાની પુત્રીને જણાવ્યું:—"સ્નેહલતા! એ પણ જાણવા જેવું છે કે તે રામપ્રસાદના રસાયણશાળાવાળા ઓરડાની અંદરથી સુરેશકુમારી છુપાઇ બેઠેલી મળી આવી છે! પોલિસના ઇન્સપેકટરે અને છુપી પોલિસના અમલદારે તેને તેમાંથી બહાર કહાડી છે."

સ્નેહલતા ચકિત બની કહેવા લાગી "શું સુરેશકુમારી! જેનું રામપ્રસાદ અત્યાર સુધી લાલનપાલન કરતા હતા તેજ?"

જયંતિલાલે બહુજ દુ:ખી અવાજે જણાવ્યું "હા!"

સ્નેહલતાએ કહ્યું "એ વખતે તે તો બહુજ ભય પામેલી જણાતી હશે ?"

જયંતિલાલે જણાવ્યું:–"હા ! તે વખતે તેનું મુખ ભયથી સુકાઇ ગયું હતું, પરંતુ તેણે સાહસ કરી જણાવ્યું હતું કે, રામપ્રસાદના મરણથી તે પોતે તેમની સઘળી મિલકતની માલિક થઇ છે. તેની અનુમતિ સિવાય કોઇ પણ આ ઘરનાં દ્વાર ભાગી શકે તેમ નથી તો તમે શા માટે ભાગ્યાં છે ? અત્યારે તો એજ એ મકાનની માલિક બની છે !"

"રામપ્રસાદે એ સંબધમાં કાંઇ જણાવ્યું છે ?"

"એ મારા જાણવામાં નથી તેમ તેમણે એવુ કર્યું હોય એ પણ મને સદેહ છે."

"વારૂ સુરેશની એ વાત શુ સાચી સમજવા જેવી છે ? ત્યારે તો તે અત્યારે રામપ્રસાદની સઘળી મિલકતની માલિકણ બની છે ખરૂંને ?'

• "તે તો હું બરાબર જાણતો નથી."

"રામપ્રસાદે વીલ કરેલું છે ?"

"હા ! મારા ધારવા પ્રમાણે તો વિલ થયેલું છે, પરંતુ તેમાં શું લખેલું છે તે બાબત કાંઇ પણ હું જાણતો નથી."

અત્યાર સુધી ડાક્તર દિનાનાથ મૌન્યપણે વિચાર કરતો હતો, તેણે આ વખતે જવાબ આપ્યો. "મને એમ લાગે છે કે સુરેશકુમારી આ વિલ સંબંધીની સઘળી હકીકત જાણતી હોવી જોઇએ ! જો તેમ ના હોય તો તે આટલું જોર કરી કેવી રીતે

જણાવી શકે ? હું રામપ્રસાદનો મિત્ર છું ને વીલની અંદર મારી પણ સાક્ષી છે."

સ્નેહલતાએ પૂછ્યું:-"શું ખરી વાત છે કે તે વીલમાં તમારી સાક્ષી થયેલી છે ?"

દાક્તરના કહેવાથી જયંતિલાલને પ્રથમ તો આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થયું. તેના મનમાં વિચાર આવ્યો કે દાક્તરની સાક્ષી તેમાં કેવી રીતે થઇ હશે ? બીજીજ પળે તેના મનમાં નિશ્ચય થયો કે ફક્ત દાક્તરજ પોતાના મોટા ભાઇના મિત્ર હતા, એટલે વખતે તેમણે તેમની સાક્ષી કરાવી પણ હોય ! એમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. તેણે એ પ્રમાણે વિચાર કરી જાણવાની આકાંક્ષાથી દાક્તરને પૂછ્યું "મારા ધાગ્વા પ્રમાણે ત્યારે તો તમે વીલમાં લખેલી સઘળી હકીકતથી વાકેફ હશો ?"

દાક્તરે જવાબ આપ્યો "ના જયંતિ ! મારૂં મન તે વખતે બહુજ ચંચળ હતું, તેથી મેં તે બરાબર રીતે જોયું નહોતું, પરંતુ વગર જોયે સાક્ષી કરી આપી હતી. તેમજ પોતાની મિલકતના સંબંધમાં તેઓ ગમે તેને લખી આપે તે વિષે મારે પૂછવાની પણ જરૂર જણાઇ નહોતી."

જયંતિલાલે જણાવ્યું "મને એમ લાગે છે કે તેઓ સુરેશનેજ પોતાની સઘળી મિલકત સોપી ગયા હશે, તેમણે નાનપણમાંથીજ તેને ઉછેરીને મોટી કરી છે. તેમ તેના ઉપર તેઓ બહુજ પ્રેમ રાખતા હતા."

દીનાનાથે પૂછ્યું "હશે ! તે તો ગમે તેમ હશે અને થવાનું હશે તેમ થશે, પરંતુ જે વખતે તેને ઇન્સપેકટરે અંદર

જોઈ, ત્યારે તેને પૂછયું હતું કે તું કેવી રીતે અંદર આવી પેઠી?

"હા! પૂછયું હતું, પરંતુ તેણે કાંઇ પણ ઉત્તર આપ્યો નહોતો."

"ત્યારે તો તેઓએ તેને પોતાને કબજે લીધી હશે!!"

"એમ કરવાનું કાંઇ કારણ? આપનું એવું બોલવું શા ઉપરથી થાય છે? એમાં સુરેશકુમારીનો શું દોષ કે તેને અટકાવમાં રાખે? જે ઘરમાંથી તે મળી આવી હતી, તેમાં કોઇએ તેને પુરી દીધી હોય તો કોણ જાણે? કેવી રીતે તે અંદર આવી તે સંબંધમાં ઇન્સપેકટર મી. રસિકલાલે બહુજ બારીક તપાસ ચલાવવા માંડી છે."

આ પ્રમાણે વાત કરતાં કરતાં જયંતિલાલનો સ્વર ધીમે ધીમે કમી થવા લાગ્યો. અત્યાર સુધી દાકતર દિનાનાથ એકી દૃષ્ટે જયંતિલાલના સ્હામુજ નિહાળી રહ્યો હતો. ક્રમે ક્રમે તેનું માથું ભમવા લાગ્યું ને ખુરશી ઉપર બેભાન બનીને પડયો. ક્ષણે ક્ષણે તે ગંભીર નિંદ્રાની અંદર નિદ્રીત બની ગયો, તેને તે અવસ્થામાં જોતાંજ પિતા પુત્રીનાં નેત્રો એક થયાં. બન્નેના મુખ પર સ્મિતહાસ્ય પ્રગટ થયું, સ્નેહલતા બહુજ હળવે હળવે જયંતિલાલની પાસે ગઇ, અને તેના સામે ઉભી રહી. જયંતિને સ્પર્શ નહીં કરતાં ફરીથીજ પોતાના હાથ હલાવવા લાગી; આ પ્રમાણે હસ્તવડે પાંચેક મિનિટ પર્યંત માર્જન કરી સ્નેહલતાએ જયંતિલાલનો એક હાથ પકડી ઉંચો કર્યો, અને તરતજ મુકી દીધો. હાથ પકડાવા છતાં જયંતિની નિંદ્રાનો ભંગ થયો નહિ ત્યારે સ્નેહલતાએ પોતાના પિતાના સ્હામે

દૃષ્ટિ કરતાં જણાવ્યું, "હવે કોઇ પણ જાતની હરકત જેવું નથી. આ પ્રમાણે કોઇ પણ વખતે પહેલાં તે અજ્ઞાન અવસ્થામાં આવ્યો નહોતો."

ડાકતર દિનાનાથ તરતજ પોતાની પુત્રીનું કહેવું સાંભળી જયંતિલાલની પાસે ગયો. તેણે પાસે જઇ તેનાં સઘળાં ખીસ્સાં તપાસ્યાં, પરંતુ તેમાંથી કાંઈ પણ મળી આવ્યું નહિ. છેવટે સ્નેહલતાની સહાયતા વડે તેણે જયતિલાલને એક ખુરસી ઉપર બરાબર રીતે બેસાડયો, અને ખુરસીની સ્હામે મુકવામા આવેલા ટેબલપર એક કાગળ મુકયો. જયતિલાલના હાથમા એક કલમ પકડાવી તેનો કલમવાળો હાથ પોતાના હાથમા પકડી જયંતિ-લાલના હાથ સ્હામે એક દૃષ્ટે જોતો ઉભો રહ્યો

કેટલાક સમય પર્યંત ડાકતરે એ પ્રમાણે જોયા કર્યા પછી જયતિલાલને આજ્ઞા કરી "આના ઉપર લખવું પડશે."

બેભાન બનેલા જયતિલાલે સંમતિ સૂચક ઉત્તર આપ્યો. ક્રમે ક્રમે તેનો હાથ હાલવા લાગ્યો, અને કાગળ ઉપર પડયો. લગભગ પાંચેક મિનીટ થઇ નહિ એટલામાં લખવાનું પુરૂં થયું. લખેલો કાગળ તપાસી તરતજ ડાકતરે સ્નેહલતાના હાથમાં મુકયો. સ્નેહલતાને તે વાંચતાં હસવું આવ્યું. તેણે પોતાના પિતાને કહ્યુ, "આ પણ ઠીકજ થયું. બરાબર નક્કી થયા સિવાય શિકાર હાથમાંથી જવા દેવો જોઇતો નથી, હવે તો પાકું થયું છે."

ડાક્તરે કહ્યું. "જોજે! હવે આ કાગળ ગુમાવતી નહિ, નહિ તો પછી હાથમાં રહેશે નહિ."

."ના ના! હું ગુમાવીશ એ તો તમારે આશા રાખવીજ નહિ, આવો મહત્વનો કાગળ શું હું ગુમાવી દઉં એવું ધારો છો?"

આ પ્રમાણે કહી સ્નેહલતા ત્યાંથી ચાલી ગઇ. થોડી વાર પછી જયંતીલાલની નિંદ્રા ઉડી ગઇ; તે પોતાને સહસા નિદ્રિત થયેલો જાણી બહુ શરમિંદો બની ગયો, અને તરતજ ત્યાંથી રજા લઇ ઘર તરફ ચાલ્યો ગયો.

પ્રકરણ ૬ ઠું.

ભાઇ અને બ્હેન.

રામપ્રસાદના મૃતદેહને તેના સૂવાના ઓરડાની અંદરજ પોલિસે પોતાની દેખરેખ નિચે રાખ્યો હતો. સરકારી દાક્તરે આવી મૃતદેહની પુરતી રીતે તપાસ કરી પરંતુ કાંઇ પણ વિશેષ કારણ મળી આવ્યું નહિ. તેણે પોતાના રિપોર્ટની અંદર જાહેર કર્યું કે કાચની શીશીની અંદર કોઇ પણ પ્રકારનું ઝેર ભરેલું હોવું જોઇએ, અને તે ઝેર લોહીની સાથે મિશ્રીત થવાથીજ રામપ્રસાદનુ મૃત્યુ થયું છે.

આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે પોલિસ ઇન્સપેકટર રસિકલાલ સુરેશકુમારીને તેને ઘેર પહોંચાડી બીજે દિવસે સવારે પોતાની એક ખાસ સંબંધવાળી વિધવા સ્ત્રીને ત્યાં ગયો. તેને આવેલો જોઇ તે વૃદ્ધ તેના તરફ જોતી હાસ્યવદને કેહેવા લાગી. "કેમ

રસિકલાલ! અત્યારે ક્યાંથી? આજે બહુ દિવસે કાંઇ પગલાં કર્યાં છે?"

રસિકલાલે સસ્મિત વદને તેને ઉત્તર આપ્યો "બ્હેન! કાંઈ કામ સિવાય તમારી પાસે આવી શકાય છે? તમારી તો અમને બહુજ સહાયતા છે. અત્યાર સુધી જે કાંઈ નામના મેળવી છે તે સઘળો તમારી સહાયતાને લીધેજ મળી છે."

તે વિધવા બાઇ રસિકલાલની ફઇની બ્હેન થતી હતી. તેનું નામ શારદાદેવી હતુ. તે બાળપણામાં વિધવા થયેલી હતી. તેને કોઇ પણ અંગનુ સગુ સબધી નહોતું. તે પોતાને ત્યાં એક બાલીકાને પુત્રી સમાન પાલન કરી ઉછેરતી હતી.

શારદા એક સારી શિક્ષણ પામેલી સ્ત્રી હતી. પુરૂષો કરતાં તેની બુદ્ધિ બહુજ તિક્ષણ હતી; એથી રસિકલાલ ઘણી ખરી વખત કાર્યાનુંસાર તેની સલાહ લેવા માટે તેને ત્યાં આવતો હતો.

રસિકલાલે આવીને વૃદ્ધાના આગળ આગલે દીવસે બનેલી રામપ્રસાદના સંબંધની સઘળી હકીકત કહી સભળાવી. સાંભળવાથી વિધવા શારદાદેવીના મુખ પર કંઇજ આશ્ચર્ય ભાવ દેખાયો નહિ પરતુ પૂર્વ પ્રમાણેજ ગભીર જણાતી હતી. તેણે રસિકલાલને કહ્યું "રસિક! હું સ્ત્રી માણસ છું! મારા તરફથી આ કાર્યમાં તને કાંઇ પણ મદદ આપી શકાય તેમ નથી અને. તમારે તેપી આશા રાખવી એ પણ અવરથા છે."

રસિકલાલે આતુરતા પૂર્વક પૂછયું. "બ્હેન! આજે તમારા મુખમાંથી આવા નિરાશાના શબ્દો કેમ સંભળાય છે? તમારે તો હમેશાં મને મદદ કરવી જોઇએ."

શારદાદેવિએ કહ્યું:–“ભાઇ! હવે દિવસે દિવસે મારી ઉમ્મર વધતી જાય છે. તેમજ આટલી વયે એવાં કામમાં જોડાવું એ કાંઇ ઠીક જણાય ખરૂં કે? આ વાત કોઇના પણ જાણવામાં આવે તો મારી કેટલી બધી ફજેતી થાય તેનો કાંઇ વિચાર છે?”

“નહિ બ્હેન! આટલું કામ તો તમારે કરવુંજ પડશે. કર્યા સિવાય આ વખતે તો ચાલશે નહિ!”

“ઠીક ભાઇ ઠીક! જો તારો આગ્રહ છે તો કરીશ પરંતુ હવે પછી કાંઇ પણ એવા કામમા મને નાંખશો નહિ. શું કરવાનું છે તે જણાવો?”

રસિકલાલ જે કાંઇ હકીકત જાણતો હતો તે સઘળી શારદાદેવીને તેણે સમજાવી. તે સાભળતાં શારદાના મનમાં સહજ વિસ્મયતા ઉત્પન્ન થઇ. “ત્યારે તો એ છોકરીના ભોગ મળવાના!?”

“કોના? સુરેશકુમારીના?’

“હા! જેને તમે તે ઘરમાં એકલી છુપાયેલી જોઇ હતી તેના.”

“ખરૂં છે! પરંતુ આ કામમાં તમે જે પ્રમાણેનું સહજ અનુમાન બાંધો છો, તેવું બાંધવા જેવું નથી! આનંદરાવ પણ આમાં શું છે, એમ કહેતા હતા.”

“સુરેશકુમારી એજ ઘરમાં રહે છે?”

“ના! સાંભળ્યું છે કે એક દાસીની સાથે તે જુદે ઠેકાણે રહે છે. તેની દાસીનું નામ મારા જાણવા પ્રમાણે ગુલાબ છે.”

“ત્યારે જયંતિલાલ એટલી મોડી રાત્રે ત્યાં શા માટે ગયો હશે?”

" તે તો એમ જણાવતો હતો કે પોતાના ભાઇના સંબંધમાં પોતાના મનની અંદર ચીન્તા થતી હોવાથી ત્યાં ગયો હતો."

" એ પ્રમાણે પહેલાં કોઈ વખત ગયેલો હતો, એમ કાંઇ જણાવ્યું છે ? "

" ના ! તેવું કાંઇ જણાવ્યું નથી !

" સુરેશકુમારીએ બીજુ કાંઇ તમને જણાવ્યું છે ? "

" ના ! તેની વાત પુરી થઇ નહિ એટલામાં તો તેનું મકાન આવ્યું ને તે ગાડીમાંથી ઉતરીને તરતજ તેના ઘરની અંદર ચાલી ગઇ, એટલે વધારે કાંઇ જણાયુ નથી."

શારદાદેવી બહુ વખત સુધી વિચાર કરતી બેસી રહી. રાજીવલોચનના સંબધમાં કેટલીક હકીકત પૂછવાનું તેના મનમાં આવ્યું; તેથી તે સંબંધમાં પણ રસિકલાલને કેટલીક હકીકત પૂછી ખુલાસો મેળવ્યો. પછી તેણે રસિકલાલને કહ્યુ, " વારૂ ભાઈ ! આટલી વખત તો હું તમને મારી બનતી મદદ કરીશ, કિન્તુ હવે પછી તમે કોઈ પણ સમયે આવી બાબતમાં પડવા માટે મને આગ્રહ કરશો નહિ ! "

" તમારા કહેવાને હું માન્ય કરૂં છું ફરીથી તમને આવા મામલામાં ઉતરવા સંબંધે કદી કહીશ નહિ. વારૂ ! પણ તમે મને જણાવો તો ખરાં કે તમે આ સંબંધમાં કેવી રીતે કામ કરવા ધાર્યું છે ? "

" હાલતો હું તમને કાંઈ પણ જણાવીશ નહિ, પરંતુ થોડાજ સમયમાં તમારા જાણવામાં આવશે.

પ્રકરણ ૭ મું.

વિચાર.

શારદાદેવીને કામની સમજુન આપી રસિકલાલ પોતાના ઘર તરફ આવ્યો. તે દિવસે તેણે બીજુ કાંઇ પણ કાર્ય હાથમાં લીધું નહિ, ફક્ત રાત્રે ખાઇ પી વિશ્રામ લેવા પોતાના સૂવાના ઓરડામાં ગયો.

રાત્રીનો એક પ્રહર વ્યતિત થયો નહિ, એટલામાં તો તે જાગ્રત થયો, અને કપડાં પહેરી ધીમે ધીમે રામપ્રસાદનાં મકાન તરફ જવાને માટે નિકળ્યો; અર્ધો કલાક ટાઇમ થયો નહિ એટલામાં તે રામપ્રસાદના બંગલા આગળ આવી પહોંચ્યો. દરવાજા ઉપરનો પેહેરાવાળો તેને જોઇ શકયો નહિ."

સુરેશકુમારીએ જે વિષથી ભરેલી શીશીને માટે જણાવ્યું હતું, તે વિષથી ભરેલી શીશીની પરિક્ષા કરવાના ઉદ્દેશથીજ તે ત્યાં આવેલો હતો. એજ વિચારથી તે બીજે કોઇ પણ સ્થળે નહિ જતાં પ્રથમ રસાયણશાળાની અંદર પેઠો. ઓરડાના દ્વારમાં પેસતાંજ તેણે જોયુ તો, પોતે ભાગી નંખાવેલાં લોઢાનાં બારણાં કોઇએ તેની જગોપરથી ખસેડી નાંખ્યાં હોય તેવું તેને સમજાયું. આગલી રાત્રે આનંદરાવે સુરેશકુમારીને રસાંયણશાળાના ઓરડામાંથી બહાર આણી તે વખતે જેવી રીતે તે દ્વારને રાખવામાં આવેલાં હતાં તે પ્રમાણે જોવામાં આવ્યાં નહિ, જેથી તેના મનમાં અતિશય સંદેહ ઉત્પન્ન થયો.

આ વખતે એ મકાનની અંદર કોઇ પણ માણસ હતું નહિ. બત્તી પણ બીલકુલ કરવામાં આવેલી જણાતી નહોતી. માત્ર ચંદ્રનો મંદમંદ પ્રકાશ સહજ સાજ અજવાળુ પાડતો જણાતો હતો. તે સિવાય ચારે તરફ અંધકાર વ્યાપી ગયેલું હતું. રસિકલાલ ભય પામે તેવો માણસ નહોતો; ભય શું છે તે કયારેય પણ સમજતો નહોતો. તરતજ તેણે પોતાના ખીસ્સામાં ગુપ્ત રાખેલું ચોર ફાનસ બહાર કહાડી સળગાવ્યું; અને તેના અજવાળાથી અંદર જઇ શીશી શોધવા લાગ્યો.

અર્ધા કલાક સુધી એક પછી એક અનેક શીશીઓની પરિક્ષા કરી જોતાં આખરે સુરેશકુમારીએ જણાવી હતી તે ઝેરથી ભરેલી શીશી મળી આવી. તરતજ તેણે તે શીશીને ઓરડાની મધ્ય ભાગમાં રાખવામાં આવેલા ટેબલ પર મુકી, અને ઉપરની શીશીઓની ગણત્રી કરી જોઇ, તો સુરેશકુમારીએ જણાવેલી હકીકત સત્ય હોય તેમ જણાયું. રામપ્રસાદે લખેલી આલમારી ઉપરની ચીઠીઓની સાથે મેળવતાં બે શીશીઓ ઓછી હોય તેમ તેને સમજાયું. તેમાંની એક શીશી પોતાની પાસે હતી, જે તેણે સુરેશકુમારીની પાસેથી મેળવી હતી અને બીજી શીશી રામપ્રસાદના શયનગૃહમાં પડેલી જોવામાં આવેલી હતી. તાત્કાલીક તેના મનમાં વિચાર ઉપસ્થિત થયો કે જે માણસે આ બન્ને શીશીના ગોળાઓ ઉઠાવેલા હશે તેણેજ રામપ્રસાદનું ખૂન કરેલું હોવુ જોઇએ.

આ પ્રમાણે રસિકલાલ વિચાર કરતો હતો, એ વખતે સહસા એ ઘોર રાત્રીની અંદર શાન્તિનો ભંગ કરતો એક શબ્દ

રસિકલાલના કર્ણગોચર થયો. તરતજ તેણે પોતાની પાસેનો ગુપ્ત દીવો બૂઝાવી નાંખ્યો, અને તે ઓરડાની અંદર કોઇપણ જોઇ ના શકે તેવી રીતે એક ખુણામાં સંતાઇ ગયો. કેટલીક વખત સુધી કાંઈ પણ શબ્દ સંભળાયો નહિ. પહેલાં સંભળાયલા શબ્દને ભ્રમ રૂપ સમજી રસિકલાલ તે ખુણાની અંદરથી નિકળી બહાર આવ્યો. આ વખતે બીજા માળની અંદર કોઇ પણ વ્યક્તિ બારણું ઉઘાડવાનો પ્રયત્ન કરતી હોય તેવું તેને પૂન: સંભાળાયું. આ વખતે તે શાન્ત રહી શકયો નહિ, તરતજ તે ધીમે ધીમે નિચેના માળ ઉપર ઉતર્યો, દ્વાર સમિપ આવી જોતાજ તે અતિશય વિસ્મિત થયો.

આખા શરીરે કાળા રંગનાં કપડાં ધારણ કરેલી એક સ્ત્રીને રામપ્રસાદના શબ આગળ એક દ્રષ્ટે તેના મુખ સ્હામું જોઇ ઉભી રહેલી તેણે જોઇ. પ્રથમ તો રસિકલાલના મનમાં સુરેશકુમારી આવી હોવી જોઇએ એવો વહેમ આવ્યો. તેની સાથેની વાતચીત ઉપરથી તેની સાહસિકતાના સંબધમાં તેનો દૃઢ વિશ્વાસ હતો; અને તે વખતે પુન: પોતાના પિતા સમાન રામપ્રસાદના દેહનું નિરક્ષણ કરવા ફરીથી આવી હોય એમ જણાયું, પરંતુ બીજીજ પળે તેનો તે સંદેહ દૂર થઇ ગયો તેનો એ વિચાર તેને પ્રમાણભૂત લાગ્યો નહિ, તેમજ સારદાદેવી હોય તો તે પણ આવી ઉંચી નથી એમ અનુમાન થયુ.

આ રીતે વિચારમાં ને વિચારમાં તે કેટલીક ક્ષણ પર્યંત એકી નજરે તે સ્ત્રીના સ્હામુંજ જોઇ રહ્યો. થોડીવાર થઈ નહિ એટલામાં તો તે રમણિએ બહાર નિકળવાની શરૂઆત કરી.

રસિકલાલ પણ વાર નહિ લગાડતાં બીજે સ્થળે છુપાઈ ગયો.

પંદરેક મિનીટ વ્યતિત થઇ છતાં ફરીથી કાંઈ પણ શબ્દ સંભળાયો નહિ. રસિકલાલના મનમાં સંદેહ ઉત્પન્ન થયો, જેથી તરતજ તે રામપ્રસાદના શયનગૃહની અંદર પેઠો, ત્યાં આગળ કોઈ પણ જોવામાં આવ્યું નહિ. હાથમાં આવેલો શિકાર અદૃશ્ય થઇ ગયેલો જોવાથી, તે વધુ સમય ત્યાં ઉભો રહ્યો નહિ. તે તરતજ બંગલાની બહાર આવ્યો, અને વાડી આગળના પહેરાવાળાને બોલાવી સઘળી હકીકત સમજાવી.

રામપ્રસાદના શબને પ્રથમ જોતાંની સાથેજ પોલિસને ખબર આપનાર આજ પહેરાવાળો હતો એના કહેવાથીજ રસિકલાલ આનંદરાવને સાથે લઇ રામપ્રસાદના બંગલા ઉપર આવ્યો હતો.

રસિકલાલના મ્હોંડે સઘળી હકીકત સાંભળી પેહેરાવાળો બોલ્યો. "સાહેબ! મને આશ્ચર્ય લાગે છે કે મારા જોવામાં કાંઇ પણ કેમ આવ્યું નહિ? ત્યારે શું આ વાડીમાં આવવાનો બીજો કોઇ રસ્તો હશે!"

"તે હું કેવી રીતે જાણું એ તો તમારે જાણવું જોઇએ, કેમકે તમે આ વાડીના પહેરાવાળા છો?"

"હા! આપનું કહેવું ખરૂં છે. પરંતુ એ પ્રમાણે સંદેહ કરવાનું કાંઇ પણ કારણ અદ્યાપિ પર્યંત ઉપસ્થિત થયેલું નહોતું. રામપ્રસાદ અતિશય શાન્ત પ્રકૃતિના માણસ હોવાથી તેઓ કોઇની પણ સાથે ગુપ્ત સંદેહ રાખતા નહોતા."

"ત્યારે હવે તે જાણવાનો શું ઉપાય કરવો?"

"એક વખત આપણે બન્ને જણ ફરીથી બંગલાની અંદર જઇ બારિકાઇથી તપાસ કરીશું તો મને આશા છે કે આપણને ઘણું જાણવાનું મળશે. મારા ધારવા પ્રમાણે હજી એ સ્રી બંગલાની અંદરજ હોવી જોઇએ."

"એમજ હોય તો ચાલો ત્યારે આપણે ફરીથી અંદર જઇએ."

"જે દિવસે રામપ્રસાદનું મૃત્યુ થયું, તે દિવસે પણ મેં એક સ્રીને આ બગીચાની અંદર જોયેલી હતી, પરંતુ ક્યાં આગળ થઇને તે નાશી ગઈ તે કાંઈ મારા સમજવામાં આવેલું નહોતું."

તરતજ પહેરાવાળો અને રસિકલાલ બન્ને જણા બંગલાની અંદર ગયા. રામપ્રસાદના શયનગૃહ આગળ જઇ રસિકલાલે પોતાનું ચોર ફાનસ સળગાવ્યું અને પહેરાવાળાને પૂછ્યું, "વારૂ! તેં સુરેશકુમારીને આજે અહિંયાં આવતાં જોઇ હતી?"

"ના! તે સંધ્યાકાળ પહેલાં આવી હતી, અને થોડો વખત રહી ચાલી ગઇ હતી. રાત્રે તે આવી નથી પરંતુ તેની દાસીને મેં સંધ્યાકાળ પછી વાડીના દરવાજા આગળ જોઇ હતી."

"તેં પહેલે દિવસે જે યૂવતિને આ વાડીની પગથી આગળ જતાં જોઈ હતી, તેની આકૃતિ શું સુરેશકુમારીની દાસીના જેવીજ જણાતી હતી?"

"ના! સાહેબ! ગુલાબના જેવી નહોતી."

"તે ગુલાબનું નામ તેં કેવી રીતે જાણ્યું? તેની સાથે કોઇ દિવસ વાતચીત થઈ હતી?"

પેહેરાવાળાએ મૃદુહાસ્ય કરતાં કરતાં જણાવ્યું ." કેમ સાહેબ! એની સાથે વાત કરવામાં કાંઇ દોષ છે?"

"ના! કિન્તુ તું એક યુવાન પુરૂષ છે અને તે સ્ત્રી જાતિ છે. તું એક પોલિસનો માણસ છે. તારે એ પ્રમાણે પરસ્ત્રીઓની સાથે વાતચીત કરવી એ ઠીક નથી."

"નહિ મહાશય! આપ જે વિચારથી બોલો છો તેવો હું નથી. એક દિવસ તે સુરેશકુમારીની સાથે દિવસના સમયે અહિયાં આવી હતી, તે વખતે હું અહિંયાં પહેરા ઉપર હતો. કંઇક કારણને લીધે સુરેશ અને તેની રગઝગ ચાલતી હતી. સુરેશ તેના ઉપર ગુસ્સે થઈ કહેતી હતી કે, "જો ગુલાબ! તું આવી રીતે ચાલશે તો મારે તારે કદાપિ પણ બનશે નહિ!" આ પ્રમાણેની વાત સાભળી ત્યારથીજ સુરેશની દાસીનુ નામ મારા જાણવામાં આવ્યું હતુ. પરંતુ સાહેબ એ વાત જવા દો. આપ તે દિવસે આનંદરાવની સાથે આવ્યા ત્યારે શું તપાસ કરી હતી?"

"કેટલીક અંદરની બાજુએ તાત્કાળીક તપાસ કરવા યોગ્ય હતી તે કરી હતી."

"ઠીક! ત્યારે તો બંગલાની અંદરજ આપે તપાસ કરી છે?"

"હા! અંદરની બાજુએજ તપાસ્યું છે. કિન્તુ બહારની બાજુએ કાંઈ પણ તપાસ કરેલી નથી? ના તે સંબધમાં તમે કાંઈ તપાસ કરી છે?"

"જો કે મેં જોઇએ તેટલી પુરતી તપાસ કરેલી નથી

તોપણ. ખૂન થયેલું જાણુ છું, એટલે કાંઇ મારાથી નિશ્ચિંતપણે બેસી તો રહેવાયજ કેમ ? જેમ બને તેમ તપાસ કરી પોલિસને ખબર આપવી એ તો મ્હારૂં કર્તવ્યજ છે, જેથી કરી ખૂની જલદીથી પકડાઇ શકે."

"ઠીક ! રામુપ્રસાદના ખીસ્સામાંથી મારા ધારવા પ્રમાણે પેલી ચીઠ્ઠીનો કાગળ તમેજ બહાર કહાડયો હતો ખરોને ?"

"હા !"

"રામપ્રસાદના હાથમાં એક સામાન્ય લાલ દાઘ હતો તે તમે જોયો હતો ?"

"હા ! જોયો હતો."

"અને ટેબલ ઉપર કાચની ગોળ શીશી હતી તે ?"

"ના ! તે મારા જોવામાં આવલી નહોતી !"

"અને દિવાલ ઉપર પડેલો એક લોહીનો ડાઘ હતો તે ?"

એ પ્રમાણે કહી રસિકલાલે સહસાજ દિવાલ તરફ નજર કરી; પરંતુ ખૂનને દિવસે જોવામાં આવેલો લોહીનો લાલ ડાઘ પહેલાંની માફક અત્યારે જોવામાં આવ્યો નહિ પણ તેને બદલે સામાન્ય એક કાળો ડાઘ પડેલો નજરે પડયો. તરતજ તે જોઈ રસિકલાલ દિવાલની નજીક ગયો, અને તે ડાઘ તરફ ધ્યાનપૂર્વક જોવા લાગ્યો. પહેરાવાળો તેનું આવું વર્તન જોઇ તેના તરફજ જોઈ રહ્યા, અને પૂછવા લાગ્યો "સાહેબ ! આપ શું જુઓછો ?"

રસિકલાલે એક દિર્ઘ નિ:શ્વાસ નાંખતાં જણાવ્યું "પેલો લોહીનો લાલ ડાઘ આ સ્થળે હતો તે અત્યારે બીલકુલ જણાતો નથી."

પહેરાવાળો પણ દિવાલની પાસે જ્યાં રસિકલાલ ઉભો હતો ત્યાં ગયો અને બારિકાઇથી ચારે તરફ નિરિક્ષણ કરવા લાગ્યો: ડાઘ નહિ જોતાં તે રસિકલાલને પૂછવા લાગ્યો “ શું આપે આજ સ્થળે તે દાઘ પડેલો જોયો હતો ? ”

રસિકલાલે ચમકિત થઇને જવાબ આપ્યો, “ હા ! ગઈ કાલે આવ્યો તે વખતે તે ડાઘ મેં જોયો હતો એટલુંજ નહિ પરંતુ આજે થોડીવાર પહેલાં હું અહિંયાં એકલો આવ્યો તે વખતે પણ તે ડાઘ મારા જોવામાં આવેલો હતો. અત્યારે એજ ડાઘ લાલના બદલે કાળા રંગમાં ફેરવાઇ ગયેલો જોઈ મને બહુજ આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થાય છે. ”

“ ત્યારે તો બહુજ આશ્ચર્યની વાત કહેવાય ! મને લાગે છે કે જે યુવતિને આપે આજે થોડીવાર પહેલાં અહિયાં જોયાનું જણાવ્યું હતું તેણેજ આ ડાઘ ફેરવી નાંખ્યો એમ જણાય છે.”

“ તમારૂં એ ધારવું બરાબર છે ! એટલા માટેજ તે અહિંયાં રાત્રીના સમયે આવેલી હોય એમ માનવાનું કારણ મળે છે. ”

“ પણ એ દાઘ સાફ કર્યાનું કોઇ પણ ચિન્હ અગર નિશાન મને તો જણાતું નથી ! ’ એ પ્રમાણે વાત કરતાં કરતાં પહેરાવાળાએ દિવાલ પર પોતાના હાથનો સ્પર્શ કરતાં ભાર મૂકીને જણાવ્યું “ આ શું સાહબ ? ”

તરતજ રસિકલાલે તે સ્થળ બહુજ બારીક નજરે તપાસ્યું પણ કાંઇપણ જણાયું નહિ. તત્કાળ તેણે પોતાના ખીસ્સામાંથી એક સુક્ષ્મદર્શક યંત્ર બહાર કઢાડયું, અને તેની મદદવડે તપાસવા લાગ્યો. તે જોતાંજ તેના મુખ પર આનંદનાં ચિન્હો

દેખાવાં લાગ્યાં, અને તે બોલી ઉઠયો "તમારૂ અનુમાન સત્ય છે. પડેલો લોહીનો ડાઘ કાઢવા જતાં આ ડાઘ દિવાલ પર પડેલો છે. સહજ રીતે જોતાં આ ડાઘ જણાય તેવો નથી તથાપિ આ યંત્રની સહાયતાથી હું તેને બહુજ સ્પષ્ટ રીતે જોઈ શકું છું."

"આપની વાત ખરી છે! આ લોહીનો ડાઘ કહાડવાને માટેજ એ યુવતિ આજે આ બંગલાની અંદર આવેલી હોવી જોઇએ, એમાં કોઇ પણ પ્રકારનો સંદેહ નથી"

"તમે તે દિવસે રામપ્રસાદનું રસાયણશાળાવાળુ મકાન જોયું નથી માટે આજે મારી સાથે ચાલો આજે તેને આપણે પુનઃ જોઇ આવીયે. થોડી વખત પહેલાં હુ એ મકાનની અંદર ગયો હતો, અને ટેબલ ઉપર એક અગત્યની વસ્તુ મૂકી આવ્યો છું."

"તે ચીજ તમે જે ઠેકાણે મૂકી હશે તેજ ઠેકાણા પર પડેલી હશે છતાં આપને અત્યારેજ જરૂર હોય તો આપણે ફરીથી ત્યાં જઇએ. મે પણ એ મકાન જોયેલુ નહિ હોવાથી આપની સાથે સાથે આવું છું."

રસિકલાલ અને પહેરાવાળો સિપાઇ બન્ને જણા તરતજ રસાયણશાળાવાળા ઓરડા તરફ ગયા. બન્ને જણે તે ઓરડાની અંદર પ્રવેશ કર્યો, અને પોતાની પાસેના ગુપ્ત ફાનસને પ્રગટ કરી તેની સહાયતા વડે રસિકલાલ ટેબલની પાસે જઇ જોવા લાગ્યો; જોતાની સાથેજ ચમકયો, અને તેનું મૂખ રક્ત શુન્ય બની ગયું, તેમજ તેનામાં બોલવાની શક્તિ પણ રહી નહિ."

પહેરાવાળા સિપાઇએ રસિકલાલની આવી વિચીત્ર સ્થિતિ જોઇ કારણ પૂછયું. પૂછતાની સાથે રસિકલાલે બૂમ મારી જણાવ્યું.

" આ ટેબલ ઉપર હું એક શીશી મૂકી ગયેલો હતો, તે અત્યારે જોવામાં આવતી નથી ! "

પહેરાવાળો આશ્ચર્ય પામી બોલ્યો. " આ ટેબલ ઉપર ? આ ટેબલ ઉપર તો કાંઇ પણ જણાતું નથી, આપે બીજે ઠેકાણે તો મૂકી નથીને ? "

રસિકલાલે દૃઢતાથી ઉત્તર આપ્યો " નહિ નહિ ! આ ટેબલ ઉપરજ હું મૂકીને ગયો હતો. હું નિશ્ચયપૂર્વક કહુ છું કે આ મકાનની અંદર કોઇ પણ સ્થળે કોઇ માણસ છુપાયલું છે અને તે માણસેજ આ શીશી લીધી હોવી જોઇએ. હજી સુધી તે બહાર નિકળ્યું નથી. "

" કેમ ! જે વખતે આપ બહાર આવ્યા હતા, તે વખતેજ તે લઇને ચાલ્યું ગયું હશે તો ? "

રસિકલાલે પહેરાવાળાના કહેવા પર કાંઇપણ લક્ષ્ય આપ્યું નહિ, ને કેટલાક સમય પર્યંત એક તરફ દૃષ્ટિ રાખી સ્થીરપણે જોઇ રહ્યો તરતજ કોઇ બહારની બાજુએ દૂર ઉભુ હોય તેવો ભાસ થયો. પોતાની સાથે ઉભેલા પહેરાવાળાને તે સંબંધમાં સહજ પણ નહિ જણાવતાં, તરતજ તે ઉભેલો હતો તે સ્થળેથી બહાર નિકળ્યો અને પશ્ચીમ તરફની એક બાજુના કઠેરા ઉપર થઇને કાંઇપણ વિચાર નહિ કરતા બીજામાળ ઉપર ઉતર્યો. એ રસ્તે થઇ ઉતરવા માટે તેની સાથેના પહેરાવાળાએ વારંવાર ના કહેવા છતાં તે તેજ રસ્તે ઉતરી પડયો.

જ્યાં આગળ રસિકલાલ ઉતરી ઉભેલો હતો, તે સ્થળ જમીનથી લગભગ સોળ હાથ જેટલે ઉંચું હતું. તેમજ એટલું

બધું જીર્ણ થયેલું હતું કે તેના ઉપર વધુ વખત ઉભા રહેવું ર ભયપ્રદ છે. રસિકલાલે એવું જાણેલું હોવા છતાં ભયને દૂર કર ત્યાં આગળજ ઉભો રહ્યો, અને સ્હામેની બાજુએ એક દૃ જોવા લાગ્યો.

સહસા એક બન્દૂક ફુટવાનો અવાજ તેને કાને પડયે રસિકલાલ તે અવાજ કાને આવતાની સાથેજ જમીન ઉપર કૂદ પડયો. છોડવામાં આવેલી બન્દૂક તેનેજ તાકીને છોડવામ આવેલી હતી.

પ્રકરણ ૮ મું.

નવિન નોકર.

દાક્તર દિનાનાથ આજે પોતાના દિવાનખાનાની અંદર નિશ્ચિંતપણે બેઠેલો હતો. તેની પાસે તેની પુત્રી સ્નેહલતા પણ બેઠેલી હતી. બન્નેની વચ્ચે " મેસ્મેરિઝમ " નો પ્રયોગ અજમાવી જયંતિલાલ પાસેથી લખાવી લેવામાં આવેલા પત્ર સંબંધીની વાત ચાલતી હતી તે વખતે દાક્તર દિનાનાથે પોતાની પુત્રી સ્નેહલતાને ઉદ્દેશી કહ્યું. " લતા ! મારા ધારવા પ્રમાણે તો જયતિલાલ હવે આપણા હાથમાં રમકડા રૂપે બંધાયલો છે. "

સ્નેહલતાએ હસતાં હસતાં જવાબ આપ્યો. " ધારવા પ્રમાણે શા માટે ? " નિશ્ચયજ ! પરંતુ બાપુ ! તમારી દૃઢતાતો અવર્ણનિય છે. તમે લોકોને વશ કરવાની જેવી એ વિદ્યા જાણોછો,

તેવી અન્ય કોઇ માણુસ જાણતું નથી. હવે પછી શું થાય છે તે જોવાનું છે. હું તો તમારી ઇચ્છા પ્રમાણે વર્ત્તવા તૈયારજ છું.

બ્હેન ! સ્વાર્થ સાધવાને માટે સહુ કાંઇ કરવું પડે છે. જો રામપ્રસાદે તારી સાથે વિવાહ કર્યો હોત, તો સઘળી સંપતિ તનેજ મળત ભાઈ તો ભાઇને ઠેકાણેજ રહેત. એને કાંઇ પણ મળત નહિ."

આ પ્રમાણે પિતા અને પૂત્રી વાત કરતાં હતાં, એવામાં એક દાસી આવી ત્યા આગળ ઉભી રહી, અને કહેવા લાગી. "આપે તે દિવસે એક સારી દાસી લાવી આપવા મને જણાવેલું હતુ, તે પ્રમાણે હું લઇ આવેલી છુ. આપ કહેતા હો તો હું તેને અહિંયા આપની પાસે બોલાવી લાવું. કેમ આપનો શું હુકમ છે ?"

દાક્તરે તેને પૂછ્યું. "તારી ઓળખીતી છે ?"

દાસીએ જરા અચકાઇને જવાબ આપ્યો. "ના! તે પોતાની મેળેજ આવી છે. તે કહે છે કે, મેં મોટા મોટા માણુસોને ત્યાં નોકરી કરી છે. હાલમાં જે માણુસને ત્યાં પોતે રહેતી હતી, તે માણસની અવસ્થા જરા ગરીબ જેવી થઈ ગયેલી હોવાથી તે આપની પાસે નોકરીને માટે પૂછવા સારૂ આવીછે."

દાકતરે તેને પોતાની પાસે લાવવા દાસીને જણાવ્યું દાસી તરતજ બહાર ગઇ, અને એક સ્ત્રીને પોતાની સાથે લઇ પાછી આવી. આવેલી સ્ત્રી કોઇ સારા કુળની વૃદ્ધા હોય એવું તેના મુખનું અવલોકન કરતાંજ સહજમાં સમજાઇ આવતું હતું. આટલી વૃદ્ધ વયમાં પણ તેનું પૂર્વનું સૌંદર્ય સ્પષ્ટ તેના દેહને

શોભાવતું હતું."

આવેલી વૃદ્ધા સ્ત્રી, દાક્તર અને તેની પૂત્રીને નમસ્કાર કરીને તેમની સ્હામે ઉભી રહી. પિતા અને પુત્રી એક વખત તેના મુખનું નિરીક્ષણુ કરતાંજ સહુજ ચમકયાં; પરંતુ કાંઇપણુ વાત તેમણે પોતાના મુખ બ્હાર કહાડી નહિ."

દાક્તરે આખરે તેને પોતે કયાં કયાં કામ કરેલું છે તે સંબંધે જણાવવા કહ્યું. વૃદ્ધાએ તરતજ પોતાની હકીકત જણાવતાં કહ્યું. "હું પહેલાં જે ગૃહસ્થને ત્યાં કામ કરતી હતી, તેમની અવસ્થા શોચનિય થઇ પડવાથી મારે બીજે સ્થળે નોકરીની તપાસ માટે આવવાનું થયેલું છે."

દાસીએ પૂછયું:–"ત્યારે અત્યાર સુધીમાં તમે એકજ સ્થળે નોકરી કરી છે? કેટલો વખત થયાં તે સ્થળે હતાં?"

આવેલી બાઇએ જવાબ આપ્યો. લગભગ દશ વર્ષ થયાં હું તે ઠેકાણે નોકરી કરૂંછું. મારી અત્યાર સુધી તેમની બજાવેલી સેવાના સબંધમાં તેમણે આ પ્રમાણપત્ર આપેલું છે, તેથી હું કયા નોકરીમાં હતી, અને મે કેવી નોકરી બજાવી છે તે આપને સહુજ સમજાશે." એ પ્રમાણે કહી આવેલી વૃદ્ધા સ્ત્રીએ એક કાગળ દાક્તરના હાથમાં મૂકયો.

દાક્તરે કાગળ હાથમાં લઇ વાંચ્યો કાગળની અંદર પરિચીત વ્યક્તિના અક્ષરો હોવા છતાં પારખી શકયો નહીં. પરંતુ દાકતરના જાણુવામાં હતું કે તે માણુસની અવસ્થા દિન પ્રતિદીન ગરિબ થતી જાય છે."

દાકતરના ઘરમાં બે દાસીઓ કામ કરતી હતી, તેમાંની

એક દાસી લગભગ એક માસ થયાં પોતાના સ્વદેશમાં રજા ઉપર ગયેલી હતી. ઘરની અંદર કામ કરનાર માણસની જરૂર જણાતી હોવાથી દાકતરે આવેલી દાસીને ના કહેવાનું યોગ્ય ધાર્યું નહિ. જો કે પ્રથમ તેને જોતાંજ પોતે ચમકયો હતો, અને તેથી તેને પોતે કોઈ પણ સ્થળે જોઇ છે એમ અનુમાન થયું હતું, તથા તે પોતાની પ્રતિસ્પર્ધી છે, એવો મનની અંદર વહેમ પણ ઉત્પન્ન થયો હતો, પરંતુ વધુ વખત તેને જોવાથી તેનો તે સંદેહ દૂર થઈ ગયો. જેથી તેણે આવેલી નવિન દાસીને કહ્યું "જુઓ અમે બ્રાહ્મણ છીયે, એટલે તમને અહિંયાં ખાવા પીવાની હરકત પડશે નહિ. હાલમાં તમને ચાર રૂપીયા ચોખ્ખો પગાર ખાવા પીવાના ખર્ચ સિવાયનો મળશે; આગળ ઉપર તમારૂં કામ જોયા પછી વધારી આપવામાં આવશે."

આવેલી દાસીએ તે પ્રમાણે કામ કરવાની પોતાની ઇચ્છા જણાવી. તરતજ દાક્તરે પોતાની જુની દાસીને નવિન દાસીને રહેવા માટેનું સ્થાન અને કામ બતાવવાનું કહી તેને તેની સાથે જવાનું જણાવ્યું."

દાક્તરના ઘરની અંદર બન્ને દાસીઓને રહેવા માટે જુદી જુદી ઓરડીઓ બનાવરાવવામાં આવલી હતી. મકાન ત્રણ મજલાનું હતું. નીચેના મજલાની અંદર દાસીઓને રહેવાનું સ્થાન હતું. દરેક દાસી પોતાને સોપવામાં આવેલા ઠેકાણે પોતાનો સામાન સરંજામ રાખતી હતી.

જુની દાસીએ નવિન આવેલી દાસીને તેને પોતાના માટેનું સ્થાન બતાવ્યું અને પોતે પોતાના કામ ઉપર ચાલી

ગઇ. દાસીઓને રહેવાની ઓરડીઓવાળા મજલાની અંદરજ સ્નેહલતાને રેહેવા માટેનો એક મોટો રૂમ નિર્માણ કરવામાં આવેલો હતો.

નવિન વૃદ્ધા દાસીએ રેહેવા માટે આપેલા સ્થાનને ચારે બાજુએ બરાબર રીતે તપાસ્યુ અને મનમાંજ બોલી. “ આ વખતે વાઘની બોડમાં હાથ તો ઘાલ્યો છે, પરંતુ હવે પાછુ સહિ-સલામત ઘેર કેવી રીતે જવું એજ કૂઝા વિચારવાનુ રહ્યું છે. ”

વાંચક! નવિન દાસીને આપે બરાબર રીતે ઓળખી હશેજ. એ બીજું કોઇ નહિ પરંતુ રસિકલાલની દૂરની બ્હેન શારદાદેવી હતી. તેણે પોતાના હાથમાં લીધેલા કામને પાર ઉતારવાની ખાતર દાક્તરને ત્યાં દાસીરૂપે પ્રવેશ કર્યો હતો.

પ્રકરણ ૯ મું.

જાદૂગર.

રસિકલાલ જેવો રામપ્રસાદના બીજા માળ ઉપરથી પૃથ્વી પર પડયો, તેવોજ બેશુદ્ધ બની ગયો. તેની સાથેનો પહેરાવાળો તેને તેવી સ્થીતિમા પડેલા જોઇ મરણ પામ્યો હશે એમ અનુમાન કરવા લાગ્યો. તરતજ પહેરાવાળો નીચે ઉતરી રસિકલાલ જ્યાં પડેલો હતો ત્યાં આગળ ગયો અને તપાસ કરી. રસિકલાલને જીવતો જોઇ તેને બહુજ આનંદ થયો. તે રસિકલાલને બહુજ ધીમેથી ઉંચકીને એક ઓરડાની અંદર ઉઠાવી ગયો.

રસિકલાલ દેખીતો વૃદ્ધ જેવો જણાતો હતો તથાપિ તેનામાં અતિશય બળ હતું તે કેટલીક વખત વિસ વિસ હાથ ઉંચેથી પૃથ્વી પર કૂદી પડતો હતો તેથી આજે સોળ હાથ ઉંચેથી કૂદી પડવાથી તેને કાંઇ પણ ઇજા થયેલી નોહોતી. આજે તે ફક્ત ગોળી છોડનારને ગોળી તેના માથામાં વાગીછે, એ જણાવવાની ખાતરજ નિચે કુદી પડયો હતો.

પહેરાવાળો જમીન પર પછડાયલા અને ભાન વિનાના બની ગયેલા દેખાતા રસિકલાલના મુખ પર પાણી છાંટવા લાગ્યો. કેટલીક વારે તેને ભાન આવ્યું હોય તેવું જણાયું તેણે પોતાનાં ચક્ષુઓ ખુલ્લાં કર્યાં, અને પહેરાવાળાને સામે ઉભેલો જોઇ મંદમંદ હાસ્ય કરતાં કહેવા લાગ્યો "તમે તો મને કેવળ મરી ગયેલોજ સમજતા હતા કેમ ખરૂંને ?"

"હા! આપની અવસ્થા જોતાંજ મને તો એમ વહેમ આવ્યો હતો"

"નહિ! મારૂં મરણ એમ સહુજમાં થાય તેવું નથી જો મારા માથાપર આ લોઢાની ટોપી ના હોત તો તેવો સંભવ રહે ખરો, પરંતુ એ ટોપી કોઈના જોવામાં આવે તેવી નથી."

"લોઢાની ટોપી છે ?"

"હા! જ્યારે જ્યારે હું આવા કામમાં રોકાઉં છું, ત્યારે ત્યારે હમેશાં પ્રાણનો ભય રાખવાની જરૂર રહે છે હમેશાં તેવા સમયે મારે બહુજ સાવચેત રહેવું પડે છે જુઓ! તેણે મારા માથામાં તાકીને ગોળી મારવા છતાં મને કાંઇ પણ વિશેષ હરકત થવા પામી નથી."

"વાહ સાહેબ! હું આટલા દિવસથી પોલિસની નોકરી કરૂં છું, પરંતુ આવી વાત તો મેં કદાપિ પણ સાંભળી નહોતી. ઠીક! આપ એમ ધારો છો કે જે માણસે આપને ગોળી મારી હતી, તેજ માણસે આપે મુકેલી શીશી લીધેલી હોવી જોઇએ."

"ચોક્કસ! મેં પહેલાંજ તે માણસને જોયેલો હતો અને તેથીજ તમને વાત નહિ કરતાં તેને પકડવાને માટે હું દોડયો હતો."

"ત્યારે તો હાથમાં આવેલો શીકાર આજે જતો રહ્યો. હશે! કોઇ દિવસ પાછો એની મેળે આવી પડશે."

"હા! અત્યારે તો એમજ કરીને મનને શાન્ત રાખવાનું છે, પરંતુ આ વખતે તમારે ખાસ એક કામ કરવાનું છે."

"શુ કરવાનું છે?"

"આજ રાત્રે તમારે આ મકાન ઉપર બરાબર નજર રાખવાની છે. બસ! હવે તમારે જવુ હોય તો જાઓ; હુ થોડી વખત અહિ રોકાવાનો છુ."

તરતજ પહેરાવાળો સલામ કરી ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. તેને ગયેલો જોઇ રસિકલાલ પણ ફરી પાછો તેજ અટારી આગળ ગયો, અને બહુજ બારિકાઇથી તપાસ કરવા લાગ્યો. કેટલીક તપાસ કરીને ત્યાંથી શારદાદેવીના ઘેર ગયો. કિન્તુ તે મળી નહિ. આજુબાજુ તપાસ કરી અર્ધા કલાકની અંદર તો તે એક નાના ઘર આગળ આવીને ઉભો રહ્યો.

ઘરના માલિકે રસિકલાલને જોતાંજ આદરસત્કાર આપ્યો. રસિકલાલ તેની પાસે બેસતાં બેસતાં તેને પૂછવા લાગ્યો.

"રમણિકરાય! એક ખૂન થયેલું છે તે તમારા સાંભળવામાં આવ્યું છે? મને લાગે છે કે આટલે બધે દૂર તમને હકીકત મળવી બહુજ મુશ્કેલ હશે?"

"હા! સાંભળવામાં આવેલું છે કે રામપ્રસાદ પ્રોફેસરનું ખૂન થયેલું છે. એ મારા બહુજ જૂના મિત્ર હતા. એમના મૃત્યુના સમાચાર મને ના મળે એવું તે હોય ખરૂં કે?"

"રામપ્રસાદ તમારા મિત્ર કેવી રીતે હોય? એવો મ્હોટો માણુસ તમારી સાથે કેવી રીતે મિત્રતા રાખતો હશે?"

"નહિ રસિકલાલ! રામપ્રસાદ મારો ખરેખરો મિત્ર હતો, પરંતુ જે વખતથી મારા ઉપર પેલો ખોટી નોટ સંબંધી ફોજદારી ગુન્હો કર્યાનું કામ ચાલ્યું તે વખતથી તે મારી સાથે બોલતો નહોતો."

"મારૂં પણ તેવુજ સમજવું હતું. હવે અત્યારે તો તે મરી ગયા છે તો હવે તમને એ ખોટી નોટ સંબધીની ખરી હકીકત મને જણાવવાને કાંઈ હરકત છે? મારી તો ચોક્કસ ખાત્રી છે કે એ નોટોની બાબતમાં રામપ્રસાદ પણ સામેલ હોવોજ જોઇએ!"

"અત્યારે એ વાત સાંભળવાથી આ કેસમાં તમને કાંઇ સહાયતા મળે તેમ નથી તો પછી શા માટે એ ગઈ વાતને ફરીથી ઉકેલવી જોઇએ?"

"એ હકીકત જાણવાની મને ખાસ જરૂર છે. તમને ક્યાં માલમ છે? મને એ કામમાં તમારો બચાવ કરવામાં કેટલું બધું

કષ્ટ ભોગવવું પડયું હતું? જો હું તમારી તરફેણમાં ન હોત તો તમારો બચાવ થવો મુશ્કેલ હતો.”

“હું તે બરાબર જાણું છું; તે ના સમજુ એવો હું અજ્ઞાન નથી. આ લ્યો! આ વખતે હું આપને આ પચાસ રૂપીયાની નોટ એના બદલામાં આપુ છું.”

“નહિ! મને પૈસાની દરકાર નથી. હું જે પુછુછું તેજ જણાવશો તો મારૂં મન બહુજ સંતુષ્ટ થશે.”

“હવે તો એ સબંધમાં કાંઇ ઉભું થાય તેમ નથીને?”

“નહિ નહિ! મારો તો વિશ્વાસ છેને?”

“હા! તમારો પૂરેપૂરો વિશ્વાસ છે. આપના ઉપર અવિશ્વાસ રાખે પાલવે કેમ?”

“ત્યારે જણાવો.”

“કહેવાનું શું હતું? રામપ્રસાદજ એ ખોટી નોટનો બનાવનાર હતો. જો તેજ વખતે તેને પકડવામાં આવ્યો હોત તો સઘળી હકીકત તરતજ સમજાઈ જાય તેમ હતુ; પરંતુ હવે તો તે મરી ગયો છે એટલે આપના હાથમાંથી સઘળી બાજી જતી રહી છે.”

“વારૂ! તેણે જેટલી નોટો બનાવી હતી, તે સઘળી બહાર તો આવી નહોતીને? બાકીની નોટોનુ શું થયું હતુ?”

“એ બાકીની બધી નોટો રામપ્રસાદના ઘરમાંજ છે, તેના રસાયણશાળાના ઓરડા પાસે એક નાની ઓરડી છે, એ ઠેકાણેજ એ સંબધીની બધી ચીજો રાખવામાં આવેલી છે, અને

મારા ધારવા પ્રમાણે બાકીની નોટો પણ એજ ઓરડીની અંદર હોવી જોઇએ."

"ત્યારે રસાયણશાળાની પાસેજ બીજી એક નાની રૂમ છે ખરૂંને? મારા તો તે જાણવામાં પણ નથી."

"હા! એક બહુજ નાની ઓરડી છે. તપાસ કરશો તો તરતજ માલમ પડશે; પણ જુઓ સાહેબ, હું બધી હકીકત આપને જણાવું છું, તેમાં પાછુ મારેજ ફરીથી ફસાવાનો વખત ના આવે?"

"નહિ નહિ! રમણિકરાય, તમારે કોઇ પણ પ્રકારનો ભય રાખવા જેવું નથી. વારૂ! પણ એ નોટો બનાવતું કોણ હતું? શું રામપ્રસાદ પોતેજ તે બનાવતો?"

"ના! એક સ્ત્રી તે બનાવતી હતી."

"સ્ત્રી!"

"હા! તે પોતે પોતાની સારી અવસ્થામાં લખી શક્તિ નહોતી. પરંતુ કોઇ માણસ જ્યારે તેને મેસ્મેરીઝમનો પ્રયોગ અજમાવી બેભાન કરતો તે વખતે તે બેભાન અવસ્થામાં લખતી હતી."

"એ કેવી રીતે? અજ્ઞાન અવસ્થામાં કેવી રીતે લખી શકાય?"

"આપ એક પોલિસના છુપા અમલદાર છો, આપને એ બધી વાત જાણવાની શું જરૂર છે? એ બાબતમાં તો મને પણ વિશ્વાસ આવતો નથી. જે માણસ મેસ્મેરીઝમ ચઢાવતો તેની ઇચ્છાનુસાર સઘળું કાર્ય થયા કરતું."

"એ મેસ્મેરીઝમ કોણ ચઢાવતું હતું ?"

"એ સઘળી હકીકત જાણી પછીથી શું આપને મને ફાંસીયે ચઢાવવા વિચાર છે ?"

"નહિ ! નહિ ! એવો વહેમ રાખવાની જરૂર નથી હું પ્રતિજ્ઞા પૂર્વક તમને કહું છું કે તમને કોઇ પણ પ્રકારનું નુકશાન થાય તો તેનો જવાબદાર હું છું. તેનું નામ શું ?"

"તે મેસ્મેરીઝમ દાક્તર દિનાનાથ ચઢાવતો હતો. તે એક બહુજ ભયાનક માણસ છે. તે ચાહે તેને મેસ્મેરીઝમ ચઢાવી પોતાના તાબામાં લઇ શકે છે."

પ્રકરણ ૧૦ મું.

અનાયાસ લાભની પ્રાપ્તિ.

બીજે દિવસે રામપ્રસાદે કરેલું છેલ્લું વીલ વાંચવામાં આંવ્યું. રામપ્રસાદે પોતાના ભાઈ જયંતિલાલનેજ પોતાની સઘળી સમ્પતિનો પોતાની પાછળ વારસ ઠરાવ્યો હતો. જયંતિલાલ અત્યારસુધી જાણતો હતો કે સુરેશકુમારીનેજ પોતાની પાછળ સર્વ મિલકતની ઉત્તરાધીકારીણી નીમેલી છે, અને પોતાને તો ભાઇએ ખોરાકી વીગેરે ખર્ચ આપવાનો પોતાના છેલ્લા વીલમાં અધીકાર આપેલો છે, કિન્તુ આજે તેના સાંભળવામાં આવ્યું કે રામપ્રસાદની લાખોની મીલકતનો પોતેજ ઉત્તરાધીકારી થયો છે. સઘળી સમ્પતિ પોતાને મળનાર છે. આજે તેને આનંદ

થવો જોઇએ કીન્તુ તેથી ઉલટી તેના મનમાં ભીતી ઉત્પન્ન થઈ.

રામપ્રસાદના બંગલાની અંદરજ વીલ વાંચવામાં આવ્યું. રામપ્રસાદના બે ઓળખાણુવાળા ગૃહસ્થો જયંતિલાલ અને રામપ્રસાદના વકીલ મુખત્યારો વીગેરે સઘળા ત્યાં એકત્ર થયા. દાક્તર દીનાનાથ પણ ગુપ્તપણે તે સાંભળવાની ઇચ્છાથી આવી છૂપાઈ રહ્યો, અને વાચવામાં આવેલું વીલ બરાબર રીતે સાંભળ્યુ. વીલ વંચાઈ રહ્યું એટલે દાક્તર દિનાનાથ જયતિલાલ તરફ છૂપી રીતે તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિપાત કરી કોઇ ના જાણે તેવી રીતે આવ્યો હતો તેમ વિદાય થયો.

આવેલા સઘળા માણસો પણ એકે એકે વિદાય થઇ ગયા. જયતિલાલ એકલો પડયો. તે પણ પોતાના રેહેવાના મકાન તરફ ગયો. આજે તેનું મન બહુજ ખીન્ન બનેલું હતુ તેથી વધુ વખત તે ઘરની અંદર રહ્યો નહિ. તરતજ કંપીત પગે ધીમે ધીમે દાક્તર દિનાનાથના ઘર તરફ ગયો.

દાક્તર દિનાનાથ પોતાના ઘર આગળજ હતો. જયંતિલાલને આજે ચિંતાતુર તથા મલિન મુખવાળો જોઇ તેણે તેને પૂછયું. " કેમ જયતિલાલ! આજે કેમ નરમ જણાઓ છો? કેમ મોં પડી ગયેલું દેખાય છે? રાત્રે નિંદ્રા નહોતી આવી કે શું?"

જયંતિલાલે જવાબ આપ્યો. " હા! દાકતર તમે કહો છો તેવીજ તબીયત છે. મારૂં શરીર આજે સારૂં નથી."

" તો હું તમને દવા આપું તે ખાશો? હમણાંજ તબીયત સારી થઇ જશે."

એ પ્રમાણે કહી દાકતર દિનાનાથ પોતાના દવાખાનાના ઓરડામાં ગયો, અને ત્યાંથી એક ગ્લાસની અંદર દવા લઇ આવી જયંતિલાલને આપી. જયંતિલાલ કંઇ પણ વહેમ નહિ લાવતાં દવા પી ગયો અને થોડા વખતમાંજ તે પોતાને પહેલાં કરતાં સારૂ છે એમ જણાવવા લાગ્યો.

જયંતિલાલે જણાવ્યું. "દાકતર સાહેબ! આપના ઔષધનો ગુણ તો બરોજ! ઔષધ લીધા પહેલાં મારી તબીયત બહુજ સુસ્ત હતી."

દાકતરે હસતાં હસ્તાં કહ્યું. "જયતિલાલ! જો ગુણ ના હોય તો અમારી દવા લે કોણ? અને અમારી ખ્યાતી કેમ થાય? ગુણ થયા સિવાય કાંઈ નકામા લોકો અમને પૈસા આપતા હશે? બોલો હવે શું નવીન છે?"

"દાકતર! આજે તો એક નવિન ખબર છે."

"શું નવિન છે?"

"મોટાભાઇ! તેમની સઘળી મીલકતનુ વીલ મારે નામે કરી ગયા છે."

"બહુજ સારા સમાચાર છે ત્યારે તો!"

"મેં જ્યારથી એ વાત સાંભળી છે ત્યારથીજ મારૂં માથું ભમે છે. આપનું ઔષધ લીધા પછીથી કાંઇક ઠીક છે."

"તમને એટલી પણ ખબર નથી કે, આવી સારી વાત સાંભળવાથી મગજની સ્થીતિ બદલાઈ જાય છે, અને તેથી તમને એમ લાગે!"

“ આપનું અનુમાન સત્ય છે. આજ સુધી હું જાણતો હતો કે સુરેશકુમારીનેજ સઘળી સમ્પતિ મળનાર છે, અને મને તો ફક્ત ખોરાકીપોશાકી જેટલી સામાન્ય રકમજ મળશે. વારૂ! પણ સુરેશકુમારીએ મને એવું શા માટે કહેલું હશે ? ”

“ એણે એવું કહેલું હતું તો હવે તેની બુરી દશા આવી.”

“ મિલ્કત કાંઇ ઓછી નથી. લાખો રૂપીયાની રકમ છે.”

“ ખરી રીતે જોતાં તમેજ રામપ્રસાદના ઉત્તરાધીકારી છો, અને સઘળી મીલકત તમનેજ મળવી જોઇએ. વારૂ! વીલ તમે પોતે વાંચ્યું છે? મારૂં નામ તેમાં છે કે? ”

“ તે બરાબર રીતે મારા જાણવામાં નથી. કીન્તુ મને વિશ્વાસ છે કે આપના હાથની તેમાં સાક્ષી છે.”

“ કેમ? કેવી રીતે તેવો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થયો છે? ”

“ જે વકીલ તે વીલ વાંચતો હતો, તેણેજ જણાવ્યું હતું કે, એક પ્રખ્યાત દાક્તરની આ વીલની અંદર સાક્ષી છે.”

“ ત્યારે તો એજ વિલની અંદર મેં સાક્ષી કરી હશે! મેં પણ તમને તે દિવસે જણાવ્યું હતું કે રામપ્રસાદે કરેલા છેલ્લા વિલની અંદર મારી સહી છે. વારૂ! પણ એ વીલ વાંચવામાં આવ્યું તે વખતે સુરેશકુમારી ત્યાં આગળ હાજર હતી? ”

“ ના! હજી સુધી તેણે એ વાત સાંભળી નથી. જ્યારે તે સાંભળશે ત્યારે તેના મનમાં કેવું થશે? ”

“ ગમે તે થાઓ, હવે વીલ કાંઇ બદલાવાનું છે? અર્થાત્ તે વીલમાં તેને તો કાંઇ લાભ છેજ નહિ. સુરેશકુમારીને તમારા

ભાઇએ નાનપણમાંથી પોતાની પાસે રાખી મોટી કરી છે, તે સિવાય રામપ્રસાદને તેની સાથે કાંઈ પણ સંબંધ નહોતો, અને તમે તો તેમના ભાઈ હતા. એકજ પિતાથી ઉત્પન્ન થયેલા હતા એટલે તેમણે જે તમને પોતાની પાછળ ઉત્તરાધીકારી નિમ્યા છે, એ બહુજ ડહાપણનું કામ કર્યું છે. વારૂ! ખૂનના સંબધમાં કાંઈ પણ વધુ ખબર મળી છે? પોલિસના ઇન્સપેકટરે અને છુપી પોલિસના અમલદારે શું કર્યું તે કાંઇ જાણવામાં આવ્યું છે?

"કાંઈ પણ જાણવામાં આવ્યું નથી."

"અને સુરેશકુમારી રસાયણશાળાવાળા ઓરડાની અંદર કેમ છુપાઇ રહી હતી તે સંબંધમાં પણ કાંઇ જાણવામાં આવ્યું કે? સુરેશકુમારી એ સંબંધમાં કાંઇ ખુલાસો કરે છે?"

"ના!"

"વારૂ છુપી પોલિસવાળાઓ તેના ઉપર વહેમ રાખેછે?"

"કોના! સુરેશકુમારી ઉપર? શું તે ખૂન કરે! આપ શું બોલોછો?"

"હું તો સામાન્યપણેજ તમને આ હકીકત પૂછુછું. મને એટલી તો ખબર છે કે, રસાયણશાળાની અંદર પ્રવેશ કરવાની યુક્તિ ફક્ત રામપ્રસાદ સિવાય કોઇના પણ જાણવામાં હતી નહિ, પરંતુ જ્યારે સુરેશ ત્યાંજ સતાઇ રહી હતી ત્યારે વખતે તે ઓરડામાં પેસવાનાં દ્વાર ઉઘાડવાની યુક્તિ તે પણ જાણતી હોય, વળી જે દિવસે રામપ્રસાદનું ખૂન થયેલું જણાયું તે દિવસે રાત્રે સુરેશકુમારી સીવાય તે આખા બંગલાની અંદર કોઇ પણ હતુંજ નહિ. સાધારણ રીતે લોકો પણ એ વાત સાંભળીને અનુમાન

બાંધે કે સુરેશેજ એ ખૂન કર્યું હસે, પછી તો જેણે ખૂન કરેલું હોય તે જાણે !"

જયંતિલાલ દીનાનાથ ડાક્તરની હકીકત સાંભળી બહુજ દુ:ખીત થયો. સુરેશકુમારીને તે બહુજ ચાહાતો હતો. સુરેશકુમારી પણ તેને પોતાના પ્રાણ કરતાં અધિક સ્નેહથી ચાહાતી હતી. જયતિલાલે બહુજ અધિરતાથી દિનાનાથને પૂછયું "આપને પણ શું એ પ્રમાણેજ સંદેહ આવ્યો છે ?"

"ના ! જયતિલાલ ! હું તો સુરેશકુમારીને બહુજ સારી માનું છું. હું તેના પર વહેમ લાવું એ સારૂ કેહેવાય નહિ, કિન્તુ વખતે દૈવેચ્છાએ તેની મતી ફરી ગઇ હોય તો કોણ જાણે !"

એટલામાં સ્નેહલતા અતિશય ઉમદા કપડાં પહેરી ત્યાં આગળ આવી. સ્નેહલતાને ત્યાં આવેલી જોઇ ડાક્તર દિનાનાથે કહ્યું "સ્નેહલતા ! જયંતિલાલ આજે લક્ષાધિપતિ બન્યો છે. રામપ્રસાદનું વિલ આજે વંચાયું છે, તેમાં જયંતિલાલને તેમણે પોતાની પાછળ સઘળી સમ્પત્તિનો ઉત્તરાધિકારી નિમ્યાનું જાહેર થયું છે."

જયંતિલાલે સ્નેહલતાના સ્હામું જોતાં જણાવ્યું, "એટલી બધી મને તો બીલકુલ આશા નહોતી ! હજી પણ મારો તો વિશ્વાસ નથી."

સ્નેહલતાએ સ્મીત હાસ્ય કરતાં પૂછયું. "એવું કેવું કે તમે પોતે તે વીલ એક વખતે વાચ્યું નહિ ?"

"ફક્ત વાંચ્યું છે કે ભાઇની સઘળી સમ્પત્તિનો હું

તેમના પછીથી માલિક છું. પરંતુ હજી પણ મને તો વહેમ છે કે એટલી બધી સમ્પતિ તેઓ મને સોંપી જાય નહિજ !

"કેમ ના સોંપી જાય તમે તેમના ભાઈ છો. વ્યાજબી રીતે પણ એ સઘળી મીલકત તમનેજ મળવી જોઈએ. વારૂ ! પણ એ વાતના ઉમંગમાં એક દીવસ અમને મીજબાની આપશોને ?"

એ પ્રમાણે કહી જવાબની રાહ નહિ જોવા રહેતાં સ્નેહલતા ત્યાંથી ચાલી ગઇ. તેને ગયેલી જોઇ દાકતરે પોતાના ખીસ્સામાંથી એક કાગળ બહાર કહાડી જયતિલાલના હાથમાં આપ્યો અને કહ્યું "જયતિલાલ! બોલો હવે આ પ્રતિજ્ઞા ક્યારે પાલન કરશો ?"

જયંતિલાલે તે કાગળ હાથમાં લઇ વાચ્યો. વાંચતાંજ તેને જણાયું કે એકાએક પોતે લખી આપેલુજ પ્રતિજ્ઞા પત્ર હતું. તેમાં પોતે લખી આપેલું હતું કે, જો હું રામપ્રસાદની સઘળી સમ્પત્તિનો વારસ થઇશ તો હું તમારી પુત્રી સ્નેહલતાની સાથે વિવાહના બંધનથી બંધાઇશ."

પોતાના હસ્તાક્ષરથી લખાયેલું પત્ર તથા તેની નીચે પોતાનાજ હાથની સહી થયેલી જોઇ જયંતિલાલના મનમાં બહુજ આશ્ચર્ય લાગ્યું. તેને પોતાના મનમાં ભય ઉત્પન્ન થતાં તે દાક્તર દિનાનાથને પૂછવા લાગ્યો. "મેં આ પ્રતિજ્ઞા પત્ર ક્યારે લખી આપેલું હતું ?"

દાક્તરે જવાબ આપ્યો. "વાહ ! એ વાત તમારા લક્ષ્યમાંજ નથી કે શું ? કેવી વિચિત્રતા ? જયંતિલાલ ! આટલામાંજ તમારી વૃત્તિ ફરી ગઇ કે શું ?"

"દાક્તર! આ સંબંધમાં હું કાંઇ પણ જાણતો નથી! મને બીલકુલ યાદ નથી."

"ત્યારે શું તમે એમ કહેવા માગો છો કે, આ તમારૂં લખેલું ના હોય?"

"એમ તો કેવી રીતે કહી શકાય? મારૂંજ લખેલું હોય એવું જણાય છે!"

"ત્યારે શું કરવા જુઠુ બોલો છો?"

"નહિ નહિ! દાક્તર! આપ ગુસ્સે થાઓ નહિ. મને જેવું જણાય છે તેવું હું કહું છું."

એટલામાં સ્નેહલતા ત્યાં આગળ ફરીથી આવીને ઉભી રહી. સહસા દાક્તરની તિક્ષ્ણ દૃષ્ટિ જયંતિલાલના મુખ ઉપર પડવા લાગી. પાંચ મિનીટ થઇ નહિ એટલામાં જયંતિલાલ અચેત બની ગયો અને સુઈ ગયો.

સ્નેહલતાએ સૂઇ રહેલા જયતિલાલના મુખ ઉપર હસ્ત વડે માર્જન કરવા માંડયું. કેટલીક વાર તેમ કરી તેની સ્થીતિ તપાસી. જયંતિલાલ તદ્દન અચેતન બની ગયો છે એમ તેની ખરી ખાત્રી થઇ."

જે વખતે જયંતિલાલને અચેતન બનાવવાની ક્રીયા ચાલતી હતી, તે વખતે દાકતરે રાખેલી નવિન દાસી શારદાદેવી સ્નેહલતા, જયંતિલાલ અને દાકતર હતા. દાસી દિવાનખાનાની બહાર ગુપ્તપણે ઉભી રહી શું શું થાય છે, તે જોતી હતી. આખરે જ્યારે તેના જોવામાં આવ્યું કે દાકતરની વિદ્યાથી જયંતિલાલ અચેતન બની ગયો છે, ત્યારે તેને તે ઠેકાણે વધુ વખત ઉભા

રહેવાનું યોગ્ય લાગ્યું નહિ, તેથી તે પોતાના કામે બહાર ચાલી ગઇ. જતાં જતાં તેણે પોતાના મનમાંજ કહ્યું " કેવો ભયાનક માણસ છે? જયંતિલાલ બીચારો આ વખતે તેના હસ્તમાં પડેલો છે!"

દાકતરે જયંતિલાલને બરાબર અચેતન અવસ્થામાં આવેલો જોઇ પૂછ્યું "કેમ જયંતિલાલ! હવે તમે આ પ્રતિજ્ઞા પત્ર લખી આપેલું છે એ વાત યાદ આવે છે કે?"

અચેતન અવસ્થામાં પડેલા જયંતિલાલે ઉત્તર આપ્યો "હા! હવે બરાબર યાદ આવે છે."

"વારૂ! હજી પણ વિચાર કરીને જવાબ આપો કે તમે મારી કન્યાની સાથે વિવાહ કરવાનુ આ પ્રતિજ્ઞાપત્ર લખી આપ્યું છે તે વાત ખરી છે કે ખોટી?"

"હા! લખી આપેલું છે એ વાત ખરી છે."

"ઠીક! હવે એ પ્રતિજ્ઞાનું પાલન કરવાનો વિચાર છે કે નહિ?"

"વિચાર છે."

"નક્કી વિચાર છે?"

"હા! નક્કી વિચાર છે."

"તો તમારા હાથની વિંટી સ્નેહલતાને આપો કે જેથી તમારાથી ફરીથી ભૂલી જવાય નહિ."

જયંતિલાલે પોતાની વિંટી કહાડવાને માટે પોતાનો હાથ ઉંચો કર્યો. પરંતુ તેમાં ફાવ્યો નહિ. દાકતરે તરતજ પોતાના હાથવડે વીંટીં તેના હાથમાંથી ખેંચી કહાડી, અને જયંતિલાલના

હાથમાં આપી કહેવા લાગ્યો. " ચાલો ત્યારે વીંટીં આપો. "

જયંતિલાલે વીંટીવાળો હાથ ઉંચો કર્યો. સ્નેહલતાએ તરતજ તે વીંટીં જયંતિલાલના હાથમાંથી પોતાના હાથમાં લઇ લીધી.

વિંટી લઇ સ્નેહલતા ત્યાંથી ચાલી ગઇ. કેટલીક વારે જયંતિલાલને પાછું ચેતન આવ્યુ. તરતજ તે દાકતરની પાસેથી રજા લઈને પોતાના ઘર તરફ ચાલ્યો .

પોતાનામાં ચાલવાની શક્તિ બીલકુલ રહેલી નહોતી, તેથી તેણે ગાડી ભાડે કરી જવાનો વિચાર કર્યો. ત્યાં થઇને જતી એક ગાડી બોલાવી તેની અંદર બેઠો અને પોતાના રહેવાના સ્થાન તરફ લઈ જવા જણાવ્યું.

રસ્તામા તેના મનમાં અનેક પ્ર ારની ચીન્તા થવા લાગી. તેના મનમા એમ વેહેમ આવ્યો કે વખતે કોઇ પણ સમયે મેં એ પ્રતીજ્ઞાપત્ર દાકતરને લખી આપેલું હશે! પરંતુ બીજી પળે વિચાર આવ્યો કે જો મેં પોતેજ લખી આપ્યું હોય તો તેમાંનું કાંઇ પણ મને કેમ યાદ ના હોય ? વળી સ્નેહલતાને જેવી રીતે પોતે ચાહતો હતો તેના કરતાં સુરેશકુમારીને અધિક ચાહતો હતો તો એવી અવસ્થામાં આ પત્ર મેં શી રીતે લખી આપ્યો હોય ! આ પ્રમાણે વિચાર ચાલતો હતો, એટલામાં તેની દૃષ્ટી પોતાની આંગળી તરફ વળી ને આંગળીપર પહેરેલી વીંટી જોવામાં આવી નહિ. તેના મનમાં બહુજ દુઃખ ઉત્પન્ન થયું. એ અગુઠી તેને પોતાના મોસાળ તરફથી મળેલી હતી. લગભગ હજાર રૂપીયાની કિંમતની હતી. વિચિત્ર ગતિ વિલોકી તે પોતાના મનમાંજ કહેવા લાગ્યો " શનિની દશા બેઠી જણાય છે ! "

પ્રકરણ ૧૧ મું.

ખોટી નોટો.

રસિકલાલે રમણિકલાલને મૂખે જે કાંઈ હકીકત સાભળી હતી, તેથી તે બહુજ આશ્ચર્ય પામ્યો હતો. રામપ્રસાદનો રસાયણશાળાવાળો ઓરડો બહુ વિશાળ નહોતો, તે બે ચાર વખત તેની અંદર ગયેલો હતો પરંતુ તે ઓરડાની બાજુમાંજ એક નાનો ઓરડો છે, તે તેની ધારણામાં પણ નહોતું. પુનઃ તેણે તે ઓરડો શોધવાના ઇરાદેજ રામપ્રસાદના બંગલામા પ્રવેશ કર્યો.

રમણિકલાલ બહુજ વિચીત્ર અને ભયંકર માણસ હતો. તેણે પોતાના જીવનની અંદર અનેક ભયાનક કાર્યો કર્યા હતાં. બે ત્રણ વાર તે જેલમાં પણ જઇ આવ્યો હતો. રસિકલાલ તેની સાથે બહુજ સારી રીતે વર્તતો હતો, કેમકે કેટલીક વખત તેને રમણિકલાલ મારફતે ઉપયોગી બાતમીઓ મળતી હતી અને તેથી તેને બહુજ સારો ફાયદો મળતો હતો. રસિકલાલે રમણિકલાલને બચાવવાની પ્રતિજ્ઞા કરવાથી કેટલીક ઉપયુકત માહીતી મળી હતી.

રસિકલાલની ખાત્રી હતી કે રમણિક પોતાની પાસે કોઇ પણ વખત ખોટું બોલતો નથી, અને તેને અનુસરીનેજં આજે તે ફરીથી રામપ્રસાદના રસાયણ વિદ્યાના પ્રયોગો કરવાના મકાનની અંદર પેઠો હતો. રમણિકે બતાવેલું ગૃહ ત્યાંજ હોવું જોઇએ એમ તેની રમણિકના ઉપરના વિશ્વાસને લીધે પાકી

ખાત્રી થઈ હતી, અને તેથીજ તે રમણિકલાલને ત્યાંથી નિકળી સીધો રામપ્રસાદના બંગલે પહોંચ્યો.

રસિકલાલ જેવો રામપ્રસાદના બંગલાના ઓટલા ઉપર ચઢયો તેવોજ તેને જયંતિલાલ મળ્યો. જયંતિલાલને સાથે લેઇ રસિકલાલ રામપ્રસાદના રસાયણશાળાવાળા રૂમની અંદર ગયો; કિન્તુ સહસા એક યુવતિને ત્યાં ઉભેલી જોઇ તેઓ બન્ને વિચારમાં પડયા. બન્ને જણા એક સ્થળે છુપાઇ ઉભા રહેવાનો વિચાર કરતા હતા, તેવામાં તે યુવતિ તેમની પાસે આવી ઉભી રહી. એક મેકનાં ચક્ષુઓ એક મેકની સાથે ભેગાં થયાં.

રસિકલાલ તે યુવતિને જોતાંજ હસી પડયો અને બોલ્યો. “ સુરેશ ! તું અહિયાં ક્યાંથી ! ”

સુરેશકુમારીએ જવાબ આપ્યો. “ એક કામ છે આપ અહિંયાંજ મળ્યા એ પણ ઠીક થયું છે. કાલની હું આપને મળવાને માટે વિચાર કર્યા કરતી હતી પરંતુ વખત મળતો નહોતો ?

“ પણ તું અહિંયાં એકલી આવી છે ? ”

“ હા! પણ આપે રામપ્રસાદના વિલની હકીકત સાંભળી?”

“ હા ! સાંભળી છે. પરતુ તેમાં તેમણે તો તને કશુંએ આપેલું નથી ? ”

“ બહુ આશ્ચર્યની વાત કહેવાય ! ત્યારે શું મને તેઓએ ખોટી વાત કહીને વિશ્વાસઘાત કર્યો છે ? ત્યારે હવે શું કરવાનું રહ્યું ? આવી રીતે કોઇપણ સમયે તેઓએ મારી સાથે ખોટી વાત કરી મને ઠગી નહોતી ! ”

" પણ તું શા માટે અહિંઆં આવી હતી ? "

" મને એમ ખબર છે કે આ ઓરડાની પાસેજ એક નાનો ગુપ્ત ઓરડો છે, હું તે ઓરડાની શોધ કરવાને માટેજ આવેલી છું. "

" તે વાત ત્હારા જાણુવામાં કેવીરીતે આવી ? "

" એક દિવસ હું આ ઓરડાની અંદર હતી, ત્યારે અંદરની બાજુએથી દાકતર અને રામપ્રસાદની વચ્ચે થતી વાત મારા સાંભળવામાં આવી હતી, પરંતુ તેઓ ક્યાં આગળ બેસી વાત કરે છે, તે જાણુવામાં આવ્યું નહોતું; તેથી મારી ખાત્રી થઈ છે કે અવશ્ય આ ઓરડાની પાસેજ બીજો કોઇ ગુપ્ત ઓરડો છે. મને પૈસાની કોઈ પણ પ્રકારની લાલસા નથી, હું તો ફક્ત તેમના મિત્રની પુત્રી છું; તેઓ મને પોતાની પાછળ પોતાની સઘળી મિલકતની માલિકણુ બનાવતા જાય એવી મારી સ્વપ્ને પણ ઇચ્છા નહોતી, પરતુ તેમણે મને જે કાંઇ હકીકત કહેલી હતી તેથીજ મારી તેવી આશા બંધાયલી હતી. કિન્તુ મારી ખાત્રી છે કે એ ગુપ્ત ઓરડાની અદર કાંઈ પણુ ભયાનક ભેદ હોવો જોઇએ.

" તું કયારની અહિંયાં આવી છે ? "

" મને આવ્યે લગભગ અર્ધોએક કલાક થયો. "

" કાંઇ પણુ તારા જાણુવામાં આવ્યું છે ? "

" હજી સુધી તો કાંઇ જણાયું નથી. "

તરતજ રસિકલાલે રસાયણુશાળાની સઘળી દિવાલો તપા-

સવાની શરૂઆત કરી, છતાં કાંઇ પણ ભેદ સમજાયો નહિ. જે વખતે રસિકલાલ દિવાલો તપાસતો હતો તે વખતે સુરેશકુમારી આલમારીઓની શીશીઓની તપાસ કરવા લાગી. તેણે શીશીઓ તપાસતાં રસિકલાલને કહ્યું "રસિકલાલ! મેં જે શીશીના સંબંધમાં આપને વાત કરેલી હતી, તે શીશી આની અંદર આજે જોવામાં આવતી નથી. આપ આ ઓરડામાં મારા આપને જણાવ્યા પછીથી આવેલા હતા?"

"હા! આવ્યો હતો."

"તો તે શીશી આપે લીધેલી છે? ને લીધી હોય તો ઠીકજ કર્યું છે. આપ પોલિસના માણસ છો, એટલે એ ભયાનક કાર્યનો સઘળો ભાર આપનાજ ઉપર રહેલો છે. એટલે તે શીશી આપ શોધી કહાડો તેમા શું નવાઇ?"

"નહિ! સુરેશ! મેં તે શીશી લીધી નથી."

"જો આપે નથી લીધી તો પછી કોઇ લઇ ગયું?"

રસિકલાલે પહેલાંની સઘળી હકીકત સુરેશકુમારીને જણાવી. જે સાંભળીને તે બહુજ આશ્ચર્ય પામી. તેણે રસિકલાલને પૂછ્યું. "ત્યારે બીજાં માણસો પણ આ બંગલાની અંદર આવે જાય છે ખરાં? પણ પહેરાવાળો તે સંબંધમાં આપને કાંઇ જણાવતો નથી?"

"ના! આ બગીચાને બે ત્રણ દ્વાર છે. જે કોઇ માણસ ખોટા વિચારથી અહિંયાં આવે તે કાંઇ મોટા દરવાજે થઇને આવે નહિ. તે સંબંધમાં પછી વિચાર કરીશું; પરંતુ પહેલાં

તો તું જે કામે આવી છે, તે કામની તપાસ કરીએ."

તરતજ રસિકલાલ અને સુરેશકુમારીએ મકાનની અંદર ચારે બાજુએ બહુજ બારિકાઈથી તપાસ કરવા માંડી, પરંતુ કાંઇ પણ પત્તો લાગ્યો નહિ. રસિકલાલે સઘળી આલમારી-ઓને બાજુપર ખસેડીને એક આલમારીની પાછળ એક કડુ ભિંતની અંદર જડેલું હોય તેવું જણાયુ."

સુરેશકુમારીને નહિ જણાવતાં રસિકલાલે તે કડુ જાણીને પકડી રાખ્યું. તરતજ એક નાનું દ્વાર કાંઇ પણ શબ્દ નહિ થતાં બહુજ ધીમેથી ખુલ્લું થયુ. સુરેશકુમારી તેને જોતાંજ બહુ આનંદી થઇને બોલી ઉઠી. "જોયુ રસિકલાલભાઈ! આ બધુ શું મારૂ કામ છે? મારાથી તે બને? એતો સારા ભાગ્યે તમે આવી પહોંચ્યા તે આ બધી હકીકત જાણવામાં આવી."

તરતજ રસિકલાલ અને સુરેશકુમારી બન્ને તે દ્વાર મારફતે તે નાના ઓરડાની અંદર પેઠાં અને અંદરની બાજુએ ચારે તરફ નજર કરી સહસા રસિકલાલની નજર કેટલાક જુના પડેલા કાગળો ઉપર પડી. તે કાગળો તેણે પોતાના હાથમાં ઉપાડી લીધા. સુરેશકુમારીએ તેને કાગળો હાથમાં લેતો જોઇ આશ્ચર્ય પામતાં પૂછ્યું. "એ શુ છે તે રસિકલાલભાઈ? એ જુના કાગળો ઉપર આપે આટલો બધો ઉતાવળો ઝપાટો કેમ કર્યો?"

રસિકલાલે હસતાં હસતાં જવાબ આપ્યો. "સુરેશ! એ કાગળો જુના અને નકામા નથી. તારા સાંભળવામાં આવેલું હશે કે થોડા દિવસ પહેલાં કેટલીક ખોટી નોટો પકડવામાં આવી હતી, તેમાંનીજ આ પણ ખોટી નોટો છે."

સુરેશકુમારીએ આશ્ચર્ય પામતાં કહ્યું. "આપનું અનુમાન સાચું છે."

"તેં કેવી રીતે તે જાણ્યું ?"

"ડાક્તર અને રામપ્રસાદ એક દિવસ એ સંબંધે વાતો કરતા હતા. ડાક્તર કહેતા હતા કે, મને પકડી શકે એવો કોઈ પણ છૂપી પોલીસનો અમલદાર આ પૃથ્વીમાં તો છે નહિ."

સુરેશકુમારીએ એ પ્રમાણે કહી થોડો વખત વિશ્રાંતિ લીધી. વળી ફરીથી તે તે ઓરડાની અંદર તપાસ કરવા લાગી. આશરે અર્ધોક કલાક તપાસ કર્યા પછી એક નાનુ ખાનું તેમના જોવામાં આવ્યું. તે ખાનું એક ઉંચી આલમારી ઉપર રાખવામાં આવેલું હતું. સુરેશકુમારીએ તેને ઉતારવા માટે પ્રયત્ન કર્યો કિન્તુ તેનાથી નીચે ઉતારી શકાયું નહિ, તેથી તેણે રસિકલાલની મદદ માગી. રસિકલાલે તે ખાનું તેને આલમારી ઉપરથી નીચે ઉતારી આપ્યું અને પૂછ્યું. "શું તું આ ખાનુંજ શોધવાને માટે અહિંયાં આવી હતી ?"

"હા ! એટલા માટેજ આવેલી છું"

"એની અંદર શું છે ?"

"રામપ્રસાદનું વીલ એની અંદર છે."

"તે વીલ આની અંદરજ છે એવું તેં કેવી રીતે જાણ્યું હતું ?"

"એક દિવસ રામપ્રસાદ બહુજ આનંદમાં હતા તે વખતે આ પેટી તેમણે પોતાના શયનખંડની અંદર આણેલી હતી, અને ત્યાર પછી મને બોલાવી હતી. તેમના શયન-

ગૃહમાં મારા આવ્યા પછી તેમણે મને બહુ બહુ વાતો પૂછી હતી. મારા ધારવા પ્રમાણે મને પૂછવામાં આવેલા સવાલોના જવાબોથી તેઓ બહુજ સંતોષિત થયેલા જણાયા હતા, અને તેજ વખતે તેમણે પોતાનો સંતોષ મને જણાવતાં કહેલું હતું કે, મારા પછીથી તું મારી સમસ્ત મિલકતની ઉત્તરાધિકારીણી થવાની છું. તે સંબંધનું મેં વીલ કરેલું છે, અને તે વીલ મેં આ મારી પેટીની અંદર રાખેલું છે. તેઓએ વધારામાં એમ પણ મને જણાવ્યું હતું કે, આ પેટી હું મારા રસાયણશાળાની પાસેના ઓરડાની અંદરજ મૂકી રાખું છુ. જ્યારે ગઈ કાલે તેમના વીલની હકીકત મારા જાણવામાં આવી ત્યારેજ મને આ વીલ વાળી પેટી શોધી કહાડવાની જરૂર પડી."

"શું ત્યારે તું એમ જણાવે છે કે ગઇ કાલે જે વીલ વાંચવામાં આવ્યું તે અસલ વિલ નહોય ?"

"મારૂં તો માનવું એવુજ છે. હવે આ પેટીને મારે કેવી રીતે ઉઘાડવી ?"

"કેવી રીતે તે ભાગી નાખીને ?'

"તો તેવી રીતે કરી આપો."

રસિકલાલે તરતજ પોતાના ખીસ્સામાંથી એક યંત્ર કહાડ્યું; અને તે યંત્રની મદદ વડે તે પેટી તોડી નાંખી. તેની અંદરથી એક કાગળ સુરેશસુંદરીએ બહાર કહાડયો, અને તેને વાંચવા માંડયો.

"સુરેશકુમારીજ મારી શત્રુ છે, એજ મારૂં ખૂન કરવાને માટે યત્ન કરે છે."

રામપ્રસાદ.

કાગળ વાંચતાની સાથેજ સુરેશકુમારી ચમકી ઉઠી. જે આશાને અનુસરી તેણે અત્યાર સુધીમાં અસહ્ય દુ:ખ વેઠેલું હતું, જેની મહાન આશામાં આવા નિર્જન સ્થળની અંદર પ્રવેશ કર્યો હતો, તે આશા આજે તેની સઘળી નાશ પામી. હવે શુ ઉપાય કરવો એ તેને કાંઇ પણ સૂઝયું નહિ. તેનું મુખ તદ્દન રક્તશુન્ય અને ફીકકું પડી ગયું. તેનું સઘળુ અંગ કંપવા લાગ્યું, તે એક શબ્દ પણ બોલી શકી નહિ.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

આશ્ચય કારક રહસ્ય.

લગભગ પદરેક મિનીટ બાદ સુરેશકુમારીને ભાન આવ્યું તેણે બહુજ મહેનતે હીમ્મત ધારણ કરી રસિકલાલને કહ્યું. "રસિકલાલભાઇ! આ શું કહેવાય? આ કોણે લખ્યું હશે?"

રસિકલાલે તેને જવાબ આપ્યો. "સુરેશ! તેં રામપ્રસાદના લખેલા અક્ષરો જોયા નથી?"

"હા! મેં અનેકવાર જોયા છે."

"ત્યારે તું કેમ પારખી શકતી નથી કે આતે તેમનુ લખેલું છે કે બીજાનુ છે?"

"જણાય છે તો તેમનું લખેલું હોય તેવુંજ; પરંતુ તેઓ આ પ્રમાણે લખે એ કોઇ પણ રીતે વિશ્વાસ લાવવા જેવું નથી. તેઓ મારા પ્રત્યે જે પ્રેમની દૃષ્ટિથી નિહાળતા હતા, તે જોતાં

તેઓ કદાપિ પણ મને વિપત્તિમાં આવી પડવા જેવું લખી જાયજ નહિ."

"ત્યારે તો કોઇ પણ ભયાનક મનુષ્યનું એ કારસ્તાન હોય એવું જણાય છે! રામપ્રસાદના ખૂનની અંદર અનેક ઉંડા ભેદો સમાયલા છે તેંતું જુએ છે? આવું ગુપ્ત રહસ્યોથી ભરેલું ખૂન તો પહેલાં કોઇ પણ વખતે થયું હોય એવી વાત કાને પણ આવી નથી!"

"તમે તો આવું કહોછો, અને આપના છુપી પોલીસ વાળા ઇન્સપેકટર સાહેબ તો કહી ગયા હતા કે આતો સહજ વાત છે."

"અંદરની બાજુએ ઉંડા ઉતરી તપાસ ના કરતાં ઉપર ઉપરથી વિચાર કરે તેને એમ જણાય એમાં નવાઇ નથી, પરંતુ ખરી રીતે જોતાં તેવું નથી. હવે તુ મારા કહેવા પ્રમાણે એક કામ કર. આ કાગળને બાળી મૂકે તો તારા ઉપરથી સઘળી મુસીબત ટળી જાય તેમ છે."

"નહિ! રસિકલાલભાઇ! આપના કહેવા પ્રમાણે કરવાથી મારો પોતાનોજ દોષ મારે સ્વિકારવો પડે! માટે આપ આ કાગળ આપની પાસેજ રાખો."

રસિકલાલને સુરેશકુમારીનું કહેવું યુક્તિ પુરઃસર લાગવાથી તે કાગળ પોતાની પાસે લીધો, અને તેને ખોટી નોટોની અંદર લપેટી લીધો. સુરેશકુમારીએ રસિકલાલને રસાયણશાળાનાં લોહદ્વાર ઉઘાડવાની યુક્તિ બતાવી, જે જોઇને રસિકલાલ બહુજ આશ્ચર્ય પામતાં બોલ્યો. "સુરેશ! મને આ ગુન્હા પકડવાનું

કામ કરતાં બહુ વર્ષો વિતી ગયાં છે, કિન્તુ આજેજ આ યુક્તિ તેં મને બતાવી છે; આ પેહેલાં આવી યુક્તિ હું જાણુતોજ નહોતો. આ યુક્તિ બીજુ કોઇ જાણે છે એમ તારા જાણુવામાં છે?"

"એ તો કેવી રીતે જણાય? રામપ્રસાદના ઓળખાણુવાળા બહુ થોડા માણુસો છે એકાદ બે માણુસો અહિં આવતા હતા એમ મારા જાણુવામાં છે કે વખતે તેઓમાંથી કોઇ જાણુતું હોય તો તે હું કેવી રીતે કહી શકું?"

"વધારે ભાગે અહિંયાં કોણુ કોણુ આવતું હતું?"

"પેલો દાક્તર."

"કીયો! દાકતર દિનાનાથ?

"હા!"

"જે દિવસે રામપ્રસાદ મરી ગયા તે દિવસે તેં દાકતરને અહિ આવેલો જોયો હતો?"

"ના! સાહેબ! હું જુઠી વાત જણાવવાને ચાહાતી નથી પરંતુ એટલું તો મારા જાણુવામાં છે કે, તે કોઈ પણુ જાતનો જાદુનો મંત્ર જાણે છે. જ્યારે જ્યારે તે રામપ્રસાદની પાસેથી ઘર તરફ જતો ત્યારે ત્યારે રામપ્રસાદનું શરીર અને મન બહુજ અસ્વસ્થ જણાતાં હતાં. કોઈ કોઇ વખત તો તેઓ દાક્તરના ગયા પછી પણુ નિંદ્રીત અવસ્થામાં પડેલા જણાતા હતા"

"વારૂ! એતો ઠીક, પરંતુ જયતિલાલની સાથે તારે ક્યારથી વાતચીતનો સંબંધ બંધાયલો છે?"

"જ્યારથી હું અહિંયાં રામપ્રસાદના ઘેર આવી ત્યારથી લગભગ દશેક વર્ષ થયાં હશે."

"જયંતિલાલ રામપ્રસાદનો ખરો ઓરમાઇ ભાઇજ છે?"

"હું નાનપણથીજ એ પ્રમાણે સાંભળતી આવીછું."

"તમારા બન્નેની અંદર કોઇ પણ પ્રકારનો કલહ તો નથીને?"

"નહિ. કદાપિ પણ નથી!"

"જયંતિલાલ કયારે પણ તારૂં બુરૂ કરવાની વાત કરતો હતો?"

"ના! કયારે પણ નહિ, એતો શું પણ જ્યારે મેં રામ-પ્રસાદની હું ઉત્તરાધીકારીણી છું અને સમસ્ત સમ્પત્તિની માલીકણ થઈ છું એમ કહ્યું, તે સાંભળવા છતાં કોઇ પણ દિવસ તેઓના મનમાં ખોટું લાગ્યું હોય તેવું જણાયું નથી; તેમ તે સંબંધી કાંઇપણ વાત કોઇને કરી હોય તેવું પણ સંભળાયું નથી.

"તું તો તે દિવસે એમ કહેતી હતી કે જયતિલાલ દાક્તર અને તેની છોકરીના વશ છે?"

• "મારૂં તે કહેવું સત્ય છે, પરંતુ મેં એ પ્રમાણે જણાવ્યું તે મારી ભૂલ થઇ છે. હું એ માટે જયંતિલાલ પાસે માફી માગીશ."

"દાક્તરની સાથે તારે વાતચીત કરવાનો પ્રસંગ કેવોછે?"

"બહુજ સારો છે!"

"વારૂ! દાક્તરની છોકરીની સાથે કોઇ પણ દીવસે તારો મેળાપ થયો છે?"

"ના! ફક્ત એકજ દિવસ મારે અને તેને મળવા અને

વાતચીત કરવા પ્રસંગ આવ્યો હતો; તે સિવાય કોઇ પણ વખતે અમારો મેળાપ થયો નથી!"

"કેવી રીતે મેળાપ થયો હતો?"

"હું હમેશાં રામપ્રસાદની પાસે આવતી હતી. એક દિવસ રસાયણશાળાના ઓરડા આગળ હું આવી તે વખતે બે માણસો માંહોમાંહી તકરાર કરતાં હોય તેવો અવાજ મારા કાને આવ્યો. રામપ્રસાદ બહુજ શાન્ત પ્રકૃતિના માણસ હોવાથી તેઓને પહેલાં કોઇની સાથે તકરાર થયેલી મારા જોવામાં કે સાંભળવામાં આવેલી નહોતી. મેં એ તકરાર સાંભળી બહારથીજ બૂમ મારી તેમને બોલાવ્યા તે વખતે મને જણાવ્યુ કે તેઓ સ્નેહલતાની સાથે તકરાર કરતા હતા."

"તેં તેનું નામ સ્નેહલતાજ છે એમ કેવી રીતે જાણ્યુ?"

"દાક્તરની છોકરીનું મ્હોં તદ્દન દાક્તરના મુખને મળતુંજ છે. પહેલાં તો હું એમજ સમજી કે તે દાક્તર છે, પરંતુ જ્યારે મેં બરાબર રીતે જોયું ત્યારે સમજાયું કે તે દાક્તર નહિ પણ દાકતરની છોકરી છે. પહેલાં મેં સાંભળેલું હતું કે દાકતરને એક સ્નેહલતા નામની છોકરી છે."

"શા માટે તકરાર થતી હતી તે બરાબર તારા જાણવામાં આવ્યું હતું?"

"ના! કાંઈ પણ જણાયું નહોતું! પરંતુ તે વખતે રામપ્રસાદની સ્હામે એક ચોપડી ખુલ્લી પડેલી હતી. સ્નેહલતા વારંવાર તે ચોપડી જોવાને સારૂ માગતી હતી.

".તે કયી ચોપડી હતી તે તારા જાણુવામાં છે ?"

"રામપ્રસાદની સઘળી ચોપડીઓમાં જુદી જુદી જાતનાં વિષ તૈયાર કરવાની રીતીઓ લખેલી છે, તેઓ કયારેય પણ એ ચોપડીઓ સિવાય બીજી ચોપડીઓને હાથમાં લેતાજ નહોતા !"

"વાહ ! વાહ ! જેમ જેમ સમય જતો જાય છે, તેમ તેમ નવિન નવિન હકીકત જણાતીજ જાય છે. રામપ્રસાદના ખૂનની ખરી હકીકત ઘણુજ મહેનતે મળવી બહુજ મુશ્કેલ છે."

"મારૂ પણ એમજ માનવું છે વધુમા મને એમ પણ બીક લાગે છે કે, વખતે આપ પણ કોઈ નિર્દોષને ગીરફતાર કરી ના મૂકો !"

"સુરેશ ! તારે એવુ કયારેય પણ મનમાં ના લાવવું કારણ કે જ્યાં સુધી હું બરાબર રીતે જાણું કે સાભળુ નહિ ત્યાં સુધી કોઇને પણ કેદ પકડુ એવો નથી. હું એ તો ચોકસ જાણું છું કે આ કામની અંદર તું અને જયંતિલાલ તદ્દન નિર્દોષ છો એટલુંજ નહિ, પણ ખૂનના સંબધમાં તમે કાંઈ પણ જાણતાં નથી, તેમ તમારો કોઈ પણ પ્રકારનો દોષ પણ નથી."

સુરેશકુમારી રસિકલાલની વાત સાભળી બહુજ આનંદ પામી અને કહેવા લાગી. "પરમેશ્વર આપનુ ભલુ કરો ! હું આપને ખાસ આગૃહપૂર્વક જણાવુ છું કે જયંતિલાલ તદ્દન નિર્દોષ છે."

રસિકલાલે હસતાં હસતાં જણાવ્યું. "હું પ્રથમથીજ જાણું છું !"

પ્રકરણ ૧૩ મું.

ચોરનો ભાઇ ઘંટીચોર.

બીજે દિવસે દાકતર દીનાનાથ પોતાના મકાનમાંથી બહાર જવાને માટે તૈયાર થઇ નિકળ્યો. થોડેક દૂર ગયો નહિ એટલામાં એક બળવાન અને અતિશય ઉંચી આકૃતિનો માણસ તેને ઘેર આવી ઉભો રહ્યો, અને ઘરની આગળના ભાગની ઓશરીની અંદર પ્રવેશ કરી તે એક દાસીની પાસે ગયો. દાસીએ તેને તેના આવવાનું કારણ પૂછ્યું. તેણે જવાબ આપ્યો "દાકતરની સાથે મળવું છે એટલા માટે આવેલો છું."

દાસીના મુખે દાકતર ઘરમાં નથી એમ જાણવા છતાં તે માણસે પાછો નહિ વળતાં દાકતરની પુત્રી સ્નેહલતાને મળવાની ઇચ્છા જણાવી. દાસીએ તરતજ તે હકીકત સ્નેહલતાને કહી. સ્નેહલતા મળવાની હા કહેતાંજ દાસી આવેલા માણસને તેની પાસે લેઇ ગઈ.

સ્નેહલતા અને તેનો મેળાપ થયો. તેની આકૃતિ ઉપરથી તે કોઇ પણ સારો માણસ હોય એવું સ્નેહલતાને સમજાવાથી તેણે તેને પૂછ્યું. "આપનું નામ? શું કામને માટે આપ મારા પિતાને મળવા આવેલા છો?"

તેણે આશ્ચર્ય પામ્યો હોય એવા સ્વરે જવાબ આપ્યો. "વાહરે વાહ! શું તું મને ઓળખી શકી નહિ?"

સ્નેહલતાએ જવાબ આપ્યો. " મ્હારો અને તમારો મેળાપ ક્યારે થયો છે કે, હું તમને જોતાંજ ઓળખી શકું ?"

તેણે સહાસ્ય વદને જણાવ્યું. " ગઇ સાલ મેળો જોવા ગયાં હતાં ત્યારે કેવી વિપત્તિમાં આવી પડયાં હતાં તે ભૂલી ગયાં શું ? જો હુ ના હોત તો તમને કોણ બચાવત ? તેમ ત્યાર પછી પણ મારી તમારી વચ્ચે શું શું હકીકત બની હતી તે તમે ભૂલી ગયાં ? મેં તમને બચાવ્યાં તે વખતે તમે શું શું બોલ્યાં હતાં તે ખબર છે ? મારૂં નામ રાજીવલોચન ! કેમ ભૂલી જાઓછો ?"

" હા ! હા ! હવે યાદ આવે છે. કહો અત્યારે કેમ આવવું થયું છે ?"

" મને થોડાક પૈસાની જરૂર છે."

" મારી પાસે તમે કાંઇ પૈસા મૂકવા આપી ગયા નથી."

" મૂકવા આપ્યા નથી પણ મારે જોઇએ છીએ તે આપો. જો નહિ આપો તો હું તમારી પાસેથી બલજોરીથી લઇશ. ચાલો બીજી વાત જવા દઇ મને પૈસા આપો."

" તમારે પૈસાની શું ખોટ છે ? તમારો મિત્ર આજે લાખો રૂપીયાની પુંજીનો માલિક થઇ બેઠો છે તો પછી તમે હાય પૈસા ! હાય પૈસા ! કરતા શા માટે બીજે માગતા ફરોછો ?"

" એ લોહીથી રગદોળાયલા પૈસાની મને જરૂર નથી. એની વાત જવા દઇ તમારીજ વાત કરો. ચાલો પૈસા આંપો. તમે મારા મિત્રની કન્યા છો. જો તમે નહિ આપો તો પછી આપશે કોણ ?"

"મારા બાપના મિત્ર તમે કેવી રીતે અને કયારના થયા છો ?"

"બહુ વખતથી. તમારા બાપ આવા મોટા માણુસ થયા ત્યાર પહેલાંથી. તું જાણે છે કે આટલા બધા તે પૈસાદાર કેવી રીતે થયા છે? તારો બાપ જેવો તેવો માણુસ નથી! જેને તેને જાદુ કરી હજારો પૈસા ધુતી લે છે. ચોરીઓ કરે છે, જુગાર રમે છે અને તેમ કરીનેજ તારો બાપ મોટો પૈસાવાળો થયો છે."

"જરા વિચારીને વાત કરો, મારા દેખતાં તમે મારા બાપનું અપમાન કરો છો એનો કાંઇ વિચાર છે ?'

ચાલ એ વાત જવાદે, જે કામ છે તેજ વાત કરીયે. તારી પાસે પૈસા છે એવી મારી પાકી ખાત્રી છે. તુ તારા બાપના કરતાં પણુ શેતાન છે. જો ત્રણુસો રૂપીઆ આપશે તો હું કાંઈ પણુ બોલ્યા ચાલ્યા સિવાય ચાલ્યો જઇશ."

"તમે ચોર નહિ પણુ ચોરના ભાઇ લુટારા છો તમે મને એકલી જાણીને જોર જણાવો છો કેમ? જો મારા બાપ આ વખત હાજર હોત તો તને તેમનો રીતસર બદલો આપત !"

"હું તો તારા બાપની સાથે મળવાનેજ આવેલો હતો, ને કહેતી હોય તો તેના આવતા સુધી બેસું. હું તારી પાસેથી ઠગીને પૈસા લેવા માગતો નથી; પરંતુ મારી પાસે એક એવી ચીજ છે કે જેને જોતાંજ તારૂ મુખ પડી જશે અને તારા પ્રાણુ ઉપર વાત આવશે."

"શું છે તે બતાવો તો ખરૂં માનુ ?"

"જો એકાન્ત હોવાથીજ હું તને બતાવું છું. પરંતુ યાદ રાખજે કે કાંઈ પણ મને સતાવવાની વાત કરી તો જીવતી રહેવા પામશે નહિ."

એમ કહી તરતજ રાજીવલોચને એક નાની કાચની ગોળાકાર શીશી પોતાના ખીસ્સામાંથી બહાર કહાડી, અને પોતાના હાથની તર્જની અને અંગુઠીની વચ્ચે રાખી સ્નેહલતાના સ્હામી ધરી તેને બતાવી. સ્નેહલના તેને જોતાંજ ચમકી ઉઠી અને બહુ વખત સુધી વિચાર કરીને બોલી. "તમે અહિંયાં જરા વાર બેસો હું તમને ઉપરની બાજુએથી પૈસા લાવી આપું."

"વાહ ! વાહ ! શું મને પણ તું બાળકની માફક રમાડવા માગે છે કે ? મારૂં શરીર છે એવી મારી બુદ્ધિ હશે એમ સમજે છે ? કેવી વાત કરે છે ? તારે અહિંથી ચાલ્યાં જવું છે અને મને અહિં બેસાડી ફસાવવાની યુક્તિ રચવી છે કેમ ? એ કદાપિ પણ બનશે નહીં ચાલ તારે જ્યાં જવું હોય ત્યા હું તારી સાથે સાથે આવુ છુ."

"તમે ઘરની અંદર શી રીતે આવશો ?"

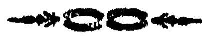
"તો હું તને જવા પણ દેઇશ નહિ ! બસ અહિંયાંજ મને પૈસા આપ નહિં તો તું મને તારી સાથે લઇ ચાલ."

સ્નેહલતા બહુજ સંકટમાં આવી પડી. તેણે તરતજ પોતાની દાસીને પોતાની નાની પેટી લાવવાને માટે જણાવ્યું. દાસીએ પેટી લઈ આવી સ્નેહલતાના હાથમાં આપી. સ્નેહલતાએ પેટી લઈ તેને બહાર જવા માટે સૂચના આપી. પેટી ઉઘાડી તરતજ ત્રણસો રૂપીયા રાજીવલોચનના હાથમાં મૂક્યા.

નવીન દાસી શારદાદેવી પૈસાની પેટીને બહાર લાવતાં જોઇ બહુજ આશ્ચર્ય પામી અને શું થાય છે તે જોવા માટે એક બાજુએ છૂપાઈ રહી.

રાજીવલોચન પૈસા પોતાના હાથમાં લઇ તે ગોળ શીશી સ્નેહલતાના હાથમાં આપવા તૈયાર થયો, પરંતુ સ્નેહલતાએ તે લેવાની ના પાડી અને કહ્યું. "એની મને કાંઇ પણ જરૂર નથી, એ તમારી પાસેજ રહેવા દો."

"તો તારી મરજી હવે હું જાઉં છું. એ પ્રમાણે કહી રાજીવલોચન ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો."

પ્રકરણ ૧૪ મું.

શત્રુ ગૃહ.

રાજીવલોચનને પૈસા લઇ ચાલ્યા ગયા પછી સ્નેહલતાના મનમાં બહુજ ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો. પોતાની પાસેથી એક સામાન્ય માણુસ ત્રણસો રૂપીયા લઇ ગયો અને પોતે તેને કાંઇ પણ કરી શકી નહિ, તેથી તેને અત્યંત ક્ષોભ થયો પોતાના મનની સાથેજ કહેવા લાગી, " આટલી વખત તો જવા પામ્યો છે, પરંતુ હવે પછી બીજી વખતે આવશે ત્યારે અવશ્ય હું એને સપડાવીશ."

એટલામાં સહસા નવિન દાસીને પોતે બેઠી હતી તે ઓરડાના દ્વાર આગળ થઇને જતાં તેણે જોઈ. પ્રથમજ સ્નેહ-લતાને વહેમ આવ્યો હતો કે કોઈ પણ માણુસ પોતાને અને

રાજીવલોચનને થયેલી વાત સાંભળતું હોવું જોઇએ; પરંતુ અત્યાર સુધી તે જોવામાં આવેલું નહિ હોવાથી પકડી શકાયું નહોતું, સહસા નવિન દાસીને દ્વારની સમિપ થઇને જતાં જોઇ સ્નેહલતાનો સંશય દૃઢ થયો. તેના મનમાં એમ નિશ્ચય થયો કે અત્યાર સુધી આ નવિન દાસી અહિંયાં થતી વાતો છુપાઇને સાંભળતી હતી, તેને તેણે સામાન્ય સ્ત્રીઓ જેવી ગણી નહિ. પોતાના પિતા ઘેર આવતાં સુધી તેણે તે સંબંધમાં કાંઈ પણ કરવાનું યોગ્ય ધાર્યુ નહિ.

લગભગ અર્ધોએક કલાક વ્યતિત થઇ ગયો છતાં પોતાના બાપ ઘેર પાછા આવ્યા નહિ, તે જોઇ સ્નેહલતાના મનમાં ચીન્તા થવા લાગી. મન સ્થિર રહ્યું નહિ, તેથી એક પુસ્તક હાથમાં લઇ તે વાંચવા લાગી. વાંચતાં વાંચતાં એની આખમાં ઉંઘ ભરાઇ આવી અને તે ત્યાને ત્યાંજ ઉંઘી ગઇ.

આવી રીતે કેટલો સમય તેણે નિંદ્રા લીધી તેનું તેને કંઈ પણ ભાન રહ્યું નહિ, પરંતુ જ્યારે તે જાગી અને જોયું ત્યારે પણ પોતાના બાપને ઘેર આવેલો જોયો નહિ. આથી સ્નેહલતા પોતાના બાપના આવવાની રાહ જોતી વ્યાકુળ થવા લાગી.

લગભગ પંદરેક મિનિટ થઇ નહિ એટલામાં દાક્તર દિનાનાથ ઘર આગળ આવ્યો, બાપ અને દિકરી ભેગાં થતાંજ સ્નેહલતાએ પૂછ્યું. "બાપુ! અત્યાર સુધી તમે કયાં ગયા હતા? હું તમારી બહુજ વખતથી રાહ જોયા કરૂંછું."

દાક્તરે જવાબ આપ્યો "મારે એક કામ હતું તે માટે હું ગયેલો હતે., કામ થતાં જરા મોડું થવાથી વાર થઇ છે."

“ઠીક! પરંતુ આપણે જે નવિ દાસી રાખેલી છે, એના સંબંધમાં મારા મનમાં કાંઇક વહેમ રહે છે! જે વખતે તે આપણે ત્યાં પહેલવહેલી રહેવા માટે આવી તે દિવસેજ મારા મનમાં સંદેહ ઉત્પન્ન થયો હતો, પરંતુ આજે તો મારો તે વહેમ બહુજ પ્રબળ બન્યો છે.”

“ઠીક છે! પરંતુ આજે મને કોઇ મળવા માટે આવ્યું હતું?”

“ના! કોઈ પણ આવ્યું નહોતું!” સ્નેહલતાએ ખોટીજ વાત જણાવી.

“ઠીક! સ્નેહલતા! નવીન દાસીના સબંધમાં તું જે વાત કહે છે તે સાચી છે. મને પણ એવોજ સંદેહ ઉત્પન્ન થયો હતો; અને તેથી હું આજે તપાસ કરવા માટે બહાર ગયો હતો. બહારથી મને એવી ખબર મળી છે કે, નવિન દાસીએ જે મોટા માણસની ચીઠી આપણને લાવીને આપી હતી તે તદ્દન ખોટી હતી. એ માણસને ત્યાં એ કદાપિ પણ કામ કરવાને માટે રહેલીજ નથી.”

“વાહ! એ તો બહુજ ઠગ છે ત્યારે?”

એમજ છે આપણે ત્યાં શું શું હકીકત બને છે, તે જો તે બહાર જઇને કહે તો આપણો નાશ થયા સિવાય રહેજ નહિ જો તે આપણા હાથમાં રહેશે તો તો હરકત નથી પરંતુ જો હાથમાંથી ચાલીજ ગઈ તો તો પરિણામ બહુજ ખરાબ આવશે.”

“હા! મારો તો એવોજ વિચાર છે કે એને અહિંથી મારીને કહાડી મૂકવી જોઇએ.”

" નહિ ! નહિ ! મારીને કહાડી મૂકવા કરતાં એને અહીંને અહીંજ નક્કી કરી નાંખવી જોઇએ."

" એટલો બધો એનો શું વાંક છે ?"

" એ મારા ધારવા પ્રમાણે પોલિસે મૂકેલી બાતમીદાર છે."

" શું કહો છો ? આપણા ઘરમાં પોલિસે ગુપ્ત બાતમીદાર મૂકી છે ?"

" હા ! તેં પણ સાંભળ્યું હશે કે, રામપ્રસાદના ખૂનની તપાસ કરવાને માટે રસિકલાલને મૂકરર કરવામાં આવેલો છે. રસિકલાલ એક પ્રખ્યાત ડીટેકટીવ છે. તેના જેવો આ વિજયનગરમાં કોઇ પણ ચતુર અને કાર્યદક્ષ માણસ નથી. આ દાસી તેની સહાયકારીણી છે. મારા ધારવા પ્રમાણે એનુ નામ શારદાદેવી છે. લોકો કહે છે કે શારદાદેવી રસિકલાલની બ્હેન થાય છે પરંતુ એ વાતનો મારા મનમા જરા વહેમ છે."

" ત્યારે શું શારદાદેવી આપણા ઘરમાં છાની માની રહેલી છે ?"

" ચોક્કસ ! પરતુ હવે વિલંબ કરવાની જરૂર નથી. જેવી રીતે ઉતાવળે એ કાંટો દૂર થાય એવું કરવું એમાંજ આપણું શ્રેય છે ચાલ ! એક વખત આપણે ઉપર જઇએ, અને તે શું કરે છે, એ છાનામાનાં ઉભાં રહીને જોઇએ."

તરતજ બાપ અને દીકરી બન્ને ઉપર ગયાં. સ્નેહલતા કાંઇ એક સામાન્ય કારણ શોધી કાઢી શારદાદેવી રહેતી તે ઓરડાની અંદર ગઇ; પરંતુ શારદાદેવી ત્યાં જોવામાં આવી નહિ.

સ્નેહલતાએ આશ્ચર્ય પામતાં પોતાના પિતાને ત્યાં આગળ બોલાવ્યો. દાકતર તે ઓરડાની અંદર આવ્યો, અને જોયું તો હાથમાંથી શિકાર છટકી ગયેલો હોય તેવું જણાવ્યું.

કેટલીક વાર બન્નેમાંથી એક જણ કાંઇ પણ બોલ્યાં નહિ, છેવટે સ્નેહલતાએ કહ્યું "બાપુ! એ ડોસી તમારા કહેવા પ્રમાણે છાની બાતમીદારજ હોવી જોઇએ. એમ ના હોય તો તે અહિંથી કેમ જતી રહે?"

"ક્યાં ગઇ હશે? વખતે બીજે કોઇ ઠેકાણે ગઈ હશે કે તેને ઘેર ગઇ હશે?"

"હું તે શું જાણુ?"

"જ્યારે હું ઘરમાંથી બહાર ગયો ત્યારે તો મેં તેને જોઈ હતી!"

"તમારા ગયા પછી પણ મેં તેને જોઈ હતી!"

"ત્યારે કઇ વખતે ગઇ? શુ દિવસે ઉંઘતી હતી?"

"હા! આજે જરા ઉંઘ આવી હતી."

"ત્યારે તો તેજ વખતે તને ઉંઘેલી જોઇને તે ચાલી ગઇ હશે અને કદાચ તે છુપી પોલીસવાળાઓને જઇને બધી હકીકત જાહેર કરશે?"

"શું કરશે તેતો તે જાણે! પરંતુ એના સંબંધમાં આપણે બીક રાખવાનું કાંઇ પણ કારણ નથી."

આ પ્રમાણે દાકતરે પોતાની પુત્રીને સાંત્વન આપી ત્યાંથી બ્હારની બાજુએ નિકળ્યો.

તેજ દિવસે સાંજના પાંચ વાગ્યાના સુમારે રસિકલાલ શારદાદેવીને ઘેર ગયો. તેને ઘર આગળ જોઇ સહાસ્ય વદને પૂછવા લાગ્યો. "બ્હેન! આજ સુધી ક્યાં ગયાં હતાં? તે દિવસે હું તમારા ઘેર આવ્યો હતો પરંતુ તમારો કે તમારી પાળેલી છોકરીનો બેમાંથી કોઇનો પણ મેળાપ થયો નહોતો."

શારદાદેવીએ હસતાં હસતાં રસિકલાલને જવાબ આપ્યો. ' ભાઇ! બ્હેન ભાઇનાજ કામે ગયેલી હતી."

"ક્યાં ગયાં હતાં?"

"દાકતર દિનાનાથને ત્યાં ગઇ હતી!"

"વાહ! તમે તો બહુજ જબરાં! વાઘની બોડમાં વાસો?"

"તમારે માટે તેમ પણ કરવું પડે તો કરવું એ બ્હેનનું કામ છે"

"કહો વારૂ ત્યાં જઇ શું કર્યું?"

"જુઓ! પહેલેથી માંડીને કહું છું, દાકતરને એક દાસીની જરૂર છે એમ જાણવાથી હું દાસીનો વેષ લઇ તેને ઘેર નોકરી માટે પૂછવા ગઈ. મે તેને આજીજી સાથે કહ્યું કે હાલમાં મારે કામ નથી, માટે જો આપ મને રાખશો તો બહુજ ઉપકાર થશે! દાકતરને દાસીની જરૂર હોવાથી તેણે મને રાખવાનું કબુલ કર્યું. કાર્યાનુસાર મેં ત્યાં કેટલાક દિવસ નોકરી બજાવી."

"વારૂ! એતો ઠીક કર્યું પરંતુ ત્યાં તમારા જોવામાં શું શું આવ્યું? રામપ્રસાદના ખુનના સંબંધમાં કાંઈ હકીકત મળી આવી?"

"ના! રસિક! એ સંબંધમાં તો કાંઇ પણ મારા સાંભ-

ળવામાં આવ્યું નથી પરંતુ જયંતિલાલ તો તેના હાથમાં રમકડાની માફક રમે છે, એવું જણાય છે."

"તે કેવી રીતે?"

તરતજ શારદાદેવીએ પોતે જે જે કાંઇ જોયેલું હતું, તે સઘળુ કહી બતાવ્યું. કેવી રીતે તેઓએ જયંતિલાલને મેસ્મેરીઝમ દ્વારા અજ્ઞાન બનાવી પ્રતિજ્ઞા પત્ર લખાવી લીધું, તેમજ કેવી રીતે તેના હાથમાંથી વીંટી લઇ લીધી, અને રાજીવલોચન કેવી રીતે સ્નેહલતા પાસેથી રૂપીયા કઢાવી ગયો તે સઘળી હકીકત રસિકલાલને સંભળાવી

શારદાદેવીની સઘળી હકીકત સાંભળી રસિકલાલે પૂછ્યું. "રાજીવલોચને શું કહીને સ્નેહલતાની પાસેથી રૂપીયા કઢાવ્યા.'

"તેણે તેને એક કાચનો ગોળો બતાવ્યો, જેથી સ્નેહલતાને બહુજ ભય પ્રાપ્ત થયો. પહેલા તો તેણે બહુ વાતો કહી પરંતુ જ્યારે શીશી જોઇ કે તરતજ ચુપ બની ગઇ. તેનું મૂખ સુકાઇ ગયું, અને વારંવાર નિશ્વાસ મૂકવા લાગી. લગભગ દસેક મિનિટ થઇ નહિ એટલામાં સ્નેહલતાએ પોતાની પૈસાની પેટી લાવવાને બીજી દાસીને કહ્યું પેટી આવતાંવાંત રાજીવને રૂપીયા ત્રણુસો કહાડી આપ્યા.

"ત્યારે તો આજે રાજીવલોચન જીતી ગયો?"

"ખરેખર! એકજ વાતમાં ત્રણુસો રૂપિયા લઇ ગયો."

"પછી તે કાચની ગોળી જેવી શીશીનું શું થયું?"

"રાજીવે તે સ્નેહલતાને આપવા માંડી હતી."

"તેણે તે લીધી કે નહિ?"

"ના!"

"કેમ તેણે શું કહ્યું ?"

"તેણે કહ્યું કે એ શીશી તમારી પાસેજ રહેવા દો, સ્નેહલતાને તેની જરૂર નહિ હોય એમ જણાયું."

"વારૂ! તે શીશી કેવી સાદી હતી ?"

"હા! તે ગોળ શીશી સફેદ કાચની હતી, પણ તેની અંદર કાંઇક રાતો પાતળો પદાર્થ હોય તેવું સ્પષ્ટ રીતે જણાતુ હતું."

"અરે! એ શીશી રાજીવને કયાંથી મળી આવી ?"

"તે તો તેણે કાંઇ પણ જણાવ્યું નહોતું; પરંતુ તે જોતાંજ સ્નેહલતા અજ્ઞાન બની ગઇ હતી. એ સિવાય બીજુ કાંઇ પણ બન્યું નથી. સ્નેહલતાએ તેને તરતજ પૈસા આપીને વિદાય કર્યો હતો! હું પણ ત્યાર પછી ત્યાંથી ઘર તરફ ચાલી આવી છું."

કેટલીક આડી અવળી વાતો કરી રસિકલાલ શારદાદેવીની રજા લઈ નીકળ્યો, અને સીધો રાજીવલોચનના કસરત કરવાના મકાન આગળ આવ્યો.

રાજીવલોચન તેજ ઠેકાણે હતો. આ વખતે તેનુ આખું શરીર તદ્દન ઉઘાડું હતુ. ફક્ત એકજ કચ્છ મારી તે ઉભો હતો. રસિકલાલે પ્રથમ તેને બે ત્રણવાર જોયેલો હતો, પરંતુ તે આવો બળવાન હશે તેવું જાણતો નહોતો. રાજીવલોચનના શિષ્યો પણ તેના જેવાજ બળવાળા હતા.

રસિકલાલ આવેલો છે, એ વાત કેટલાક વખત સુધી

રાજીવલોચનના જાણુવામાં આવી નહિ. રસિકલાલ ગુપ્તપણે સઘળી ચર્ચા જોતો ઉભો રહ્યો.

છેવટે સઘળાની કસરત પુરી થઇ રહી અને એકે એકે કસરતશાળાની અંદરથી બહાર નિકળવા લાગ્યા. રાજીવલોચન પણ બહાર નિકળી ચાલવા લાગ્યો. રસિકલાલ પણ તેની પાછળ પાછળ તે ના જાણે તેમ ચાલ્યો. રસ્તામાં રાજીવલોચને જયંતિલાલને જોયો. તે તેને પ્રગટપણે મળ્યો નહિ, કીન્તુ તેની પાછળ પાછળ છાનોમાનો ચાલ્યો. રસિકલાલ પણ તેઓ બન્ને જાણે નહિ તેમ તેમની પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો.

જયંતિલાલ ચાલતો ચાલતો સુરેશકુમારીને રહેવાના ઘર આગળ આવી ઉભો રહ્યો. એ વખતે રાત્રીના નવ વાગેલા હતા. ચારે તરફ અંધકાર છવાઇ ગયેલું હતું, આકાશમાં મેઘનાં વાદળો પણ છવાઇ ગયેલાં હતાં જેથી એક પણ તારો આકાશમાં જોવામાં આવતો નહોતો. જયંતિલાલ અત્યારે અહિંયાં કેમ આવ્યો હશે ? એ વિચાર કરતો રાજીવ એક બાજુએજ ઉભો રહ્યો. જયંતિલાલ તે ઘરની અંદર પેઠો. રાજીવ તેની પાછળ નહિ જતાં બહાર એક કોઇ પણ ના જોઇ શકે તેવી જગો પર આઘો જઇ તેના પાછા આવવાની રાહ જોતોજ ઉભો. રસિકલાલ પણ તેનાથી દૂર શું થાય છે તે જોતો ઉભો રહ્યો.

પાંચેક મિનિટ થઇ હશે એટલામાં જયંતિલાલ પાછો આવ્યો. રાજીવ તેની પાછળ પાછળ આ વખતે ગયો નહિ, કિન્તુ બીજી તરફ વળ્યો. રસિકલાલ પણ રાજીવલોચનની પાછળ ચાલ્યો.

રાજીવલોચન ચાલતો ચાલતો રામપ્રસાદના બંગલાની પાસે આવ્યો. મુખ્ય દરવાજા આગળ પહેરાવાળો હશે, એમ લાગવાથી તે પાછળના ખડકીના દ્વાર આગળ થઇને અડાળીની અંદર પેઠો, અને થોડાજ સમયમાં રહસ્ય ભેદથી ભરેલા રામ-પ્રસાદના રસાયણશાળાવાળા ઓરડાની અંદર ગયો.

રસિકલાલ, તેના પહેલાંજ મુખ્ય દરવાજા આગળ થઇને રામપ્રસાદના બંગલાની અંદર આવ્યો હતો, અને રસાયણશાળા-વાળા ઓરડાની એક બાજુમાં ગુપ્તપણે સંતાઇ રહ્યો હતો.

રાજીવલોચને રસાયણશાળાના ઓરડાની અંદરથી એક શીશી લઈ પોતાના ખીસ્સામાં મૂકી અને ત્યાંથી પાછો વળ્યો. તેને પાછો વળેલો જોઇ રસિકલાલ પણ તેની પાછળ પાછળ ગુપ્ત પણે જવા લાગ્યો.

રામપ્રસાદની વાડીમાં થઇને રાજીવલોચન બહાર નિકળી જે બાજુએ જવા લાગ્યો, તે બાજુએ રસિકલાલ પણ થોડું થોડું દૂર અંતર રાખી તેની પાછળ પાછળ જવા લાગ્યો. રાજીવે અત્યાર સુધી એક પણ વખત પાછુ વાળી જોયું નહોતું. તે નિડર પણે આગળ ચાલ્યાજ કરતો હતો. ”

પ્રકરણ ૧૫ મું.

રાજીવલોચન યોગેન્દ્રને ત્યાં.

લગભગ એક કલાક સુધી આમ તેમ ફરી ફરીને રાજીવ-લોચન એક નાના મકાન આગળ આવ્યો, અને તેની અંદર

પૈઠો. ઘરની અંદરના એક નાના ઓરડામાં પેસી તેણે પહેરેલાં કપડાં બદલી નાંખ્યાં, અને પાસે પડેલી એક ખુરસી ઉપર બેસી એક નાના બારણા તરફ નજર કરી બૂમ મારી. સામે ત્યાં આગળથી કોઇએ શબ્દ કર્યો. રાજીવ વિચારમાં પડયો, તેણે ઉભા થઇને અંદરની બાજુએથી એક બંદૂક પોતાના હાથમાં લીધી અને તેજ નાના દ્વારનું લક્ષ્ય સાધીને ફોડી.

બંદુકનો અવાજ કરી તે કેટલીક વખત સુધી શુન્યમુન્ય બની બેસી રહ્યો, પરંતુ કોઈ પણ માણસ જોવામાં આવ્યું નહિ. રાત્રીના બારેક વાગ્યાના સુમારે રાજીવલોચન ઉભો થયો, અને તે નાના બારણામાં થઇને યોગેન્દ્રનાથના રહેવાના ઘર આગળ આવ્યો. યોગેન્દ્રનાથ આ વખતે કાંઈ કામમાં રોકાયલો હોવાથી રાજીવલોચનને મળી શકયો નહિ.

રાજીવલોચને તેને બે ચાર વાર બૂમ મારી બોલાવ્યો, છેવટે એક દાસી આવી રાજીવલોચનની પાસે ઉભી રહી. રાજીવે તેને પૂછ્યું. "યોગેન્દ્ર કયા છે? તું કાંઈ યોગેન્દ્ર છે કે મારી પાસે આવી છે? મારે તો યોગેન્દ્રને મળવું છે."

દાસીએ રાજીવલોચનને હાસ્ય કરતાં કહ્યું. "તમે હજાર રૂપીયા આપો તોપણ હું યોગેન્દ્રનાથ બનું નહિ. હું છું તેજ ઠીક છું."

રાજીવે કહ્યું. "તે વાત પછી, પરંતુ યોગેન્દ્ર કયાં છે તે પહેલાં જણાવ?" મારે તેને બહુજ જરૂરી કામ માટે મળવું છે.

"એમ ઉતાવળ કરશો તે બનશે નહિ."

"કેમ? અંદર બીજું કોઇ માણસ છે?"

"હા!"

"ત્યારે તે મને હમણાં મળી શકશે નહિ?"

"ના! મળશે તો ખરાજ!"

"શું એ માણુસ અહિંયાં થઇને જશે?"

"ના! બીજો રસ્તો છે. આ રસ્તે જાય તો તેને કોઈ હીસાબમાંએ ગણે નહિ!"

"એવું કોણુ આવ્યું છે?"

"તે તો હું જાણુતી નથી."

"મારે તે માણુસને એક વખત જોવું જોઇએ!"

"નહિ તે જોવાશે નહિ!"

"તને તેનો બદલો મળશે!"

"જો એ વાત યોગેન્દ્રનાથના જાણુવામાં આવે તો મને મારીજ નાંખે!"

"તે જાણુવા પામશે નહિ! જુઓ મને લાગે છે કે એ માણુસ પેલે રસ્તે થઇને જતું જણાય છે! મને એક વખત તો બતાવ્ય? તું છ વર્ષ સુધી મહેનત કરી મેળવશે નહિ એટલા પૈસા હું તને હમણાંજ આપું છું!

"પૈસા તો મને બહુ વાહાલા લાગે છે, પરંતુ વિશ્વાસઘાતનું કામ કરી એક પૈસો પણ હું મેળવવા ચાહાતી નથી!"

"તું એક વિચિત્ર અને ભયાનક સ્ત્રી લાગે છે! જો માનશે નહિ તો હમણાંજ તારૂં ગળું દબાવીને મારી નાખીશ!"

"મારતો ખરો, પછી શું થાય છે તે જણાશે?"

"કેમ ? આ વખતે તું મને શું કરશે ?"

"કેમ ખબર નથી ? તે દિવસની પેલી ખોટી નોટોની વાત ભૂલી ગયો કે ? અને તે દિવસની પેલી ભયાનક વાત ? જો હું હમણાં તે ઉઘાડી પાડું તો તારી કેવી ગતિ થાય તે તું સમજે છે ?"

રાજીવલોચને કાંઇ પણ ઉત્તર આપ્યો નહિ. એટલામાં યોગેન્દ્રનાથ ત્યાં આગળ આવી ઉભો રહ્યો. દાસી યોગેન્દ્રનાથને જોઇને રાજીવને કહેવા લાગી. "આ યોગેન્દ્રનાથ આવ્યા ! તમારે કામ હોય તે તેમને હવે કહો !"

એ પ્રમાણે જણાવી દાસી ત્યાંથી ચાલી ગઈ. યોગેન્દ્રનાથ અને રાજીવ બન્ને તેજ ઓરડાની અંદર બેઠા. કેટલીકવાર શાન્તપણે બેઠા પછી રાજીવલોચને કહ્યું. "તમારી સાથે જે માણુસ વાત કરવા આવેલું હતું, તે ચાલ્યું ગયું ?"

"હા !"

"આટલી મોડી રાત્રે કેમ આવ્યું હતું ?"

"જેને કામ હોય તે ગમે તે વખતે આવે ?"

"મારી સાથે શું વાત હતી તે યાદ છે ?"

"એટલા માટેજ હું આ વખતે તમારી પાસે આવેલો છું. વારૂ ! તમને કહેલું હતું તે તમે લાવ્યા છો ?"

"હા ! લાવ્યો છું ! પરંતુ તમારી પાસે કોણ આવેલું હતું ?"

"તેનું તમારે શું કામ છે ?"

"કેમ ?"

"વિચાર કરો, કે તમારા જવા પછીથી વખતે કોઇ પણ અમારી તમારી વચ્ચે શું વાત થઇ તે વિષે મને પૂછે, તો તે મારે તેને જણાવવી ? કોઇની વાત કોઇને કહેવી એ કાંઈ ઠીક કહેવાય ખરૂં કે ?"

"હું તો તમને પૈસા આપું છું અને આપીશ !"

પૈસાનો લોભ સહુને હોય છે, અને મને પણ છે. પરંતુ એ વાત સાંભળવાંથી તમને કાંઈ પણ લાભ થાય તેવું નથી. આવેલા માણસનું નામ શ્યામસુંદર છે. તમારી સાથે એને કાંઈ પણ વાતચીત થયેલી હોય એવુ મારા તો સમજવામાં નથી !"

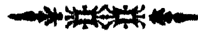
"હા ! તમારૂં કહેવું ખરૂં છે."

"ત્યારે હું કાંઈ તમને ખોટું કહેતો હતો ?"

રાજીવલોચન આગળ કાંઈ પણ બોલ્યો નહિ ! પણ તેણે પોતાના ખીસ્સામાંથી પેલી શીશી બહાર કડાડી યોગેન્દ્રને આપી. યોગેન્દ્ર પોતાના હાથમાં તે શીશી લેતો બોલ્યો. "રાજીવલોચન ! આજે તમે મ્હારૂં જે કામ કરેલું છે, તે બદલ જીવીત પર્યંત હુ તમારો આભારી રહીશ."

રાજીવલોચન કાંઇ પણ જવાબ નહિ આપતાં ત્યાંથી ઉઠી બહાર નિકળ્યો. રસ્તામાં ચાલતાં ચાલતાં તે પોતાની મેળેજ બોલવા લાગ્યો. યોગેન્દ્રનાથે મને ખોટુ કહીને ઠગ્યો તો નહિ હોય ? વારૂ ! પણ એ શ્યામસુંદર કોણ હશે ? મને તો લાગે છે કે વખતે રસિકલાલ પોલીસ ઇન્સપેકટર તો નહિ હોય ? હશે ! ગમે તે હોય ! તે રસિકલાલ હશે તોપણ મને શું કરી શકનાર છે ?"

પ્રકરણ ૧૬ મું.

પોતાની જાળમાં પોતે ફસાઇ.

જે દિવસે છુપા વેષે દાક્તરને ત્યાં રહેલી શારદાદેવી છાનીમાની પોતાને ઘેર ચાલી ગઇ, તેને બીજે દિવસે સ્નેલહતાએ એક વિચીત્ર રચના રચી. તેણે વિચાર કર્યો કે રંસિકલાલે મોકલેલી બાતમીદાર શારદાદેવી જે અમારે ત્યાં દાસી તરીકે રહી હતી તે અમને ઠગીને હવે જીવતી રહે એ ઠીક નહિ. ગમે તે ઉપાયે તેને હવે ઠેકાણેજ કરવી જોઇએ. આ પ્રમાણે વિચાર કરી સ્નેહલતા પોતાના પિતા દાક્તર દિનાનાથ જાણે નહિ તેવી રીતે પોતાના ઘેરથી બહાર નિકળી અનેક ઠેકાણે ફરતી ફરતી એકાદ કલાકે એક નાહાના મકાનમાં આવી પહોચી.

જે ઘરની અંદર સ્નેહલતાએ પ્રવેશ કર્યો તે ઘરમાં તેની એક બહેનપણી રહેતી હતી. સ્નેહલતા વચ્ચે વચ્ચે કેટલીક વખત તેને ત્યાં મળવા માટે આવતી હતી. સ્નેહલતાએ ઘરમાં પ્રવેશ કરી પોતાની બ્હેનપણીની મુલાકાત લીધી અને અંદરના બેઠકખાનામાં જઇ બેઠી

પાંચેક મિનિટ થઇ નહિ એટલામાં પોતાનું આખુ શરીર વસ્ત્રથી ઢાંકી એક સ્ત્રી ત્યાં આગળ આવીને ઉભી રહી. સ્નેહલતાએ તેને જોતાંજ કહ્યું.

“ શું આપજ મને ખબર આપવા આવ્યાં છો ? તમને મારો પત્ર મળ્યો છે ? ”

આવેલી સ્ત્રીએ જવાબ આપ્યો. "હા! આપની દાસી મને એક પત્ર આપવા માટે આવેલી હતી."

"આપે આપનું સઘળું અંગ શા માટે ઢાંકી દીધું છે?"

"હમેશાં જે માણસ ચેતતું રહે છે, તેને કોઈ પણ દિવસે દુઃખ આવતું નથી."

"તો પછી આપજ તે માણસ છો, એમ કેવી રીતે સમજી શકાય?"

"જો વિશ્વાસ ના આવતો હોય તો આ મ્હારા હાથે વિંટી પહેરેલી છે તે જુઓ! એટલે વિશ્વાસ આવશે!"

સ્નેહલતાએ આવેલી બાઇના હાથમાંની વીંટી જોઇ તોપણ તેના મનમાં વિશ્વાસ આવ્યો નહિ, તેથી તે ફરીથી બોલી. "આપની પાસેની અંગુઠી જોયા પછી મારે અવિશ્વાસ લાવવો એ મને ઠીક લાગતુ નથી, છતા પોતાની ખાત્રી અને સલામતીને માટે સર્વદા સાવધાન રહેવાની ચેષ્ટા કરવી એ ઠીક છે, અને તેટલા માટેજ મારે તમને કહેવું પડે છે કે તમે એક વખત તમારા શરીર ઉપરનું વસ્ત્ર ઉઘાડી મને તમારૂ મુખ બતાવો. એમ કરવાથી મારા મનનો સંદેહ દૂર થશે."

"આપના મનમા જેવી રીતના વિચારો છે, તેવીજ રીતના મારા મનમાં પણ વિચારો છે! માટે તમેજ જણાવો કે હું કેવી રીતે મારા શરીર ઉપરનો બુરખો દૂર કરૂં? એ વાત જવા દો! તે રાત્રે નાસી ગયા પછી શું કર્યુ હતું!"

સ્નેહલતા પ્રશ્ન સાંભળતાની સાથેજ ચમકી ઉઠી અને તેણે પૂછ્યું. "કયી રાત્રે? અને કયી જગો પરથી નાસી જતાં?"

“ચાલો તે જગા પણ જવા દો! આપ મને પૂછો છો કે હું તે માણુસ છું કે નહિ? તો હું આપને પેલી શીશી બતાવું, પછી તો ખાત્રી થશે કે નહિ? આપે મને મારા શરીર ઉપરનો બુરખો કહાડી નાંખવા કહ્યું, પરંતુ તેમ નહિ કરતાં હું તમને એવી ખાત્રી આપું તો પછી મારે બુરખો કહાડી નાંખવાની જરૂર પડશે નહિ, અને આપને સંદેહ પણ રહેશે નહિ!”

“તે કેવી રીતે?”

“એ રીતે નહિ, તો પહેરાવાળાએ તમને એ બંગલાની અંદર પ્રવેશ કરતાં અને બહાર નિકળતાં જોયાં હતાં?”

“પહેરાવાળાએ?”

“કેવળ એકલા પહેરાવાળાએજ નહિ, કિન્તુ એક છુપી પોલિસના માણસે પણ તમને જોયાં હતાં!”

“તે ક્યાં હતો?”

“એ બંગલાની અંદર.”

“ઠીક તેજ વખતે?”

“હા! આપ તો જાણો છો કે એ બગીચાની અંદર બધાને પ્રવેશ કરવાનો અધિકાર છે.

“હા! તે હું જાણુ છું!”

“તેથીજ તે વખતે તમને તે જોવા પામ્યો હતો!”

“ઠીક પણ તે માણુસ કોણ હતો? અને તે છૂપી પોલિસનોજ માણુસ હતો એ વાત તમે કેવી રીતે જાણુવા પામ્યાં? તમે પણ શું તે દિવસે ત્યાં હતાં? તમે તે માણુસનાં ખાસ માણુસ છો?”

".હુ ગમે તે છું અગર હોઇશ ! તે વાત તમારે જાણવાની શું જરૂર છે ? મને જે કામે તમે બોલાવી છે તે સંબંધમાં તમારે જે કાંઇ પૂછવું હોય તે પૂછો. મારાથી અહિંયાં વધારે વખત રોકાઇ શકાય તેમ નથી."

"તમે શા માટે આવ્યાં છો ?"

"આપે મોકલેલા પત્રમાં સંકેત કરેલો હતો કે, જે માણસ જીતેન્દ્રનાથને ઓળખતું હોય, તેણે આ સ્થળે આવીને યોગ્ય ખબર આપવાથી વધુ હકીકત જણાવવામાં આવશે. હું તેના સબંધે બહુ બહુ હકીકત જાણું છું."

"શું જાણો છો ?"

"ખરી વાત તો એ છે કે, તેનું ખરૂં નામ જીતેન્દ્રનાથ નહિ પરંતુ નવિનપ્રસાદ છે. તેની પુત્રીનું નામ સુરેશકુમારી છે. એ નવિનપ્રસાદને રામપ્રસાદ પ્રોફેસરની સાથે બહુજ સારી મિત્રતા હતી એ નવિનપ્રસાદેજ રામપ્રસાદને અનેક પ્રકારનાં વિષો તૈયાર કરવાની ક્રિયાઓ બતાવી હતી."

"તમારા જાણવામાં છે કે તે મરી ગયો છે ?"

"કેમ નહિ ? એ નવિનપ્રસાદ મરી ગયો ના હોય તો સુરેશકુમારી કેવી રીતે રામપ્રસાદને ત્યાં જઇને રહે ?"

"ના ! તે હું જાણુતી નથી, પણ તે સિવાય એના સંબંધમાં અનેક આશ્ચર્ય પમાડે તેવી ઘટનાઓ કેવી રીતે બને ?"

"ના ! સુરેશકુમારીનો બાપ તો ઘણા દિવસથી મરી ગયેલો છે."

"એવું કાંઇ જાણવા યોગ્ય પ્રમાણ આપી શકો તેમ છો ?"

"હા! તે આ દેશની અંદર મરી ગયો નથી, પરંતુ પશ્ચિમના પ્રદેશમાં મરી ગયો છે. તેણે અહિંથી ત્યાં જતા પહેલાંજ પોતાની પુત્રી સુરેશકુમારીને રામપ્રસાદને ત્યાં મોકલી આપી હતી."

"પરતુ રામપ્રસાદના વિલની અંદર તો સુરેશકુમારીનું નામ સુદ્ધાંએ નથી."

"એ વાત હું જાણુતી નથી, પણ રામપ્રસાદનો ઓરમાઇ ભાઇ છે તેની સાથે સુરેશકુમારીનું લગ્ન–"

"મને આશા છે કે સુરેશકુમારી તે સઘળું જાણુતી હશે."

"ભલે તે આશા રાખતી હોય, પરંતુ તેની આશા કેટલે દરજ્જે ફળીભૂત થશે તે કહી શકાય નહિ"

"એતો ઠીક, પરતુ તેનો બાપ જે મરી ગયો છે તેના સંબંધમાં કાંઇ માનવા યોગ્ય પ્રમાણ છે ?"

"હા છે, જો તે જાણુવામા ના હોય તો પછી તમારી પાસે આવવાનું કારણ શું ?"

"ત્યારે તે પ્રમાણ આપો."

"તેના બદલામાં મળવાનું ઇનામ ?"

"પ્રમાણ મળશે એટલે તરતજ તમને તેનું ઇનામ મળશે."

"એવું કામ કરવાને હું રાજી નથી; જો પ્રમાણ તમારે જોઇતું હોય તો મને તમારે હાથે જે વીંટી છે તે તમારે હમણાંજ આપવી પડશે, અને ત્યાર પછી કાલે તમને પ્રમાણ લાવી આપ-

વામાં આવશે. પછી જે કાંઇ ઇનામ તમારે આપવું હોય તે મને આપજો."

"એ સંબંધમાં મને તમારો વિશ્વાસ કેવી રીતે આવે?"

"ના આવે તો પછી પ્રમાણ પણ કેવી રીતે લાવી અપાશે?"

"એમ કેમ? તમે પ્રમાણ લાવી આપશો એટલે તરતજ તમને ઇનામ આપવામાં આવશે."

"હું જે પ્રમાણે કહું છું તે પ્રમાણે થશે તોજ કામ થશે."

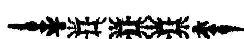
"તો પછી હું જે પ્રમાણે કહું છું તે પ્રમાણે કામ કરવા રાજી નથી?"

"ના! હુ તે પ્રમાણે કામ કરવા રાજી નથી. લ્યો હવે હુ જાઉંછુ"

આખરે સ્નેહલતાએ પોતાના હાથની આંગળી ઉપરથી વીંટી કહાડી આવેલી બાઇના હાથમાં આપી, અને કહ્યું. "આ વીંટી લ્યો, અને તેજ પ્રમાણે જેમ બને તેમ જલદીથી ખબર આપો, તમારૂં કાર્ય પુરૂં થતાંજ તમને ઇનામ આપવામાં આવશે."

આવેલી બાઈ અંગુઠી લઇ સ્નેહલતાની પાસેથી ચાલી ગઈ. સહસા તેના મુખ ઉપર ઢાકેલું કપડું ખસી ગયું ને સ્નેહલતાએ એટલીવારમાં તેનુ મુખ જોઈ લીધું. મુખ જોતાંની સાથેજ સ્નેહલતાનો જીવ ઉડી ગયો. તેણે પોતે પહેરેલાં કપડાંમાં એક છરો છુપાવી રાખેલો હતો તે બહાર કહાડયો, અને આવેલી સ્રીને પકડી પાડી છરો ઉંચો કરી ક્રોધપૂર્ણ સ્વરે કહેવા લાગી. "મારી ધારણા પણ એજ હતી કે તું બીજી કોઈ નહિ

પરંતુ શારદાદેવી છે. હું જાણું છું કે તું રસિકલાલનો જમણો હાથ છે, પરંતુ આ વખતે વાત કરતાં શારદાદેવીએ સ્નેહલતાના બન્ને હાથ એવા તો સજડ રીતે પકડી લીધા કે, સ્નેહલતાએ અતિશય પ્રયત્ન કરવા છતાં તે છુટા થયા નહિ. આખરે શારદાદેવીએ સ્નેહલતાને એવો તો જોરથી ધક્કો માર્યો કે તે ઘરની અંદર જઇને ચતીપાટ પડી. શારદાદેવીએ તે સમયનો લાભ લઇ ઘરનાં બારણાં બંધ કરી દઇ બહારથી સાંકળ મારી પોતે ત્યાંથી ઉતાવળે પગે ચાલી ગઇ.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

એતો એજ!

બીજે દિવસે સાંજનો રસિકલાલ પોલિસ કચેરીમાંથી બહાર નિકળી અર્ધા કલાકની અંદર શારદાદેવીને ઘેર આવ્યો. તેને આવતો જોઇ શારદાદેવીએ કહ્યું. “રસિક! તારા આ વખતના કામે તો મને બહુજ હેરાન કરી મૂકી છે. ભાઇ! તને બહુએ કામોમાં મેં મદદો કરી પણ આ વખતે તો જે કષ્ટ મારે સહન કરવું પડયું છે તેવું કષ્ટ ક્યારેય પણ સહન કરવું પડયું નહોતું!

“કેમ શું થયું છે?”

“મને એમ લાગે છે કે, જે ઠેકાણે રામપ્રસાદને મરેલો પડેલો તમે જોયો હતો, તે ઠેકાણે તેનું મૃત્યુ થયેલું નથી.

".કેમ ? તમે તે કેવી રીતે જાણ્યું ?"

"એ મે રામપ્રસાદના બંગલાની અંદર તપાસ કરવાથી જાણ્યું છે! લગભગ એક કલાક સુધી મેં એ મકાનની અંદર પુરતી રીતે તપાસ કરી છે અને તેથીજ મારા સમજવામાં આવ્યું છે. સિડી ઉપર ચઢવાની દિવાલ ઉપર લોહીના દાઘ પડેલા છે. તે દાઘ ત્યાં કેવી રીતે પડયા ? અને તેથી વિચાર કરતાં એમ નિશ્ચય થાય છે કે, બીજે કોઇ પણ ઠેકાણે ખૂન કરીને તેને તેના સુવાના ઘરમાં લાવવામાં આવેલો છે!'

"ત્યાં આગળ દાઘ કેવા ?'

"મેં તે બરાબર રીતે જોયા છે! સીડી ઉપર જે કાર્પેટ પાથરેલી છે, તેના ઉપર પણ તેવા ઘણા દાઘ પડેલા દેખાય છે!"

"પરંતુ ઘરની અંદર તો તેવા કાંઇ પણ દાઘ જણાતા નથી ?"

"ના! તમે એક વખત મારી સાથે ત્યાં ચાલો, એટલે બીજી પણ એક ચીજ જોવા જેવી છે તે બતાવીશ!"

"શું બતાવવા માગો છો ? દિવાલ ઉપર જે ચિન્હ પડેલું છે તે ?"

"ના! તે નહિ! એ દાઘ તો મે જોયો છે! પરંતુ હું તમને જે એક જણસ બતાવીશ તે તમે અદ્યાપિ પર્યંત જોઇ નથી તેવી છે!"

રસિકલાલ તેના કહેવા પ્રમાણે જવાને માટે તૈયાર થયો કાંઇ પણ વિલંબ નહિ કરતાં થોડી વારમાં બન્ને જણ રામપ્રસાદના બંગલા આગળ આવી પહોંચ્યાં. રસિકલાલ બંગલાની

અંદર પેસવાની ખડકી બંધ કરી અંદરની બાજુએ ચાલ્યો. શારદાદેવી પણ તેની સાથે સાથે ચાલી. બગીચાના દરવાજા પર પહેરો ભરનાર પહેરેગીરે તેઓને જોયાં નહિ!

શારદાદેવી રસિકલાલને રામપ્રસાદના રસાયણશાળાના ઓરડાની અંદર લઇ ગઇ રસિકલાલે લેમ્પ સળગાવવા માંડયો શારદાદેવીએ તેને તેમ કરતાં અટકાવ્યો અને કહ્યું. “જુઓ! મને લાગે છે કે અહિયાં બીજા પણ બે ચાર માણસો આવતાં હોવાં જોઇએ! જો તેઓ અહિયાં આવતાં હોય અને તેમના જોવામાં દીવો આવે તો તમને સંદેહ ઉત્પન્ન થાય, એટલુંજ નહિ પણ તેઓ અહિ આવતા અટકી જાય અને તે આપણને નકામી હરકત કરે. એ લોકો બહુજ ભયાનક છે! તમારી પાસે ગુપ્ત ફાનસ છે, તે સળગાવવું હોય તો સળગાવવાને હરકત નથી!”

રસિકલાલે રસાયણશાળાનો લેમ્પ નહિ સળગાવતાં પોતાની પાસેનું ગુપ્ત ફાનસ સળગાવ્યું. તરતજ તેઓ બન્ને જણાં ફરીથી રામપ્રસાદના શયનગૃહની અંદર આવ્યાં. અને તે ગૃહની પૂર્વ તરફના ચીન્હો બારીકાઇથી તપાસવા લાગ્યાં. વાંચક! આગળના પ્રકરણમાં જણાવી ગયા છીયે તે પ્રમાણે પૂર્વ તરફની દિવાલ ઉપરનો લોહીનો દાઘ તદ્દન ભૂસાઇ ગયેલો પહેલા જણાયો હતો, અને તેના બદલે બીજા ચીન્હો જોવામાં આવ્યાં હતાં! રસિકલાલે તે ચીન્હ પોતાની સાથે આવેલી શારદાદેવીને બતાવ્યાં. તે જોઇ શારદાદેવી રસિકલાલને પોતાની સાથે લઇ સીડી ઉપર આવી, અને તેના ઉપર પાથરવામાં આવેલી કાર્પેટ ઉપર પડેલા લોહીના દાઘ બતાવ્યા!”

આ દાઘ પહેલાં રસિકલાલના જોવામાં આવ્યા નહોતા? દાઘ જોઇ તેણે શારદાદેવી અને તેની સ્હામું જોયું ને પ્રશંસા કરી. પડેલા દાઘનુ બહુજ બારીકાઇથી અવલોકન કરી તેણે શારદાદેવીને કહ્યું, "બ્હેન! મને લાગે છે કે આ દાઘ લોહીના હોવા જોઇએ નહિ! ગમે તેમ હો, પરંતુ આ કાર્પેટને આપણે ઘેર લઇ જઈ તેની બરાબર તપાસ કરવી જોઇએ!

શારદાદેવીએ કહ્યું. "રસિકલાલ! ત્યારે તો તું મારી નકામી પ્રશંસા કરે છે."

"શા માટે તમારી પ્રશંસા ના કરૂં? તમે જેવાં તેવાં માણસ નથી પણ પાકાં છૂપા બાતમીદાર છો!"

"આ કામ હું કેવી રીતે શીખી તે સાંભળ તારા બનેવી એક બહુજ ભયાનક છુપી તપાસ કરનાર હતા. તેમણે અનેક ચોર, લુટારા, જુગારીઓ અને ખૂનીઓને પકડયા હતા. પરંતુ છેવટે તેમનેજ હાથે તેઓનુ મોત થયું હતું. તેમની સઘળી જીવન કહાણી મારા અંતરમાં તાજી છે. તેઓ મરતી વખતે કહેતી ગયા હતા કે જે માણસોને હાથે તેઓ મરાયા છે, તેમને તારે ગમે તે રીતે પકડવા. ભાગ્યવશાત્ તેમના મૃત્યુ પછી તમે એક સારા પ્રખ્યાત ડીટેકટીવ થયા છો, મને પણ તમને સહાય્ય કરવાનો સારો વખત મળ્યો છે, અને તેથી હુ પણ એક સારી ડીટેકટીવ થઇ પડી છું પણ હવે મારાથી કાર્ય થઇ શકતું નથી."

"કામ નથી થતુ એમ શા માટે કહોછો?"

"હવે પેલી છોકરી મોટી થઇ છે ને આ વાત તેના જાણુવામાં આવે તો મારે તેને મુખ બતાવવું ભારે થઇ પડે! માટે

હવે એ વાતને જવાદ્દો! ચાલો હું તમને એક આશ્ચર્ય પમાડે તેવી ચીજ બતાવું."

રસિકલાલને સાથે લેઇ શારદાદેવી પાછી રસાયણશાળા-વાળા ઘરની અંદર આવી અને બોલી. રસિક! આ ઘરમાં તો પહેલાં તમે બહુએ વખત આવ્યા હશો?"

"હા, અનેક વખત."

"ત્યારે પેલી ચોપડી લાવો?"

રસિકલાલે શારદાદેવીએ બતાવ્યું તે પુસ્તક આલમારી ઉપરથી આણ્યું, અને તેને ટેબલ ઉપર મૂક્યું. તરતજ શારદાદેવી રસિકલાલને લેઇ તે આલમારી પાસે ગઇ અને જે ઠેકાણેથી પુસ્તક ઉપાડવામાં આવેલું હતું તે તરફ નજર કરીને બોલી.

"રસિકલાલ! તમે તો ઉપરથીજ પુસ્તક ઉપાડયું છે, પરંતુ આલમારીને તો અડક્યા નથી ખરૂંને?"

"ના! હું અડકયો નથી! ત્યારે આ ધૂળ ઉપર હાથનો દાઘ કેવી રીતે પડયો? કેટલી સાવધાનીથી પુસ્તક લીધુ છે છતાં દાઘ પડયો છે ખરો?"

"જો ધૂળ ઉપર તમે હાથ મૂકયો નથી, તો પછી એ દાઘ તમારા હાથનો હોય નહિ!"

"ખરેખર તે મારા હાથનો નથી!"

"ત્યારે બીજા કોણે અહિંયાં આવીને હાથ મૂકયો હશે?"

"જરૂર એ દાઘ રામપ્રસાદના હાથનોજ હશે!"

"બરાબર લક્ષ્યપૂર્વક તપાસો જોઈએ? આટલો ન્હાનો હાથ રામપ્રસાદનો હોય ખરો કે?"

"કદાપિ નહીં! હું પરમ દિવસે આ મકાનની અંદર આવી ત્યારે મારા જોવામાં એ દાઘ આવ્યો હતો. પ્રથમ તો મેં રામપ્રસાદના હાથનો દાઘ હશે એમ અનુમાન કરેલું હતું પરંતુ જ્યારે મેં પડેલા દાઘનું માપ અને રામપ્રસાદના દાઘવાળા હાથનું માપ સરખાવી જોયું, ત્યારે આ પડેલા દાઘવાળો હાથ મને બહુજ નાનો લાગ્યો. મને લાગે છે કે આ ચોપડી વાંચવા માટે અહિંયાં કોઈ પણ માણસ આવે છે! ચોપડી ઉપાડતાં તેણે આ ઠેકાણે હાથ રાખેલો છે અને તેજ હાથનો તે દાઘ પડેલો છે! કેમ ખરૂંને? તમારો શો મત છે?"

"તમારૂં કહેવું સાચું છે! આજે હું તમારી પાસે મારી હાર કબુલ કરૂં છું!"

"વારૂ! આ ચોપડીનું એક પાનું ઉઘાડો?"

"ખરૂં કહો છો?"

શારદાદેવીએ તરતજ પુસ્તક ઉઘાડી આપ્યું અને એક પાનુ બતાવતાં કહ્યું. જુઓ, આ પાના ઉપર એક ધૂળનો દાઘ પડેલો છે! આથી મારા મનમાં એમ નિશ્ચય થાય છે કે, જે માણસના હાથનો દાઘ આ આલમારી ઉપર પડેલો છે તે માણસેજ આ ચોપડીમાંથી એક પાનું ફાડી લીધું છે!"

"જ્યારે તમે આટલે સુધી નક્કી કર્યું છે, ત્યારે આ કામ કોણે કર્યું છે, એ પણ નક્કી કર્યું હશેજ!"

"ના! તે જાણવામાં આવ્યું નથી! પરંતુ એટલું તો કહી શકીશ કે, એ કોઇ પણ સ્ત્રીના હાથનો દાઘ છે."

"એ સ્ત્રી કોણ હશે? તમારો વહેમ કોના ઉપર જાય છે?"

"વારૂ! સુરેશકુમારી અહિંયાં આવે છે તે તમે જાણો છો?"

"હા! આવે છે! આ મકાનની અંદર અમે બે ત્રણ વાર ભેગાં થયેલાં છીયે."

"ત્યારે જરૂર સુરેશકુમારી આ ચોપડીના સંબંધમાં વધારે જાણતી હશે! જ્યારે તે રસાયણશાળા ઉઘાડવાનો સંકેત જાણે છે, ત્યારે ચોપડીની વાત પણ જાણતી હોવી જોઇએ!"

"વખતે જાણતી હશે!"

"અવશ્ય જાણતી હોવી જોઇએ! કેમકે તે દિવસે હું તેને ઘેર ગઇ હતી."

"તમે સુરેશકુમારીને મળ્યાં હતાં?"

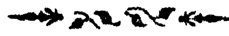
"ના! તેની સાથે મુલાકાત થઈ નહોતી, પરંતુ હું નિશ્ચયપૂર્વક જણાવુ છું કે, તેજ આ ચોપડીનું પાનું લઈ ગયેલી છે."

સહસા રસિકલાલ ચમકયો અને બહુજ ધીમેથી શારદા- દેવીને કહેવા લાગ્યો. "બ્હેન! આ ઘરની અંદર અત્યારે બીજાં માણસો આવેલાં હોય એમ જણાય છે, માટે ચાલો આપણે બત્તી બુઝાવી દઇ એક સ્થળે ગુપચુપ છુપાઈ જઇએ.

લગભગ દશેક મિનિટ પર્યંત કાંઇ પણ શબ્દ સાંભળવામાં આવ્યો નહિ. પુનઃ ક્રમે ક્રમે નવિન આવનાર માણસોનો પગરવ સંભળાવા લાગ્યો. તરતજ કોઇ માણસે તે ઓરડાની અંદર પ્રવેશ કર્યો, અને ઓરડાની અંદરનો દિવો પ્રજ્વલિત કર્યો. એ

દિવાના પ્રકાશમાં શારદાએ અને રસિકલાલે એક યુવતિને જોઇ. શારદાદેવી તેને જોતાંજ બોલી ઉઠી. "એજ એજ! સુરેશકુમારીજ આ સઘળા અનર્થનું મૂળ છે!"

રસિકલાલે સુરેશકુમારીને જોઇ હતી. સુરેશકુમારી તેમને જોતાંજ ભયભિત બની ગઇ, અને બૂમ મારી એક બાજુએ હઠી ગઇ. જો રસિકલાલે તેને પકડી ના હોત તો તે પૃથ્વીપર પડી ગયા સિવાય રહેત નહિ.

પ્રકરણ ૧૮ મું.

આ કોણ?

કેટલીક વારે ભાન આવતાં સુરેશકુમારી સ્વસ્થ બની. તે શારદાદેવીને જોઇને પૂછવા લાગી. "તમે અહિયાં છો? સત્યાનાશ! શું આપ મને ખાસ પકડાવવાને માટેજ આટલી મોડી રાત્રે અહિંયાં આવ્યાં છો? આપ સ્ત્રી થઇને સ્ત્રીના વિરૂદ્ધનીજ ખટપટ ખેલોછો?"

રસિકલાલે સુરેશકુમારીનો હાથ પોતાના હાથમાં પકડી રાખ્યો હતો. શારદાદેવી તેના સ્હામે એકી દૃષ્ટે જોઇ રહેલી હતી. રસિકલાલે સુરેશકુમારીને કાંઇક સ્વસ્થ થયેલા જોતાં તેનો હાથ છોડી દીધો. સુરેશકુમારી પણ શારદાદેવીની સ્હામે એકી દૃષ્ટે જોઇ રહેલી હતી. તેણે ક્રોધવ્યંજક સ્વરે રસિકલાલને પૂછ્યું. "રસિકલાલભાઈ! આ સ્ત્રી કોણ છે?"

રસિકલાલે તેને જવાબ આપ્યો. "એ મ્હારી બેન છે! એમણે મારાં અનેક કાર્યોમાં મદદ કરી છે."

શારદાદેવીએ કર્કશ સ્વરે સુરેશકુમારીને કહ્યું. "સુરેશ! મારૂં નામ શારદાદેવી છે, અમે તને પકડવાને માટેજ અહિંયાં આવ્યાં નહોતાં, તેમ અમારા સ્વપ્નમાંપણ નહોતું કે તુ અહિંયાં હશે! પરંતુ તને અહિંયાં જોવાથી અમને લાગે છે કે તું આજ પહેલાં બહુ વખત અહિંયાં આવી છે અને આ ચોપડીમાંથી એક પાનું ફાડી ગઇ છે.

કંપીત સ્વરે સુરેશકુમારીએ જવાબ આપ્યો. "હુ ?"

"હા! તુ જ! આલમારી ઉપર પડેલી ધૂળની અંદર તારા હાથનો દાઘ પડેલો છે?"

"મારા હાથનો દાઘ પડેલો છે? આપ શું કહો છો? હુ જ એ ચોપડીનું પાનું ફાડીને લઈ ગઇ છું?"

"હા! હવે તારે સઘળી વાત કબુલ કરવીજ પડશે! તારી ખાત્રી થઈ હશે કે હું તારી સઘળી ચતુરાઈ જાણી ચુકી છું! માટે કાંઇ પણ વાત છુપાવીશ નહિ!"

સુરેશકુમારીએ કાંઈ પણ ઉત્તર આપ્યો નહિ! તે રસિકલાલની પાસે જઇને ઉભી રહી, અને નિરાશી ભરેલા નેત્રે તેના મુખ સ્હામુ જોતી કહેવા લાગી. "રસિકલાલ ભાઇ! આ શું કહેવાય? શું આપે આ બ્હેનને મારૂં અપમાન કરવાનું શીખવીનેજ આણેલી છે? એ તો મનેજ દોષિત માને છે! આપ પણ હજી શું એમજ માનો છો?"

રસિકલાલ કાંઈ પણ ઉત્તર આપે તે પહેલાં શારદાદેવીએ કહ્યું. "તું શું એમ કહેવા માગે છે કે તેં આ ચોપડીની અંદરથી પાનું ફાડી લીધું નથી ? એ પાનું તારી પાસેજ છે!"

સુરેશકુમારીએ ક્રોધે ભરાઇ ઉત્તર આપ્યો. "ત્યારે શું તમેજ તે દિવસે મારા ઘર આગળ ગયાં હતાં ? હું તે વખતે ઘેર આગળ નહોતી; પરંતુ જ્યારે હુ પાછી આવી ત્યારે મારી દાસીએ જણાવ્યું હતું કે એક વૃદ્ધ બાઇ તમને મળવા માટે આવ્યાં હતાં!"

"હા. તમારી દાસી પણ મને જોવા પામી નહોતી !"

"જો જોવામાં આવ્યાં હોત તો અત્યાર સુધી જીવતાં હોત ખરાં કે ?"

શારદાદેવીએ હાસ્ય કરતાં જવાબ આપ્યો. "શું કહે છે ? તારી દાસી એવી ભયાનક માણસ છે ?"

રસિકલાલે તે વખતે સુરેશકુમારીને જણાવ્યું. "સુરેશ ! હું તો જોકે તારા ઉપર કોઇ પણ પ્રકારનો વહેમ લાવતો નથી, પરંતુ આ મ્હારાં બ્હેન જે કાંઇ કહે છે તે તેં સાભળ્યું છેને ? તો પછી જે કાંઈ હકીકત હોય તે ખુલ્લે ખુલ્લી કહીદે! આજે તું અહિંયાં શા માટે આવી છે ? પેલી શીશીને માટે કે બીજા માટે ?"

"ના ! એની તો આપને જરૂર છે, માટે આપજ ખોળજો! હું એ શીશીને લઇને શું કરવાની હતી ?"

"ત્યારે શામાટે આવી છે તે કહે ?"

"જો આ સ્ત્રી અહિંયાંથી ચાલ્યાં જાય તો હું જણાવું ! હું કોઇની પણ સમક્ષ એ સંબધમાં વાત કરવા ચાહાતી નથી!

હું નિર્દોષિ હોવા છતાં કોણ જાણે મને એમને જોવાથી એક પ્રકારનો ભય ઉત્પન્ન થાય છે !"

તરતજ શારદાદેવી ત્યાંથી બ્હાર નીકળી. રસિકલાલ અને સુરેશકુમારી બન્ને એકલાંજ તે ગૃહની અંદર રહ્યાં. કેટલોક સમય વહી જતાં સુરેશકુમારીએ રસિકલાલને કહ્યું. "એ સ્ત્રી મારા ઉપર શામાટે વહેમ લાવે છે ? મેં એવુ શું અન્યાયનું કામ કરેલું છે કે, તે મારા ઉપર એટલો બધો જુલમ વાપરે છે ? આપે શું એમને રામપ્રસાદના ખુનની તપાસ કરવાના કામમા રોકેલાંછે?"

રસિકલાલે જણાવ્યું. "સુરેશ ! સારદા મને કેટલીકવાર ઘણી ઘણી બાબતોમા મદદ કરે છે ! એ સ્ત્રી માણસ હોવા છતાં અનેક ડાહ્યા પુરૂષો કરતાં તેનામા અધિક બુદ્ધિ અને ગુણોછે!"

"પરંતુ આવી નિર્દય સ્ત્રી તો બીજી આ દુનિયામાં ભાગ્યેજ હશે! આલમારી ઉપર હાથના ડાઘ પડેલા હશે ! હું જાણતી નહોતી કે એ ઠેકાણે એટલી બધી ધુળ પડેલી હશે કે જેથી ડાઘ પડશે. એ ડાઘ જોવાથીજ એમને મારા ઉપર વહેમ આવ્યો છે, એમ જણાય છે."

"ત્યારે તો શારદાદેવીએ જે અનુમાન કરેલું છે તે ખરૂં છે કે એ ડાઘ તમારાજ હાથના છે."

"હા ! મારાજ હાથના ડાઘ છે."

"અને ચોપડીની અંદર પડેલો ડાઘ ?"

"એ પણ મારા હાથનોજ છે."

"ત્યારે તેંજ તે ચોપડીની અંદરથી એક પાનું ફાડી લીધું છે ?"

"હા! પરંતુ રસિકલાલભાઇ! હું પરમેશ્વરના સોગન ખાઇને કહું છું કે મેં રામપ્રસાદનું ખૂન કરેલું નથી, જો હું અત્યારે કાંઈ પણ ઉપાય લઉં નહિ તો એમને બહુજ વિપત્તિમાં આવી પડવું પડે તેમ છે."

"કોને વિપત્તિમાં આવી પડવું પડે તેમ છે?"

"જયંતિલાલને."

"શા માટે? અને શું વિપત્તિમાં આવી પડવું પડત?"

"આપ તે દિવસે રાત્રે શું થયું હતું તે જાણતા નથી. જો તે વખતે હું અહિયાં ના હોત તો તે પણ જાણત."

"ક્યારે આ પાનુ તું લઈ ગઇ હતી?"

"રામપ્રસાદના મરી ગયા પહેલાં ત્રણ દિવસ આગમચ."

"શા માટે?"

"તેઓ બન્ને જણની વચ્ચે એક ભયાનક ઝઘડો થયો હતો."

"કોની કોની વચ્ચે?"

"રામપ્રસાદ અને જયતિલાલની વચ્ચે અને તે એટલે સુધી કે તેઓ બન્ને માંહોમાંહી મારામારી ઉપર આવ્યા હતા, તેમાં રામપ્રસાદ હાર્યા હતા."

"તે એ વાત શી રીતે જાણી હતી?"

"હું અહિંયાં બહાર છુપાઇ રહીને સાંભળતી હતી. એમાંથી એકે જણના હું અહિયાં આવેલી છું તે જાણવામાં નહોતું. પરંતુ હું તેમની તકરાર સાંભળતી હતી."

"શા માટે તકરાર થઇ હતી ?"

"જયંતિલાલ પૂછતા હતા કે કિયા વિષના પ્રયોગથી માણુસ સહજમાં અને અલ્પ સમયમાં મરી જાય ? રામપ્રસાદે તેનો કાંઇ પણુ ઉત્તર આપ્યો નહિ, જેથી વાત કરતાં કરતાં બન્નેમાં તકરાર થઇ. તેમાં રામપ્રસાદ હારી ગયા તે વખતે જયંતિલાલે આ ચોપડી ઉપાડી, અને તેમાંથી કેટલીક હકીકત વાંચી પોતે અહિંથી ચાલ્યા ગયા. પછીથી હું એ પાનું ફાડી લઇ ઘેર ચાલી ગઇ. ઘેર જોવાથી પછી મને માલમ પડયું કે એજ પાનામાં લખેલા પ્રયોગ પ્રમાણે કરવામાં આવે તો એ પ્રકારનું વિષ તૈયાર થાય એવુ તેમાં જણાવેલુ હતું."

"કિયો ઉપાય લખ્યો હતો ?"

"જે વિષથી માણુસ સહજમાં મરી જાયતે. જે વિષ આપે તે દિવસે નહાની નહાની કાચની બનાવેલી ગોળ શીશીઓની અંદર જોયું હતું તેજ એ વિષ હતું. જે શીશી આ ઘરની અંદરથી ચોરાઈ ગઈ છે એ એમાંનીજ છે."

"તે પાનું હાલ ક્યાં છે ?"

"કહી શકાય નહિ ! પરંતુ મને યાદ છે કે હું તે પાનું મારા રહેવાને ઘેર લઇ ગઇ હતી અને એક પેટીના ખાનાની અંદર મૂકીને તાળું વાસેલું હતું ! પણ તે પાનું હાલ તેની અંદર છે નહિ."

"ક્યાં ગયું ?"

"કોઇ ચોરી લઈ ગયું હશે ! મને ચોક્કસ ખાત્રી છે કે, આપની સાથે આવી છે તે સ્રીજ લઇ ગઈ હોવી જોઇએ ! જ્યારે

તે મારે ઘેર ગઇ હતી, ત્યારે તેનુ જ એ કામ હોવું જોઇએ ! ”

“ તો સારદાદેવીને બોલાવું ? ”

“ હા ! બોલાવો ! ”

તરતજ ત્યાંથી બન્નેજણુ બહાર નિકળ્યાં, કિન્તુ શારદાદેવી જોવામાં આવી નહિ ! બહુ વખત શોધ કર્યા પછી તે અચેતન અવસ્થામાં રામપ્રસાદના સૂવાના ઓરડાની અંદરથી મળી આવી ! ”

રસિકલાલ શારદાદેવીને એ અવસ્થામાં જોઇ બહુજ આશ્ચર્ય પામ્યો. તેણે તેનો અચેતન દેહ ઉંચકીને એક પલંગપર નાંખ્યો. સુરેશકુમારી તેનો હાથ જોતાંજ બોલી ઉઠી. “ પતી રહ્યું ! આના હાથમાં પણ લાલ ડાઘ છે ! રામપ્રસાદ જે પ્રમાણે માર્યા ગયા છે, તેજ પ્રમાણે આમની પણ દશા થયેલી છે ! મહાશય ! મને લાગે છે કે જીવતી નથી પણ મરી ગઇ છે ! ”

“ ના ! ના ! હજી મરી ગઇ નથી ! હજી સહજ સહજ શ્વાસોશ્વાસ ચાલે છે ! ”

“ જો એમ હોય તો જરા ધીરજ રાખો, હું હમણાંજ આવુંછું ” એ પ્રમાણે કહી સુરેશકુમારી તરતજ ત્યાંથી ઉતાવળે પગલે રસાયણશાળાના ઓરડામાં ગઇ અને ત્યાંથી એક શીશી હાથમાં લઇ પાછી આવી.

સુરેશકુમારીએ તે શીશી રસિકલાલના હાથમાં આપીને કહ્યું. “ આ શીશીની અંદરની દવા એમના મુખમાં નાખી દો.”

રસિકલાલે સુરેશકુમારીના કહેવા ઉપર વિશ્વાસ રાખી તે દવા શારદાદેવીના મુખમાં રેડી દીધી. થોડી વાર થઇ નહિ એટ-

લામાં શારદાદેવીને ભાન આવ્યું. તેણે પોતાની આંખો ઉઘાડી અને રસિકલાલના સામું જોયું.

રસિકલાલે તેને ભાનમાં આવેલી જોઈ પૂછયું. "કોઈ માણસ અહિંયાં આવેલુ હોય એમ તમારા જોવામાં આવ્યું હતું ?"

"મને ખબર નથી."

"ત્યારે તમને કોઇએ પકડયાં હતાં એમ માલમ છે ?"

"હા !"

"અહિયાં દિવાનો પ્રકાશ હતો ?"

"બહુજ પ્રકાશ જણાતો હતો. એવો પ્રકાશ હતો કે જેથી સઘળુ દેખી શકાય."

"ત્યારે શુ હતું તે તમે કેમ ના જોયુ ?"

"એ ઘરમાં આવ્યુ ના આવ્યું એવું જણાયું, એટલામાં તો તેણે મને દિવાલની સાથે દબાવી દીધી."

"તે પુરૂષ હતો કે સ્ત્રી ?"

"પુરૂષે નહિ અને સ્ત્રીએ નહિ !"

"ત્યારે કોણ હતું ?"

"કોઇ રાક્ષસના જેવું જણાતું હતું !"

સુરેશકુમારીનુ હસવું ખાળ્યું રહ્યું નહિ ને કહ્યું. "કેવી ભયાનક વાત ? આ ઘરની અંદર ભૂત પ્રેત, સુદ્ધાંત પણ આવતા હોય તેમ જણાય છે. હવે મારાથી પણ એકલાં આ ઘરમાં અવાશે નહિ ! તેણે રસિકલાલને ઉદ્દેશીને કહ્યું. "નહિ નહિ !

રસિકલાલભાઇ! માનવામાં એ વાત આવની નથી! એ કહે છે કે મને પકડી લીધી, અને મારૂં ગળું દબાવ્યું હતું! તો એમનું ગળું જરા જુઓ જોઇએ? ગળા ઉપર તે ઠેકાણે હાથની આંગળીઓના અગર કોઈ પણ જાતના દાઘ પડેલા છે કે નહિ?"

રસિકલાલે શારદાદેવીના ગળાનો ભાગ બારીકાઇથી તપાસ્યો. તેના ગળા ઉપર આંગળીઓના દાઘ પડેલા બરાબર દેખાતા હતા. સુરેશકુમારી પાસે ઉભેલી હતી, તેણે કહ્યું. "આ જુઓ મહાશય! આવા નાહાના આંગળીઓના દાઘ પુરૂષના તો હોયજ નહિ! માટે મારી ખાત્રી છે કે કોઇ પણ સ્ત્રીએ તેમને પકડેલાં હોવાં જોઇએ! પરંતુ આશ્ચર્યની વાત છે કે એઓ આવા ચતુર થઇને તેને પકડી લેવાનુ કેમ ભૂલી ગયાં હશે?"

પ્રકરણ ૧૯ મું.

નવિન દેખાવ!

રસિકલાલે એ ચિન્હો બરાબર રીતે તપાસ્યાં, અને શારદાદેવીની પાસેથી જરા દૂર જઇ ઉભો. તરતજ સુરેશકુમારી તેની પાસે જઇ, બેઠી. અને તેને સ્પર્શ કરીને કહેવા લાગી. "રસિકલાલભાઈ! આ જોયુ કે?"

રસિકલાલે જવાબ આપ્યો. "હા! ગળાની આજુબાજુએ આંગળીઓનો દાઘ છે તે ને?"

શારદાદેવી આ વખતે ઉઠીને બેઠી થઇ અને કહેવા લાગી.

" કેમ ભાઈ! સુરેશકુમારીએ સઘળુ કબુલ કર્યુંને ? "

રસિકલાલે તે વાતને ઉડાવતાં જણાવ્યું. " બ્હેન! એ વાતને હમણાં જવા દઇ જરા સ્વસ્થ થાઓ. સુરેશકુમારીએ મને બધી હકીકત જણાવી છે. તે શા માટે એ ચોપડીનું પાનું લઈ ગઇ હતી તે પણ મને જણાવ્યું છે. હવે તમારે એ બદલ એના ઉપર સંદેહ લાવવાનું કાંઈ પણ કારણુ નથી. "

વાત થઇ રહ્યા પછી ત્રણે જણાં ત્યાંથી બહાર નિકળ્યાં, અને નિચે ઉતરવા લાગ્યાં; એટલામાં કોઇનો પગરવ સંભળાયો. તેઓ જલદીથી છૂપાઇ જવાની તૈયારી કરતાં હતાં પણ દરવાજા ઉપરનો પહેરાવાળો ત્યાં આગળ આવીને ઉભો રહ્યો. તેણે એક વખત રસિકલાલના મુખ સ્હામે અને એક વખત તેની સાથેની સ્ત્રીઓના મુખ સ્હામે દૃષ્ટિપાત કર્યો, અને રસિકલાલને પૂછ્યું. " સાહેબ ! આપ અહિં યાં કેટલી વખતથી આવ્યા છો ?"

" બહુ વખત થયાં હું અહિંયાં આવ્યો છું ! પરંતુ તમે આ બગીચાની અંદર થઇને બહાર નિકળતાં કોઇને જોયું ? "

" એટલા માટેજ હું અહિંયાં આવ્યો છું ! જ્યારથી રામપ્રસાદનું ખૂન થયું છે, ત્યારથી હુ આ બંગલા અને બગીચાની ઉપર બહુજ બારીકાઇથી તપાસ રાખું છું. લગભગ દશેક મીનિટ પહેલાં આ બગીચાની અંદરથી એક માણુસ બહાર નિકળી ગયું હતું ! "

" તે પુરૂષ હતો કે સ્ત્રી ? "

" જે વખતે તે બગીચાની અંદરથી બહાર નિકળ્યું તે વખતે હું તેનાથી બહુજ દૂર અંતરે હતો, જેથી તેને બરાબર

જોઇ શકયો નથી! તે મારી તરફજ આવે છે, એમ મને લાગ્યું હતું, પરંતુ તે મારી તરફ નહિ આવતાં બીજીજ બાજુએ નિકળી ચાલ્યું ગયું છે. જ્યારે હું ત્યાં આગળ ગયો ત્યારે તે ફરીથી જોવામાં આવ્યું નહોતું! એ માણુસનું સઘળું શરીર ઢાંકેલું હતું, જેથી પુરૂષ હતો કે સ્ત્રી તે બરાબર રીતે જોવામાં આવ્યું નથી. આપે તેને જોયું હતું?"

"ના! હું તેમ આ બાલિકા તેને જોઇ શકયાં નથી, પરંતુ આમણે તેને જોયું છે."

"ત્યારે તો કાંઇ ગરબડ અગર તકરાર પણ થઇ હશેજ?"

"હા! તે આવેલા માણુસે આમને પકડી લીધાં હતાં!'

"ત્યારે તો એ બરાબર રીતે જાણતાં હશેજ?'

શારદાદેવીએ કાંઈ પણ ઉત્તર આપ્યો નહિ. તેણે પોતે હવે ત્યા આગળ વધારે વાર રોકાવું ઠીક નહિ લાગવાથી રસિકલાલ અને સુરેશકુમારીને પહેરાવાળાની પાસેજ ઉમાં રહેવા દઇ તે પોતે ત્યાથી ચાલી ગઇ. સુરેશકુમારીએ પણ જવાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી. રસિકલાલે તેને પોતાની સાથેજ લઇ ચાલવા જણાવ્યું, પરંતુ તેણે તે નહિ કબુલ કરતાં ત્યાંથી એકલીજ ચાલી ગઇ

. પહેરાવાળાએ તે બન્નેને ચાલ્યાં ગયેલાં જોઈ રસિકલાલને પૂછ્યું. "આપના આવના પહેલાંજ શું આ બાલિકા અહિંયાં આવેલી હતી?"

"ના! જ્યારે હું અહિંયાં આવ્યો ત્યારે કોઈ પણ હતું નહિ, થોડીવાર પછીથી સુરેશકુમારી આવી હતી."

"એ એકલી અહિંયાં શા માટે આવી હશે? એ સંબંધમાં એ આપને કાંઈ જણાવે છે?"

"હા! સુરેશકુમારી મને સઘળી હકીકત જણાવે છે. મને પણ તેની વાત વિશ્વાસનિય લાગે છે."

"ઠીક! પરંતુ મને તો બહુજ આશ્ચર્ય લાગે છે કે હું આટલું બધુ ધ્યાન આપુછું, છતાં હું તેને કોઇ પણ વખત બગલામા પેસતા કે બહાર નિકળતાં જોઈ શકતો નથી, એ બહુજ નવાઈ જેવુ છે. વારૂ! પણ આજે જયતિલાલ સંધ્યાકાળ પહેલાં અહિયાં આવ્યા હતા!"

"શું ખરીવાત છે? તે અહિયાં ક્યાં સુધી રોકાયો હતો?"

"બહુ વખત રોકાયો નહોતો; તેમને અહિંયાં પેસતા જોઇ હુ છુપાઇ ગયો હતો, પરતુ તે ક્યારે ચાલ્યા ગયા તે મારા સમજવામાં આવ્યું નથી. મને વહેમ આવવાથી મેં એક વખત બગલાની અદર ફરી ચારે તરફ તપાસ કરી હતી, પણ તે મારા જોવામાં આવ્યા નહાતા, તેથી મને એમ જણાયું કે તેઓ અહિયાં વધારે વાર રોકાયા નહિ હોય!"

"તેણે કેવાં કપડાં પહેરેલાં હતાં?"

"જે રાત્રે રામપ્રસાદ માર્યા ગયા તે દિવસે જે પોશાક પહેરેલો હતા તેજ પોશાક આજે પણ તેમણે પહેરેલો હતો."

"તમે તેનું મુખ બરાબર રીતે જોયું હતુ?"

"દિવાના ઝાંખા અજવાળાથી બને તેટલી બારીકાઇથી જોયું હતું. તેમનું મુખ જોતાં મને એમ સમજાયું હતું કે તેઓ

કાંઇ પણ ચીજ શોધવાના ઇરાદે અહિંયાં આવેલા હશે! પરંતુ તે માટે તેમને પૂછવાનું સાહસ મેં કર્યું નહોતું."

વાત પુરી થતાં બન્ને જણા ત્યાંથી બહાર નિકળ્યા. પહેરાવાળો પોતાના કામ ઉપર ચાલ્યો ગયો ને રસિકલાલ ત્યાંથી નિકળી અર્ધા કલાકની અંદર એક બે માળના મકાન આગળ આવી તેની અંદર પેઠો. સહસા જયંતિલાલને ત્યાં ઉભેલો જોઇને તે પૂછવા લાગ્યો. "જયંતિલાલ! મારે આપની સાથે કેટલીક વાતચીત કરવાની જરૂર છે."

"હુ પણ આપનીજ રાહ જોતો ઉભો છું. આપ યોગ્ય સમયેજ અહિંયાં આવી પહોંચ્યા છો. મારા ઉપર અતિશય ભયનુ વાદળ છવાયેલુ છે, અને તે સંબંધમાં મારે આપની સલાહની અત્યંત જરૂર છે."

"કેમ આપના કાંઇ જાણવામાં આવ્યું છે? પણ આપ આજે રામપ્રસાદવાળે બંગલે કેમ ગયા હતા!?"

• "હું? આજ? ના ના!"

"જરા વિચાર કરી જુઓ, મારી પાસે સત્ય હકીકત છુપાવશો નહિ."

. "રસિકલાલભાઇ! આપ શું કહોછો? આપની પાસે ખોટી વાત શા માટે જણાવવી જોઇએ? આપ મારા ભાઇના સંબંધમાં તપાસ ચલાવો છો, એટલુજ નહિ પરંતુ આપના ઉપર મારો પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. આજે હું બરાબર ત્રણ વાગ્યાથી અહિંયાંથી બહાર નિકળ્યોજ નથી."

રસિકલાલ તેનું કહેવું સાંભળી બહુજ આશ્ચર્ય પામ્યો, અને તેના મુખ સ્હામે એકી દૃષ્ટે નિહાળી રહ્યો. તેણે પોતાના મનમાંજ વિચાર કર્યો કે વખતે પહેરાવાળાએ તેને બરાબર રીતે જોયો નહિ હોય. ફક્ત તેનાં પહેરેલાં કપડાં તરફજ લક્ષ આપ્યું હશે, અને તેથી તેને ભ્રમ થયો હશે. અત્યારે પણ જયંતિલાલે તે કપડાં પહેરેલાં છે નહિ.

કેટલીક વખત વિચાર કરી જયંતિલાલે રસિકલાલને પૂછ્યું "રસિકલાલભાઈ! આપને એ હકીકત કોણે જણાવી હતી કે આજે હું રામપ્રસાદભાઇના બંગલે ગયો હતો."

"ત્યાંના દરવાજા ઉપરના પહેરાવાળાએ."

"એ માણસ તો ચાલાક દેખાય છે! પરંતુ આજે જરૂર તે ઠગાયો છે. ભાઇના મૃત્યુ પછી હું કોઇ પણ દિવસ ત્યાં ગયે-લોજ નથી. ત્યાં મારે જવાની શી જરૂર છે? કોની પાસે મારે જવાનું હતું? જેના ઉપર મારો આધાર અને જોર હતું તે હવે છે નહિ."

"ઠીક! આપે આખો દિવસ આજ પોશાક પહેરી રાખ્યો છે?"

"ના! ફક્ત એક પહેરણજ પહેરેલું હતું! આપને મળવાનો વિચાર આવતાં અત્યારે આ કોટ પહેરેલો છે; અને હમણાંજ ઘર આગળથી બહાર નિકળવા માટે તૈયારી કરતો હતો એટલામાં તો આપ આવી પહોંચ્યા!"

"મારી પાસે આવવાનું શું કારણ હતું?"

"એક ખબર આપવાને માટે!"

".આપના મોટાભાઇના ખૂનના સંબંધમાં ?"

"એ વાત તો બરાબર મારા જાણવામાં આવી નથી, પરંતુ મેં જે કાંઇ સાંભળ્યું છે તેમાં આપની સલાહ લેવા આવતો હતો. બહુ આશ્ચર્યજનક બનાવ બન્યો છે ?"

"શું છે ?"

"સ્નેહલતાની સાથે મારો વિવાહ કરવાનું નક્કી થયુ છે તે સંબંધે !"

"સ્નેહલતા કોણ ? દાક્તર દિનાનાથની પુત્રી ?"

"હા ! પણ એમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું તો એ છે કે, અત્યાર પહેલાં કોઇ પણ સમયે અમારા વિવાહ સંબધની વાતજ થઈ નથી !"

"ત્યારે કેવી રીતે વિવાહ કરવાનું નક્કી થયુ ? કોણે નક્કી કર્યું ?"

"દાક્તર દિનાનાથ એક બહુજ અદ્ભુત માણસ છે. જેવા મારા મોટાભાઈ હતા, તેવોજ તે છે ! હું વચ્ચે કોઇ કોઇ વખત તેના બગલે જતો હતો, પરતુ ત્યાં જતાંજ મારૂં મન બહુજ દુર્બલ બની જતું હતું. હું પાછો ઘર આગળ આવતો ત્યારે મારી સ્થીતિ બહુજ સુસ્ત બની જતી, તે એટલે સુધી કે મારાથી ઉઠી પણ શકાતું નહોતું ! હવે મારો વિચાર થયો છે કે મારે કોઇ પણ સુરક્ષીત ઠેકાણે રહેવું જોઇએ !"

"ત્યારે આપ ત્યાં શા માટે જાઓ છો ?"

"એ વાત પણ હું બરાબર સમજી શકતો નથી ! ત્યાં ના જવું એવો હું નિશ્ચય કરીને બેસું છું, પરંતુ મને લાગે છે

કે, કોઇ અદૃશ્ય શક્તિ મને તે તરફ ઇચ્છા વિરૂદ્ધ આકર્ષણ કરીને લઇ જાય છે!"

"ત્યાં આગળ આપને કોની કોની સાથે સમાગમ થાય છે?"

'દાક્તર દિનાનાથ અને તેમની. છોકરી સ્નેહલતાની સાથે! તેમને જોતાંજ મારૂ મન ઉન્માદ બની જાય છે. હવે ક્યાં જવું અને શું કરવું તે સૂઝતું નથી"

"સ્નેહલતાની સાથે આપને કોઇ પણ વખતે વિવાહ અગર પ્રેમ સંબંધી વાતચીત થયેલી હતી?"

"ના! પરંતુ આજે દાક્તરે મને એક કાગળ બતાવ્યો, તેમાં મારાજ હાથથી લખેલું મારા વાંચવામાં આવ્યું કે "હું સ્નેહલતાની સાથે વિવાહ કરીશ એવું પ્રતિજ્ઞા પૂર્વક લખી આપું છું.'

'તમે ક્યારે અને કિયા સમયે તે પત્ર લખી આપ્યો હતો?"

"દાક્તર કહેતો હતો કે, એના ઘરની અંદરજ એક વખત સંધ્યાકાળના સમયે મેં એ પત્ર લખી આપ્યો છે! પરંતુ એ વાતની મને તો બીલકુલ ખબરજ નથી! એ વાત કહેવાને માટેજ હું આપની પાસે મળવા માટે આવતો હતો પણ ઇશ્વરેજ દયા કરીને આપને અહિંયાં મોકલ્યા છે!"

"ઠીક! તમારો વિચાર સ્નેહલતાની સાથે વિવાહ કરવાનો છે કે કેમ?"

"જો એમ હોય તો પછી આપની મદદ લેવાની જરૂર શા માટે પડે? સ્નેહલતાની સાથે મારી વિવાહ કરવાની બીલકુલ

મરજી નથી. હું તેને ધિક્કારૂં છું, તેમજ બહુ વખતથી સુરેશકુમારીની સાથે મારો સંબંધ થવાની વાત નક્કી થયેલી છે. એ વિવાહની અંદર મારા મોટાભાઇએ પણ સંમતિ આપી હતી."

"ત્યારે સુરેશકુમારીના ઉપર તમારો દૃઢ પ્રેમ છે? એ વાતને સુરેશકુમારીએ સ્વિકારી છે?"

"હા! એ પણ મને પ્રાણથી અધિક પ્રેમ વડે ચાહે છે. મોટાભાઇએ એની મરજીથીજ અમારા બન્નેનો સંબંધ બાંધવાનું નક્કી કર્યુ છે. જો તેઓ અત્યારે જીવતા રહ્યા હોત તો અમારાં લગ્ન પણ થઈ ગયાં હોત!"

"દાક્તરને આપના મોટાભાઇના વિલની હકીકતની માહીતી છે?"

"હા! મેંજ તેમને તે વાત કરી હતી! તેમણે મારા મુખે એ વાત સાંભળીનેજ સ્નેહલતાની સાથે મારા વિવાહની વાત કરી હતી, તેમજ ને પ્રતિજ્ઞાપત્ર મને બનાવ્યું હતું!"

"જ્યારે આપ આપના પોતાના કામના ઉપરજ વિશ્વાસ કરી શકતા નથી, ત્યારે આપ કેવી રીતે નિશ્ચય પૂર્વક મને જણાવો છો કે, આપ આજે તમારા ભાઇને બંગલે ગયા નથી?"

"આપનું અનુમાન સત્ય પણ હોય! આપ ખરી વાત કહો છો!"

"મેં સાંભળ્યુ છે કે આપના મોટાભાઇની સાથે આપને એક દિવસ બહુજ તકરાર થયેલી હતી?"

"આપને એ વાત કેવી રીતે માલમ પડી? એ વખતે એ મકાનની અંદર કોઇ પણ મનુષ્ય હાજરજ નહોતું!"

“એ વાત સાચી હોય તો મેં આપના તે ઝઘડા સંબંધીની હકીકત સાંભળી છે. ચાલો કહો જોઇએ આપના બન્ને ભાઇની અંદર તકરાર થઇ હતી કે નહિ?”

“હા! એક દિવસ હું મોટા ભાઇની પાસે ગયો તે વખતે મેં તેમને અજ્ઞાન અવસ્થામાં જોયા. મેં કેટલીકવારે તેમના શુદ્ધિમાં આવ્યા પછી તેમનાથી સાંભળ્યું કે થોડી વાર પહેલાં દાક્તર દિનાનાથ અહિંયાં આવેલો હતો. એ વાત પર મને પણ વિશ્વાસ આવ્યો, કેમકે જ્યારે જ્યારે દાક્તર દિનાનાથનો અને મોટાભાઇનો મેળાપ થતો, અને જ્યારે દાક્તર ત્યાથી ચાલ્યો જતો ત્યારે હમેશાં મોટાભાઇ અજ્ઞાન અવસ્થામાંજ દેખાતા હતા. એટલા માટેજ તે દિવસે મોટાભાઇને મે એક પ્રકારના વિષની બનાવટના સબંધમાં પૂછ્યું હતું; પરંતુ ભાઇનો મિજાજ ઠીક નહિ હોવાથી તેઓ મારી વાત સાંભળતાજ મારા ઉપર ગુસ્સે થઇ ગયા અને તેથીજ અમારા બન્નેની અંદર ઝઘડો જામી ગયો”

“મારા મારી થઇ હતી?”

“ના! મારા મારી થઇ નહોતી, મેં ફક્ત મોટાભાઇને એક ધક્કો માર્યો હતો, અને તેઓ તરતજ જમીન ઉપર પડી જવાથી બેભાન બની ગયા હતા. હું એવું જોતાંજ તરત ઘર તરફ પાછો ચાલ્યો આવ્યો હતો મારો ધક્કો વાગવાથી તેમને બહુ વાગ્યું નથી એમ હું જાણુતો હતો. તે વખતે તેમનું શરીર અસ્વસ્થ હોવાથી તેઓ મને લાગે છે કે પડી ગયા હશે!”

“આપે જે વિષ સંબંધી હકીકત તમારા ભાઇને પૂછી

હતી, તે વિષ સંબંધેની હકીકત તમને પછીથી કોઈપણ સ્થળેથી મળી હતી ?"

"હા! એક દિવસ હું છાનોમાનો ભાઇના રસાયણગૃહની અંદર પેસી ગયો હતો, ત્યાં આગળ આલમારી ઉપર એક ચોપડી પડી હતી, તેમાંથી તે વિષ સંબંધી હકીકત મેં મેળવી હતી. હું આપને તે ચોપડી અને તેની અંદર જે પાનામાં તે લખેલું છે તે બતાવીશ."

"તે તમને મળે તેમ નથી."

"કેમ ?"

"તે પત્તું તો સુરેશકુમારી લઇ ગઇ છે."

"આપે તે કેવી રીતે જાણ્યું ?"

"જો અમને એવી ખબરો ના મળે તો ડીટેકટીવપણું શી રીતે કરી શકીયે ?"

"મને લાગે છે કે, આપ તે નિર્દોષ અને અનાથ બાળાને દોષિત ઠરાવી તેના સર્વસ્વનો નાશ કરવાની હીલચાલ કરો છો. રસિકલાલભાઇ! હું આપને જણાવું છું કે મેંજ મારા મોટા ભાઇનું ખૂન કરેલું છે, માટે મનેજ પકડો પરંતુ નાહક તે બીચારી નિર્દોષિને સતાવશો નહિ.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

બુદ્ધિની બલિહારી.

જયંતિલાલનું મુખ મલિન બની ગયું. તેણે રસિકલાલને વારવાર પોતાને કેદ કરવા માટે વિનંતિ કરી, અને સુરેશકુમારીને અન્યાય આપવાની અને તેના ઉપર વહેમ નહિ લાવવા જણાવ્યુ. રસિકલાલે પોતાના મનમા વિચાર કર્યો કે સુરેશકુમારીને કાંઇ પણ હરકત થાય નહિ, એટલા માટેજ જયંતિલાલ પોતાના ઉપર આ ગુન્હો ખેચી લેવા માગે છે, અને પોતેજ દોષિત છે એમ જણાવે છે. ખરેખર જયંતિલાલ સુરેશકુમારીને અંતઃકરણ પૂર્વક ચાહે છે, અને તેથીજ તે પોતે ગુન્હો પોતાને માથે વહોરી લેવાનું સાહસ ઉઠાવે છે! વિગેરે વિચાર કરી રસિકલાલે સહાસ્ય વદને જયંતિલાલને જણાવ્યું. "જયતિલાલ! તમને ખાલી વહેમ આવેછે કે અમે સુરેશકુમારીને દોષિત માનીએ છીયે, પરંતુ આપ સત્ય કહો કે આપ દોષિત છો કે નહિ?"

જયંતિલાલનું શરીર આ વખતે પણ થરથર કંપતું હતું. તેના મનમાં અનેક પ્રકારની ચિન્તા થયા કરતી હતી. સુરેશકુમારીનું કયી રીતે રક્ષણ કરવું તેનો ઉપાય નહિ સુઝવાથી તેણે પોતેજ પોતાના માથે એ ખૂન કર્યાનો દોષ વહોરી લીધો હતો, અને પોતેજ તે ખૂન કરેલું છે એમ જણાવ્યું હતું. તેણે વિચાર કરીને રસિકલાલને જવાબ આપ્યો. "હા! હુંજ દોષિત છું! તે દિવસે ભાઇની સાથે તકરાર થવાથી મેંજ ભાઇનું ખૂન કરેલું છે."

"ક્યારે ખૂન કર્યું હતું ? તે દિવસે રાત્રે તો કર્યું નહોતું ?"

"ના ! તે દિવસે રાત્રે નહિ ! પરંતુ જે દિવસે રાત્રે તમે ઇન્સપેક્ટર આનંદરાવ સાહેબની સાથે ભાઇના બંગલે આવ્યા હતા, તેજ દિવસે કર્યું હતુ !"

"કિયા વખતે ?"

"સંધ્યાકાળ પહેલાં !"

"એ વાત તમે પહેલાં કેમ જણાવી નહોતી ?"

"તે વખતે કહેવાની ઇચ્છા નહોતી તેથી ?"

"ત્યારે અત્યારે તે કહેવાનું કારણ ?"

"એક નિર્દોષિને દુ:ખ ઉત્પન્ન થતુ જોઇને તેમ કરવાનો વિચાર થયો છે !"

"ત્યારે આપના સિવાયનાં સઘળાં નિર્દોષિજ માનો છોને ? જો આપને પકડવામાં ના આવે તો ગમે તે એક માણસ નિર્દોષિજ માર્યું જાતને ? તો તે વખતે આપે કેમ વિચાર કર્યો નહિ ?"

"એટલા માટેજ સત્ય હકીકત જણાવું છું !"

રસિકલાલે જયંતિલાલના કહેવા ઉપર કિંચિત્ પણ વિશ્વાસ કર્યો નહિ. તે ફક્ત સુરેશકુમારીને બચાવવાની ખાતરજ અને તેને વહેમમાંથી મુક્ત કરાવવાને માટેજ પોતે આવી રીતે અસત્ય કહે છે એમ સમજવા લાગ્યો. તે કાંઇ પણ વધારે વાત નહિ કરતાં, ત્યાંથી બહાર નિકળવાને તૈયાર થયો. તેને જતો જોઇ જયંતિલાલે પૂછ્યું. "રસિકલાલભાઇ ! આપ હું જણાવું છું, તે કેમ સત્ય માનતા નથી ?"

"તમે સત્ય વાત જણાવતા નથી! હું તમારી વાત પર સહજ પણ વિશ્વાસ કરી શકતો નથી!"

"ભલે આપ ના કરશો. હું પોતેજ ત્યારે પોલિસ ચોકી પર જઇ એ વાત કબુલ કરૂંછું"

"ખોટી વાત ઉપર આપણા રાજ્યના સત્તાધીશો વિશ્વાસ કરશે એવું હું કદાપિ પણ માનીશ નહિ."

"ખોટી વાત છે? નહિ નહિ મહાશય! તો પછી આપ પણ સુરેશકુમારી પર ખોટો વહેમ કરતા નથી? તે નિર્દોષિ છે, એમ હું તેનો સ્વભાવ અને ચરિત્ર જાણતો હોવાથી સત્ય પ્રતિજ્ઞાથી જણાવું છું. જો આપ એનેજ આ ભયાનક કાર્યની અંદર દોરશો તો પછી હું પણ મારી હકીકત સત્ય ઠરાવવા પ્રયત્ન કરીશ. મે પોતેજ ખૂન કરેલુ છે માટે મનેજ દોષિત ઠરાવી એ બીચારી નિરપરાધી બાલિકાને મુક્ત કરો"

વાત કરતાં કરતાં જયતિલાલની આંખોમાંથી અશ્રુઓનો પ્રવાહ અસ્ખલિતપણે વહેવા લાગ્યો. રસિકલાલના મનમાં બહુજ દયા આવી, તેથી તેણે બહુજ નમ્ર અને વિનયપણે કહ્યું. "જયંતિલાલ! તમારે સુરેશકુમારીના સંબંધમાં કોઇ પણ પ્રકારની ચીન્તા રાખવાનું કારણ નથી. હું પોતે જાણુંછું કે તે નિર્દોષિ છે, તેમ તમે પણ નિર્દોષિ છો, એ પણ હું બરાબર રીતે સમજુ છું. સુરેશકુમારી આ કામમાં નિરપરાધી છે, એ મેં પહેલાંથીજ નક્કી કરી મૂકયું છે અને એટલામાટેજ હું તમને મના કરૂંછું કે તમારે પોલિસમાં જઇ આવી ખોટી વાત જણાવવાની બીલકુલ જરૂર નથી. તેમ કરવાથી કોઇ પણ રીતે સારૂ

થવાની આશા નથી, કીન્તુ નઠારૂંજ પરિણામ આવવાની આશા રાખી શકાય છે; વળી બીજી પણ આપને ખાસ ભલામણ કરવાની છે કે, તમને સુરેશકુમારી બહુજ સારી રીતે ચાહે છે, એની ખાતર પણ તમારે આ મકાન છોડીને કેટલાક દિવસ સુધી ક્યાંય પણ બહાર નિકળવું નહિ. આપનું કોઈપણ રીતે અનિષ્ટ થાય નહિ એ માટે હું પણ મારાથી બનતો પ્રયત્ન કરીશ, અને વ્યવસ્થા રાખીશ."

જયતિલાએ અત્યંત કૃતજ્ઞતા પૂર્ણ હૃદયે રસિકલાલના બન્ને હાથ પકડી પૂછ્યું. "તો આપ અવસ્ય સુરેશકુમારીને બચાવી લેશો ? જોજો ! એ બીચારી નિર્દોષિ કોઇ પણ પ્રકારની વિપત્તિમાં આવી પડે નહિ."

"ના ! સુરેશકુમારી કોઇપણ રીતે દોષિત નથી, કોઇપણ તેના ઉપર વહેમ રાખતું નથી, માટે આપે તેના સંબધમા કોઈ પણ પ્રકારનો ચિન્તા કરવાની જરૂર નથી. હું તેનું રક્ષણ કરવાની તમારી પાસે પ્રતિજ્ઞા કરૂંછું, પછી કાંઇ છે ?"

"પરમેશ્વર આપનું કલ્યાણ કરશે."

"પરંતુ તમારે મારી એક વાત માન્ય કરવી પડશે. મારા ફરીથી જણાવ્યા સિવાય તમારે કોઇ પણ વખતે આ મકાનની અંદરથી બહાર નિકળવું નહિ."

"આપનું કહેવું એમ છે કે ડાક્તરને ઘેર જવું નહિ ?"

"હા !"

"પરંતુ ડાક્તરની જાદુ વિદ્યા એવી છે કે તેના હાથમાંથી છુટી શકાય તેમ લાગતું નથી."

"મન દૃઢ કરીને રહેવું, તમે એક બળવાન માણુસ છો. તમારા શરીરમાં શક્તિ છે તો પછી આપે શા માટે તેની બીક રાખવી જોઇએ ? કદાપિ દાક્તર તમને બોલાવવા મોકલે અગર અહિંયાં આવે તો પણ તમારે તેને મળવું નહિ."

"આપની આજ્ઞા હું માથા ઉપર ચઢાવું છું."

"બરાબર યાદ રાખજો, ગમે તેમ થાઓ, ગમે તેટલું કષ્ટ સહન કરવું પડે તોપણ આપે ત્રણ દિવસ સુધી તો અહિંથી કયાંય પણ બહાર જવું નહિ"

"ભલે ! તેમ કરીશ."

રસિકલાલ એ પ્રમાણે કહી ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો અને જયન્તિલાલ પણ પોતાના સૂવાના ઓરડાની અંદર જઇને સૂઇ ગયો. બહુ વખત થયો પરંતુ અનેક પ્રકારની ચીન્તાઓને લીધે તેને ઉંઘ આવી નહિ. તેના મનમાં વિચાર આવ્યો કે ત્રણ દિવસ સુધી એકલા આ મકાનમાં રહી શકાવુ મુશ્કેલ છે. કાલેજ સ્નેહલતાની સાથે વિવાહ કરવાનો દિવસ નક્કી થયો છે; પરંતુ જો હું નહિ જાઉં તો દાક્તર શુ કરશે ? અવશ્ય તેને મારા ઉપર વહેમ આવવાથી તે અહિયાં આવશે. એમ થશે તો પછી એની ભયાનક તિક્ષણ દૃષ્ટિમાંથી હું કેવી રીતે મુક્ત થઇ શકીશ ? ગમે તેમ થશે, અને ગમે તેટલું કષ્ટ સહન કરવું પડશે, તથાપિ સુરેશકુમારીને માટે હું તે સઘળુ સહન કરીશ તેના જેવી સદ્ચરિત્રશાળી બાલિકા અત્યાર સુધીમાં મારા જોવામાં કોઈ પણ આવી નથી."

એ પ્રમાણે વિચારમાં ને વિચારમાં લગભગ એકાદ કલાક

વ્યતિત થઈ ગયો. પોતે ચિંતા મગ્નજ હતો, એટલામાં સહસા તેના ઘરનાં દ્વાર ખુલ્લાં થયાં ને એક માણસ અંદર આવ્યો. જયંતિલાલ તેને જોઇ ચમકી ઉઠયો. આવેલા માણસના તરફ નજર કરતાંજ તેનો અંતરાત્મા કંપી ઉઠયો. જોયું તો દાક્તર દિનાનાથજ અંદર આવેલો તેને જણાયો. દાક્તર કાંઇ પણ નહિ બોલતાં એક ખુરસી ખેંચીને તેના સન્મુખજ બેઠો. જયંતિલાલના મનમાં તેને જોતાજ ભય ઉત્પન્ન થયો હતો છતા તે ભય તેણે પોતાના મુખ પર જણાવા દીધો નહિ."

કેટલીકવાર શાન્તિ લીધા બાદ દાક્તર દિનાનાથે જયંતિલાલને પૂછ્યું "આજે એકલા કેમ છો જયંતિલાલ ?"

"આજે એકલોજ છું !"

"સોબતી ખોળી ક્હાડોને ?"

"ક્યાથી શોધી ક્હાડુ ?"

"કેમ ? સોબતીનો અભાવ ક્યાં છે ?"

એ પ્રમાણે વાત કરતાં કરતાં જયંતિલાલને તન્દ્રા આવવા લાગી' દાક્તરની તીવ્રદૃષ્ટિ જયંતિલાલના ઉપર પડતાંજ તે ક્રમેક્રમે અચેત થઇ ગયો. જયંતિલાલે અનેક ઉપાય કરવા છતા તેના હાથમાથી છૂટી શકયો નહિ ?"

. દાક્તરે પોતાના પંજામાં જયંતિલાલ સપડાતાં તેને કહ્યું. જયંતિલાલ ! મારી સાથે બહાર ચાલો !

"આપની સાથે શું કામ છે ?"

"આવશો એટલે જણાશે ! આવો છો કે નહિ ?'

"આવવુંજ પડશે તો !"

જયંતિલાલ અજ્ઞાન અવસ્થામાંજ ઉઠી ઉભો થયો. તેનાં ચક્ષુઓ ખુલ્લાં હોવા છતાં તે પોતાના શરીરને બરાબર રીતે કબજે રાખી શકતો નથી એમ જોઈ દાક્તરે તેનો હાથ પોતાના હાથમાં પકડયો, અને તરતજ બન્ને બહાર નિકળ્યા ! તેજ વખતે એક ગાડી જયંતિલાલના ઘર આગળ થઇને જતી હતી. તેને જોતાંજ દાક્તર જયતિલાલને સાથે લઈ તેની અંદર બેસી ગયો.

પોતાના બંગલે ગયા પછી તરતજ દાક્તરે પોતાની કન્યાને બૂમ મારી. સ્નેહલતા તે વખતે કાર્યાનુસાર બહાર ગયેલી હતી, જેથી દાક્તર જય તિલાલને એક ખુરસી પર બેસાડી તેની સાથે વાતચીત કરવા લાગ્યો.

થોડીકવાર પર્યંત વાત કરી દાક્તર જયંતિલાલને ત્યાંજ આગળ બેસાડી પોતે બહાર નીકળ્યો. તેના મનમાં નિશ્ચય થયો હતો કે, આજે સંપૂર્ણ રીતે અને સ્વતંત્રપણે હું જયંતલાલને મારા કબજામાં લઈ શક્યો છું. વળી આજે પેલી દાસી પણ અહિંયાં છે નહિ ! જેથી આજે એક લાખ રૂપીઆ તેની પાસેથી પડાવવાને કાંઇ પણ હરકત આવશે નહિ !"

લગભગ બે કલાક થઇ ગયા, છતાં સ્નેહલતા ઘર આગળ પાછી આવી નહિ. તેથી દાક્તરના મનમાં બહુજ ભય ઉત્પન્ન થયો. તેના મનમાં અનેક પ્રકારની નઠારી ચિન્તાઓ ઉપસ્થીત થવા લાગી. છતાં કોઈ પણ પ્રકારનો ઉદ્યોગ નહિ કરતાં તે પોતાની પુત્રી સ્નેહલતાની રાહ જોતોજ ઉભો રહ્યો.

એટલામાં સહસા ઘરનાં દ્વાર ખુલ્લાં થયાં. સ્નેહલતા ઘરમાં આવી. તેનું મુખ બહુજ ફીકુ પડેલું જણાયું. તેનાં વસ્ત્રો

ચુંથાઇ ગયેલાં દેખાયાં. તેનું સઘળું શરીર થરથર કંપાયમાન થતું હતું ને વારંવાર દીર્ઘનિશ્વાસ મૂકતી હોય તેવું જણાતું હતુ. તેને જોતાંજ ડાક્તરના મનમાં બહુજ આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થયું. તેણે અધિરતાથી પૂછ્યું. "સ્નેહલતા! શું હકીકત બની છે? જયતિલાલ આવેલો છે!"

સ્નેહલતાએ પિતાના કહેવા ઉપર ધ્યાન નહિ આપતાં પૂછ્યું. "જયંતિલાલ! ક્યારના આવ્યા છે?"

"લગભગ બે કલાકથી આવેલા છે! તારી રાહ જોતા બેઠા છે!"

"મારા માટેજ?"

"હા! અત્યાર સુધી તું ક્યાં ગયેલી હતી?"

પ્રશ્ન સાંભળતાંજ સ્નેહલતા ચમકી ઉઠી. પરંતુ કાંઈ પણ ઉત્તર આપ્યો નહિ. તેના તરફથી પોતાના પ્રશ્નનો જવાબ નહિ મળવાથી દાકતરે તેને ફરીથી પૂછ્યું. "કેટલી મહેનત કરીને જયતિલાલને અહિં લઇ આવ્યો છું! પરંતુ તારો તો પત્તોજ નથી. વારૂ આ શું? તારા મુખ પર આ શાના ડાઘ પડેલા જણાય છે? તારાં કપડાં આમ કેમ અસ્તવ્યસ્ત થઈ ગયેલાં જણાય છે? તને આજે શુ થયું છે?"

"આજે હુ એક ગરબડમાં પડી હતી. મોંડા ઉપર વાગ્યું છે, પરંતુ અતિશય હરકત કરે તેવુ વાગ્યુ નથી. હુ રામપ્રસાદના બંગલે ગઇ હતી ત્યાં મારી આવી સ્થીતિ થયેલી છે. તમેજ મને ત્યાં જવાનું કહેલું હતુ ને?"

"મેં ક્યારે કહ્યું હતું? ને શા માટે મોકલી હતી?"

" કેમ તમારાજ કામ માટે મોકલી હતીને? શું છેવટે તમે મારા ઉપર પણ તમારી જાદુ વિદ્યાનું જોર ચલાવવા માંડયું કે કેમ? મને તમે અજ્ઞાન જેવી બનાવી તે ઠેકાણે મોકલી હતી તો પછી તે ઠેકાણે કોણ હતું તે પણ તમને માલમ હશેજ! એ કાંઈ તમારાથી અજાણ્યું હશે?"

" ત્યાં કોણ હતું?"

" તમે ના જાણો એમ છે? બહુજ આશ્ચર્યની વાત! કે તમે તે જાણતા નથી."

" શું હતુ તે મને જલદીથી કહી દે? હવે હું વધારે વખત ધીરજ ધારણ કરી શકતો નથી."

" જે માણસ તે દિવસે કારીગીરી કરી મારી પાસેથી આપણા ઘર આગળથી ત્રણસો રૂપીઆ લઇ ગયો હતો તે–"

" તું શું કહે છે? વાહ સ્નેહલતા! તેં આ વાત તો પહેલા કરીજ નહોતી! તો પછી હું તે કેવી રીતે જાણું કે તે કોણ હતો?"

" જયંતિલાલનો નોકર રાજીવલોચન!"

" એ લુચ્ચોજ તારી પાસેથી આપણા ઘરની અંદર આવીને ત્રણસો રૂપીઆ લઇ ગયો હતો! તેં તો એ વાત મને કોઈ પણ વખત કરીજ નથી!"

" આપને કહેવાની મારી હિંમત ચાલી નહોતી. હું તેના પંજામા સપડાયલી હોવાથી મારે તેણે કહ્યું એમ કરવું પડયું હતું. તે વખતે પેલી શારદાદેવી આપણે ત્યાંજ હતી. મેં વિચાર કર્યો હતો કે પાછો તે એક દીવસ આપણે ત્યાં આવશે તે

વખતે તેને સપડાવી આપણા પૈસા પાછા લઇ લઇશું.

"ત્યારે શું આજે રાજીવલોચનની સાથેજ તારે રામપ્રસાદના બંગલાની અંદર મુલાકાત થયેલી હતી?"

"હા."

"તેં તેને જોયો કે તરતજ પકડયો હતો?"

"હા."

"કેમ? પછી શું થયું? તું સઘળી હકીકત ખુલ્લે ખુલ્લી નહિ જણાવે તો હું કેવી રીતે જાણી શકીશ."

"રાજીવલોચન રામપ્રસાદના રસાયણશાળાવાળા ઓરડામાં હતો, ને તે તેની આલમારી ઉપરથી એક નાહાની શીશી બહાર કહાડતો હતો."

"પછી?"

"મારા પગનો શબ્દ સાંભળતાંજ તે ચમકી ઉઠયો. મે પાછા વળવાની તદબીર કરી પરંતુ તેમાં હુ ફાવી નહિ. ક્ષણવાર થઈ નહિ એટલામાં રાજીવલોચને આવીને મારો હાથ પકડયો. મેં હાથ છોડાવવાને બહુજ પ્રયત્ન કર્યો. બહુ મહેનતે એક હાથ છોડાવ્યો, અને છુટેલા હાથવડે મે એક નાહાની શીશી હાથમા લઇ રાજીવના મુખ પર મારી. શીશી વાગતાંજ તે મને છોડી દઈ નીચે પડયો. મને લાગે છે કે તે મરી ગયો હશે."

"એ ઠીક કર્યું. તેં બહુ પ્રયત્ને આત્મરક્ષણ કર્યું છે, એ બહુજ સારૂ થયું છે. તાત્કાળીક તને એવી બુદ્ધિ સુઝી આવી તે માટે હું તને ધન્યવાદ આપું છું."

પ્રકરણ ૨૧ મું.

જયંતીલાલ છટકયો.

પિતાના મુખમાંથી પ્રશંસાનાં વાકયો સાંભળી સ્નેહલતાએ કહ્યું. "રાજીવલોચન એક બહુજ જોરાવર માણસ હતો તેને હું કેવી રીતે પહોંચી શકુ? જ્યારે તેણે મારા હાથ પકડયા ત્યારે મને એવુંજ જણાયુ કે હવે જીવતાં રહેવાશે નહિ. મે છૂટવાનો કોઇ પણ ઉપાય જોયો નહિ ત્યારે સદ્‌ભાગ્યે એક ઔષધની શીશી મારા જોવામાં આવી, તે મેં બહુ પ્રયત્ને હાથ છોડાવીને તેના મુખ ઉપર મારી. મારતાંજ તે બેભાન થઇને નીચે પડયો હતો."

"તે શીશીની અંદર શું હતું તે તું જાણે છે?"

"ના! હું કેવી રીતે જાણી શકું? તે વખતે કાંઈ વાંચી જોવાનો વખત હતો? પરંતુ તેમાં જે કાંઇ હોય તે હોય, પણ તેથી મને તો લાભજ થયો છે."

"રાજીવલોચન જીવતો છે કે મરી ગયો છે?"

"તે બરાબર કહી શકાય નહિ, હું ત્યાં આગળ વધારે વાર ઉભી રહી નહોતી. જેવો રાજીવલોચને મારો હાથ છોડી દીધો, તેવીજ હું ત્યાંથી ચાલી નીકળી હતી; પરંતુ મારી ખાત્રી છે કે તે મરી ગયો નથી.

"ચાલો હવે એ વાત જવા દો. જયંતિલાલને હું બહુ વખત થયાં અહીંયાં લાવ્યો છું."

"આપ લઇ આવ્યા છો ?"

"હા ! હું લઈ આવ્યો છું, આજે તે એકલાજ આપણા ઘરમાં બહુ વખત થયાં બેસી રહેલા છે. હું તો તારે માટે અહિંયાં આવી બહુવારથી રાહ જોતો ઉભો રહેલો છું. જ્યારે તને આવેલી જોઇ નહિ, ત્યારે મારા મનમાં બહુજ ભય ઉત્પન્ન થયો, અને એમજ થયું કે કર્યું કારવ્યું ધુળ મળી ગયું. હું ગમે તેમ કરીને તેને ઘેર ગયો હતો, અને બહુજ પ્રયત્ને ત્યાં આગળથીજ અજ્ઞાન કરીને અહિંયાં લઇ આવ્યો છું."

"આપને એટલી બધી મહેનત ઉઠાવવાનું કારણ શું હતું ? તેમને ત્યાં જવાની તમારે શુ જરૂર હતી ?"

"બહુજ અગત્યનુ કારણ હતું. આજેજ તમારા બન્નેના બે હાથ ભેગા થઇ જાય એવો મારો વિચાર છે. મેં બધી તૈયારી કરી રાખી છે, ફક્ત એક પુરોહીતનીજ જરૂર છે. જયંતિલાલ અત્યાર સુધી અજ્ઞાન અવસ્થામાંજ દિવાનખાનામાં પડી રહેલો છે; પહેલાં તું જઈ એમને જોઇ આવ. હું હમણાંજ જઇને એક પુરોહીત બોલાવી લાવુંછુ; તમારા બન્નેનાં લગન થઇ જાય એટલે મને પણ નિરાંત થાય."

એટલુંજ કહી દાક્તર દિનાનાથ પોતાના ઘર આગળથી પુરોહીતને લઈ આવવા માટે બહાર નિકળ્યો. સ્નેહલતા પણ તરતજ પોતાના શયનગૃહના ઓરડા તરફ ગઇ અને સ્હામે રાખવામાં આવેલા અરિસાની અંદર પોતાનું મુખ જોવા લાગી. મુખની અવ્યવસ્થા જોતાંજ તે ચમકી ઉઠી. તેણે તરત પોતાનુ મુખ બરાબર ધોઇ નાંખી બીજાં સારાં વસ્ત્રો પહેર્યાં, તથા એક

પેટી ઉઘાડી તેમાંથી અતિશય મૂલ્યવાન ઘરેણાં બહાર કહાડી પોતાના શરીર ઉપર ધારણ કર્યાં. પછી તરતજ સહાસ્ય વદને જયંતિલાલની પાસે ચાલી.

દિવાનખાનાનાં બારણાં ઉઘાડી સ્નેહલતા અંદર ગઇ, પરંતુ જયંતિલાલને ત્યાં આગળ કોઈ પણ સ્થળે જોયો નહિ; તેથી તેના મનમાં બહુજ ભયાનક સંદેહ ઉત્પન્ન થયો. તે દિવાનખાનામાંથી નિકળી ઘરની અંદર ચારે તરફ ફરી વળી અને તપાસ કરી, કિન્તુ કોઈ પણ ઠેકાણે જયતિલાલ જોવામાં આવ્યો નહિ.

સ્નેહલતાના મનમાં આથી અતિશય ભય ઉત્પન્ન થયો. પોતાનો પિતા તેની બરાબર તપાસ રાખવાનું કહીને ગયેલો હોવા છતાં સ્નેહલતાએ પોતાના કાર્યમાંજ લગભગ અર્ધો કલાક ગુમાવ્યો અને એ સમયની અંદર તેણે સહજ પણ જયંતિલાલ કયાં છે, અને શું કરે છે, તે બાબતની તપાસ લીધી નહીં. આ પોતાની ભૂલને પરિણામેજ જયંતિલાલ નાસી ગયો છે, એવો તેના મનનો નિશ્ચય થયો. સ્નેહલતા હવે પોતાને પિતા આગળ શું જવાબ આપવો તેનોજ વિચાર કરવા લાગી.

સ્નેહલતા મેડા ઉપરથી ઉતરી નીચેની બાજુએ આવી અને ઘર આગળના બગીચાની અંદર પેઠી. ચારે તરફ અંધકાર વ્યાપી ગયેલું હતું. તે ભયંકર અંધકારની અંદર એક કાળા રંગનો પદાર્થ તેના જોવામાં આવ્યો. સ્નેહલતા અત્યંત સાહસિક બાલિકા હતી; તરતજ તે નિર્ભય બની તે જણાતા કૃષ્ણવર્ણના પદાર્થ તરફ આગળ વધી, તો જયંતિલાલ તેના જોવામાં

આવ્યો. તે અહિંયાંથી નાસી શકયો નહિ. તેની અવસ્થા જોતાંજ સ્નેહલતાની ખાત્રી થઈ કે અત્યારે તે અજ્ઞાન અવસ્થામાં નહોતો. તેના અંતરમાં જ્ઞાનોદય થયા છતાં પણ તેનું સઘળું શરીર કંપાયમાન થતું હોય તેમ જણાતુ હતું. તેનામાં બીલકુલ ચાલવાની શક્તિ નહોતી.

સ્નેહલતાને જોતાંજ જયંતિલાલની બીક ભાગી ગઇ. તેણે કઠોર સ્વરે કહ્યું. " અરે સ્નેહલતા તુંજ છે? કે તારે માટે તો હું અત્યાર સુધી ચારે તરફ શોધ કર્યા કરૂં છું પણ તારૂં તો ઠેકાણુંજ નથી! ચાલ ચાલ ઘરની અંદર ચાલ " એ પ્રમાણે કહી જયંતિલાલે તેનો હાથ બળપૂર્વક પકડયો અને કાંઇ પણ સમય વ્યતિત નહિ કરતાં તેને ઘરની અંદર લઇ ગયો. સ્નેહલતાને એક સ્થળ ઉપર બેસાડી પોતે પણ તેની પાસે બેઠો; અને કર્કશ-સ્વરે તેને કહેવા લાગ્યો "સ્નેહલતા! જો સારૂંજ ઇચ્છતિ હોય તો પેલું પ્રતિજ્ઞાપત્ર અને મારી વીંટી મને પાછી આપ "

બહુજ દુ:ખીત સ્વરે સ્નેહલતાએ જવાબ આપ્યો. " પેલી વીંટી! તે તો તમેજ મને તે દિવસે બક્ષીસ આપેલી છે, પછી આજે તમે પાછી શા માટે માગો છો?"

" તારા બાપની જાદુ વિદ્યાથી મોહ પામીને મેં અનેક વખત અનેક અઘટિત કાર્યો કરેલાં છે માટે ચાલ એક વખત મને તે વીંટી પાછી આપ, અને ત્યાર પછી પેલો કાગળ લાવી આપ. "

" મારા બાપના આવ્યા સિવાય હું કાંઇ પણ તમને આપી શકીશ નહિ."

"તારો બાપ તો જાદુગર છે. એ આવશે એટલે તરતજ મારા ઉપર જાદુ કરશે. માટે જો સારૂ ચાહાતીજ હોય તો મારા કહેવા પ્રમાણે કામ કર, નહિં તો પછી મારે બળ વાપરીને તારા હાથમાંથી વીંટી કહાડી લેવી પડશે, ત્યારે તારૂં શું સુખ રહેશે ?"

સ્નેહલતા તરતજ ઉભી થઇ પાસેની આલમારી ઉપરથી એક તરવાર બહાર કાઢવા પ્રયત્ન કરવા લાગી, એટલામાં જયંતિલાલ તત્કાળ તેની પાસે ગયો, અને બળપૂર્વક તેના હાથની આંગળી ઉપરથી અંગુઠી (વીંટી) કહાડી લીધી."

સ્નેહલતા સહસા પોતે સપડાઇ પડવાથી આશ્ચર્ય પામી. તે જયતિલાલને કોઈ પણ રીતે અટકાવી શકી નહિ. જે કાર્ય માટે તે ઉઠી હતી, તે કામ પણ બજાવી શકી નહિ

જયંતિલાલે અગુઠી પોતાના તાબામાં લઇ, અધિકતર કર્કશસ્વરે સ્નેહલતાને જણાવ્યું. "ચાલ જલદીથી પેલો કાગળ આપ હવે હું વધારે વાર રોકાઈશ નહિ.'

"તે કાગળ ક્યાં છે તે હુ જાણુતી નથી."

"જાણુતી નથી ? તુંજ તારા બાપની મુખ્ય સહાયક છે. તું ના જાણે એવી વાત તે હોય ?"

"એ કાગળની મારે શું જરૂર હતી ? જે ચીજની મારે જરૂર હોય છે તેજ ચીજ હું મારી પાસે રાખું છું. હું તમને ખરૂં કહું છું."

"વાહ ! બહુ સાચું બોલનારી છે ? ચાલ ! વાર લગાડ નહિ તારી પેલી પેટી ઉઘાડ."

હું તમને ખરૂં કહું છું કે તે કાગળ મારી પાસે નથી! મારા બાપની પેટીમાં છે."

"જો તેમ હોય તો તારા બાપની પેટી ઉઘાડ."

"તેની કુંચી મારી પાસે નથી."

"તારી એવી નકામી વાતો હું સાંભળવા માગતો નથી! હુ તને ખાત્રીથી કહું છું કે વાર કરીશ તો તારૂં ખૂન કરીને હું ચાલ્યો જઈશ."

સ્નેહલતા કાંઇ પણ કરતી નથી એમ વિચાર કરી જયંતિલાલે તરતજ પોતાના એક હાથ વડે સ્નેહલતાના બન્ને હાથ પકડી લીધા, અને બીજા હાથ વડે સ્નેહલતાના ગળાની અંદર ચાવી લટકતી હતી તે ખેંચી કહાડી પેટી ઉઘાડવાનો પ્રયત્ન કર્યો.

કેટલીક વાર પ્રયત્ન કર્યા પછી પેટી ઉઘડી. જયતિલાલે તેની અંદરથી બે કાગળો બહાર કહાડયા, અને જલદીથી પોતાના ખીસ્સાની અંદર મુકી સ્નેહલતાના મુખ તરફ દૃષ્ટિપાત કરતાં કહેવા લાગ્યો. "તારો બાપ આવે ત્યારે કહેજે કે હું પોતેજ આ કાગળો વિગેરે લઇ ગયો છું, માટે હવે તમારી મરજીમાં આવે તે કરજો."

સ્નેહલતા જયતિલાલનું આ વિચીત્ર કાર્ય જોઇ બહુજ વિસ્મીત થઇ; પરંતુ કાંઈ પણ બોલી શકી નહિ. જયંતિલાલે તેના સ્હામું જોઇ ગભીરપણે ફરીથી કહ્યું. "સ્નેહલતા! તારો બાપ બહુજ ભયાનક માણસ છે. તે જે પ્રમાણે પ્રપંચો રચે છે તે જો પાર ઉતરે તો લાખો રૂપીયા પ્રાપ્ત કરી શકે તેમ છે; પરંતુ ઇશ્વરેચ્છાથી હવે હું તમારા સઘળા પ્રપંચો જાણી ગયો છું.

તમારી મતલબ શું છે તે પણ હું સમજી ગયો છું માટે હવે આ બધા કાગળ પત્રો લઇને હું જાઉ છું. હવે પછી તારા બાપને જે કરવું હોય તે કરે એમ સ્પષ્ટ કહી દેજે; હવે મને તેની બીલકુલ બીક લાગતી નથી. ”

તરતજ જયતિલાલ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. સ્નેહલતા નિરૂપાયબની ગયેલી હોવાથી, અને શું કરવું એજ વિચારમાં તેના બાપની આવવાની રાહ જોતીજ ઉભી રહી. લગભગ અર્ધોએક કલાક થયો નહિ એટલામાં દાકતર દિનાનાથ ઘર આગળ આવ્યો અને અધિરતા પૂર્વક સ્નેહલતાને પૂછવા લાગ્યો. “ સ્નેહલતા ! જયતિલાલ કયાં છે ? ”

સ્નેહલતા કાંઇપણ પ્રત્યુત્તર આપી શકી નહિ ! જેથી તેના બાપે તેને કહ્યું “ જે મણુસને હુ બોલાવવા ગયો હતો, તે માણસ આજે મળી શકયો નથી. પુરોહીત મહારાજે કહ્યું છે કે આવતી કાલે અહિયા આવીને તેઓ લગ્ન કરાવી જશે. ”

સ્નેહલતાએ આ વખતે પણ કાંઈ ઉત્તર આપ્યો નહિ, કિન્તુ એકી દૃષ્ટે પોતાના પિતાની પેટી તરફજ નજર કરી જોઇ રહી. તેના બાપે પેટી તરફ નજર કરતાં તેની ગેરવ્યવસ્થા જોઇ તેથી તેણે સ્નેહલતાને પૂછ્યું. “ સ્નેહલતા ! આ બધું શું છે ? આમ કોણે કર્યું ? ”

“ કોણે તે જયંતિલાલે ! ”

“ જયતિલાલ કયાં છે ? ”

“ નાસી ગયા છે ! ”

“ ખરૂં કહે છે કે નાસી ગયો છે ? ”

" હા ! હું ખરૂંજ કહું છું ! "

" કેવી રીતે નાસી ગયો ? "

" મારે કેવી રીતે તેની પાસે એકલાં જવું એ વિચાર કરી હું આપની પાસેથી ગઇ. આપના ગયા પછી અર્ધાએક કલાકે તેને સાન પ્રાપ્ત થયું. સાન પ્રાપ્ત થતાંજ તેણે મારા ઉપર જોર વાપરી મારા હાથમાંથી તેનાવાળી વીંટી કહાડી લીધી. પછી મને પકડી રાખી મારા ગળા ઉપરથી લટકાવેલી કુંચી કાહાડી લઇ, તમારી પેટી ઉઘાડી તેમાંથી ખાસ જરૂરી કાગળો હતા તે લઇ ચાલ્યા ગયા છે ! "

" હશે ! જે થવાનુ હતું તે થઈ ગયું છે હું જાણતો નહાતો કે, જયતિલાલને આજે આટલું બધું વહેલું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે ! પરતુ એમાં દોષ મારોજ છે. હું જો ફક્ત પુરોહીતને ત્યાં જઇનેજ પાછો આવ્યો હોત તો, આટલીબધી પીડા થાતજ નહિ. પણ હવે તે નાસીને જવાનો છે કયાં ? હમણાં તે પાછો મારા હાથમાં આવી પડશે ! આજ રાત્રે તેણે મને પરાજીત કર્યો છે, તેથી શું થયું ? હું પણ કાંઈ જેવો તેવો માણસ નથી કે તેને સહુજમાં છોડી દઉં. ભય શું છે ? કાલેજ હુ તેને બતાવીશ. જા સ્નેહલતા ! આજે તો જઇને વિશ્રામ લે ! એમાં તારો કાંઇ પણ દોષ નથી. તારે તે માટે વધારે ચિન્તા કરવાની જરૂર નથી. હું એકલોજ તેનો ઉપાય કરીશ.

પ્રકરણ ૨૨ મું.

પરિક્ષા.

પૂર્વોકત પ્રકાર બન્યો તેને બીજે દિવસે રસિકલાલ પોતાને ઘેરથી બહાર નિકળી અર્ધા કલાકમાં એક દવાખાનાની અંદર દાખલ થયો. તે વખતે એક દાકતર ત્યાં એકલોજ બેઠો બેઠો પુસ્તક વાંચતો હતો. દાકતરનુ વય લગભગ સાઠેક વર્ષનુ હતું. તેનુ શરીર શિથીલ, ચક્ષુઓ ઉપર કાચનાં ચસ્માં પહેરેલાં હતાં, અને તેનો દેહ વજ્ર સમાન હતો.

રસિકલાલને આવતો જોઇ દાકતર ઉભો થયો, અને એક ખુરસી ખેંચી તેને બેસવાને માટે કહ્યું. રસિકલાલે થોડી વાર બેસી વિશ્રામ લીધા પછી તેને પૂછ્યું. "કેમ દાકતર સાહેબ! આપ કામમાં તો નથીને?"

"મે આપને જણાવેલુંજ હતું કે, જો હું કામમાં રોકાવાનો હોઇશ તો આપને ખબર આપીશ"

"પરંતુ મને તો કાંઇ પણ સમાચારજ મળ્યા નથી!"

"તો પછી હું કામમાં રોકાયલોજ નથી. બોલો સાહેબ! શું કાર્યાનુંસાર આપનું પધારવું થયું છે? મારે શું કરવાનું છે?"

દાકતર એક ખુરસીપર બેઠેલો હતો, તેની સ્હામેજ એક ટેબલ પડેલું હતું. ટેબલ ઉપર કાળી બનાત પાથરવામ આવેલી હતી.

રસિકલાલે તે ટેબલ ઉપર એક કાર્પેટનો કકડો મૂકી કહ્યું. "આ કામમાં આપની સહાયતાની જરૂર છે, આ કાર્પેટ ઉપર જે લાલ ડાઘા પડેલા છે તે ડાઘ લોહીના છે કે બીજાના?"

"આપને આ કાર્પેટ ક્યાંથી મળી છે?"

"મરનાર રામપ્રસાદના ઘરમાથી."

"કિયા રામપ્રસાદ?"

"જનુ ખૂન થયેલું છે તે!"

દાકતરે કાર્પેટને પોતાના હાથમાં લઇ એક વખત તેનું સુક્ષ્મ દૃષ્ટિએ અવલોકન કર્યું. થોડીવાર તેને બરાબર રીતે જોઇ તેણે કહ્યું. "રામપ્રસાદ! હા હાં! હવે મને યાદ આવ્યું. તે તો બહુજ જાતનાં વિષો તૈયાર કરનાર ઉસ્તાદ હતા. તેઓજ માર્યા ગયા છે કે? આશ્ચર્યની વાત છે. તેઓ એક રસાયણ વિદ્યાના પ્રોફેસર ગણાતા હતા. એમના કરતાં દાકતર દિનાનાથ પણ કાંઇ એ વિદ્યામા ઉતરે તેવા છે?"

રસિકલાલે દાક્તર દિનાનાથનું નામ દાકતરને મુખે નિકળેલું જોઈ પૂછ્યું. "આપ દાક્તર દિનાનાથને ઓળખોછો કે શું?"

"હા! હું તેમને બહુજ સારી રીતે ઓળખું છું. એક વખત એ પણ અમારી કોલેજમાં અમારી સાથે વિદ્યાર્થી હતા."

"ઠીક!"

"પરંતુ દાક્તર દિનાનાથ જો ચાહે તો મને પણ મારી નાંખે એવો છે. લગભગ એક વર્ષ પહેલાં તેમને ને મારે કાંઇ

કારણુને લીધે તકરાર થઇ હતી; જેથી હું અહિંયાંથી ચાલ્યો ગયો હતો. પરંતુ ચારેક માસ પછી પાછુ મારે અહિંયાં આવવું પડયું છે. તે દીવસથી હું બહુ ચુપકીથી રહુ છું, તેમજ કોઇને પણુ મારે ત્યાં આવવા દેતો નથી. ફક્ત તે દીવસેજ તમને ઘર આગળ આવવા દીધા હતા." "

"આપ જો ના મળ્યા હોત તો મારા કામમાં ખલેલ પહોંચે તેમ હતું. કામ હોય છે તેજ વખતે આપને મળવા આવું છું."

એ પ્રમાણે વાત થઇ રહેતાં ડાકતરે એક કાચ બહાર કહાડયો અને તેની મદદ વડે પુનઃ કાર્પેટનું અવલોકન કરી કહ્યું. "રસિકલાલ! આ કાર્પેટ ઉપર જે લાલ ડાઘ જોવામા આવે છે એ લોહીના ડાઘ નથી. વળી આ ડાઘની પાસેજ કોઇ સ્રી માણુસનાં પગલાં પડેલાં હોય તેવું ચીન્હ સ્પષ્ટ રીતે દેખાય છે."

"એ પગલાંની બરાબર છપી લઇ શકાય તેવી છે?"

"શા માટે ના લઇ શકાય?"

"ત્યારે તો ઠીક! એમ થશે તો મારા ઉપર બહુજ ઉપકાર થશે, કેમકે વખતે કાર્પેટ ઉપર આ લાલ ડાઘ પડેલા છે, તેજ સમયે તે સ્રી ત્યાં હાજર હોવી જોઇએ, અને તેથી એમજ નક્કી થાય છે કે એજ સ્રીએ રામપ્રસાદનું ખુન કરેલું છે, નહિ તો આ ખૂનના સંબંધમાં કાંઇપણુ જોઇતો પુરાવો અગર જોઇએ તેવી જુબાનીઓ મળતી નથી. આથી તો આ ખૂનના કામમાં બહુજ મદદ મળશે."

દાકતરે તરતજ કાર્પેટ ઉપર એક કાગળ મૂકી પગનું ચિન્હ પાડી લીધું, અને તે રસિકલાલના હાથમાં આપતાં કહ્યું. "રસિકલાલ! આ ડાઘની તપાસ કરતાં એ લોહીના ડાઘ નથી એમ નિશ્ચય થાય છે. રામપ્રસાદ એક પ્રકારનું વિષ તૈયાર કરવાની યુક્તિ જાણતો હતો, તે વીષ એવું હતું કે, તે માણસનું મોત તરતજ નિપજાવતું હતું વારૂ! તે દિવસે મે આપને રામપ્રસાદનો હાથ અહિયાં લઈ આવવાને કહેલું હતું તેનું તમે શું કર્યુ? લાસને બાળી મુકવામાં આવી છે?"

"હા! લાસતો બહુ દિવસ થયા બાળી મુકવામાં આવેલી છે, પરંતુ તે પહેલા આપના કહેવા માફક કામ કરેલું છે. હાં! બીજી વાત એ છે કે કાર્પેટ ઉપરથી કેટલાક કાચની શીશીના કડકા મળી આવેલા છે."

"ખરૂં કહો છો! કાચના ગોળાની અંદરજ એ વિષ રહે છે. એક વખત એ વિષ જે મનુષ્યના શરીરે લાગે છે, તે માણુસનું તરતજ મૃત્યુ થાય છે."

રસિકલાલે તરતજ એક કાચની લાંબી નળીની અંદરથી હાથ બહાર કહાડયો, અને તે દાકતરની પાસે ટેબલ ઉપર મૂક્યો. દાકતરે તેને કાચ વડે બહુજ બારિકાઈથી તપાસ્યો, અને કહ્યું. "રસિકલાલ! મેં જે પ્રમાણે અનુમાન કર્યુ હતું તે પ્રમાણેજ છે. રામપ્રસાદના હાથની અંદર જે આ લાલ ડાઘ દેખાય છે તે લોહીનો ડાઘ નથી, પરંતુ એ વિષનોજ ડાઘ છે. રામપ્રસાદ જે વિષને લીધે મરી ગયા છે તેમાંનું વિષ કાંઈ પણ તમારી પાસે છે?"

રસિકલાલે તરતજ પોતાના ખીસ્સાની અંદરથી એક

ન્હાની કાચની ગોળ ગોળા જેવી શીશી બહાર કહાડી ડાકતરના હાથમાં આપી. ડાકતર સહાસ્ય વદને તેને પોતાના હાથમાં લઇ પૂછવા લાગ્યો "રસિકલાલ! એજ આ ભયાનક વિષ! એ વિષથીજ રામપ્રસાદ માર્યો ગયો છે. આપની પાસે આના સિવાય વધારે આમાંની શીશીઓ છે?"

"ના! ફક્ત એટલી એજ છે."

"આની તમારે કાંઈ જરૂર છે?"

"ના! ઝેરની કાંઇ પણ જરૂર નથી."

"ત્યારે આને ભાગી નાખુ?"

"ખુશીથી ભાગી નાખો."

ડાકતરે બહુજ ધીમે ધીમે ઘા કરીને તે શીશી ભાગી નાખી, અને એક યંત્રની સહાયતા વડે તેમાંનું થોડું વિષ રામ પ્રસાદના હાથ ઉપર મૂક્યું. જોત જોતામાં ને વિષ તે હાથની અંદર પેસી ગયું; અને ચામડી ઉપર એક પ્રકારનો લાલ ડાઘ દેખાવા લાગ્યો. તે જોઇને ડાકતરે રસિકલાલને કહ્યુ. "જોયું રસિકલાલ! હું જે વાત તમને કહેતો હતો તેનું સાક્ષાત પ્રમાણ જોવામાં આવ્યું? હવે આપને સમજાયું હશે કે રામપ્રસાદ કિયા હથીઆર વડે માર્યા ગયા છે? હવે ખૂની કોણ છે તેનોજ માત્ર તપાસ કરવાનો છે. મે તેનો પણ ઉપાય તમને કરી આપ્યો છે. જે પગલાની છબી તમને આંકી આપવામાં આવી છે, તે સ્ત્રીને શોધી કાઢશો એટલે આપનું કાર્ય સંપૂર્ણ થશે.

રસિકલાલ સઘળી હકીકત સાંભળી લઇ ત્યાંથી ચાલતો થયો. રસ્તામાં કેટલેક દૂર ગયો નહિ, એટલામાં એક વૃદ્ધ સ્ત્રી

સહસા તેની પાસે થઇને નિકળી. તેણે જતાં જતાં કહ્યું. "સાવધાન રહો! મારી સાથે સાથે ચાલ્યા આવો. તમારી પાછળ શત્રુ છે તેની સંભાળ રાખો."

રસિકલાલે તરતજ કંઠસ્વર ઓળખી કહાડયો. શારદાદેવી છુપે વેશે તેને સાવધામ કરી આગળ ચાલી. ચાલતાં ચાલતાં દશેક મીનીટ પછી એક મકાનની અંદર પેઠી. રસિકલાલ પણ તેની પાછળ પાછળ તે ઘરની અંદર પેઠો.

પ્રકરણ ૨૩ મું.

રહસ્ય ભેદ.

બન્ને જણાં એકત્ર થયા, તે વખતે શારદાદેવીએ રસિકલાલને કહ્યું. "રસિક! મારી હકીકત તેં સાંભળી છે?"

"ના સાંભળી હોત તો તમારી પાછળ પાછળ શા માટે આવત?"

"ઠીક! તમારી પાછળ પાછળ કોણ ફરે છે?"

"કોઇ પણ નહિ."

"જોવું છે?"

"હા!"

"ત્યારે ઉપર આવો."

રસિકલાલ અને શારદાદેવી બન્ને માળ ઉપર ગયાં. શારદાદેવી તેને સાથે લઇને એક ન્હાની બારી આગળ જઇ, રસ્તા

તરફ નજર કરી કહેવા લાગી. " જુઓ રસિકભાઇ! આ માણુસજ તમારી પાછળ પાછળ ફરે છે એને ઓળખ્યો ?"

રસિકલાલ ક્ષણવાર તે માણુસના સ્હામુ જોઈ રહી બોલ્યો. " હા! હમણાંજ મેં એને ઓળખ્યો. છુપો વેશ ધારણ કરીને એ મારી પાછળ કેમ ફરે છે તે સમજી શકાતુ નથી. આ તો દાકતર દિનાનાથ છે!"

" તમે બરાબર ઓળખી કહાડયો છે રસિકલાલ!"

" કિન્તુ એ મને મારવા શા માટે ફરે છે? મેં અદ્યાપિ સુધી એનું કાંઈ પણ બુરૂ કર્યું નથી."

" જો એમ ના હોય તો એ દાકતર કોઇ દિવસ આટલુ બધુ કષ્ટ ઉપાડે નહિ. તમારા મનમાં હશે નહિ પરંતુ કોઈ પણ રીતે તમે તેનું નુકશાન કરેલું હોવુ જોઇએ."

" હશે! હવે હુ ઘર તરફ જાઉં ?"

" ના! જરા વાર અહિયાંજ રોકાઓ, અહિંયાં તમને એક ચીજ બતાવવા માટેજ આણ્યા છે."

" અહિંયાં હવે તમારે શુ બતાવવાનું છે?"

" રાજીવલોચનની શું દશા થઈ છે તે જાણોછો ?"

" ના! શું થયું છે?"

" કાલે તે બીચારાનું મુખ છુંદી નાખ્યું છે."

" કોણે ? તમે કોને મુખે સાંભળ્યું ?"

" તેને પોતાને મ્હોડે સાંભળ્યું છે."

" તેણે કેવી રીતે કહ્યું ? તેનાથી બોલાય છે ?"

"હા!"

"મને લાગે છે કે હવે તો તે બરાબર બોલતો હશે."

"ત્યારે તો મને ત્યાં લઇ ચાલો."

શારદાદેવી રસિકલાલને સાથે લઇ તેના ઘરની અંદર ગઇ, અને એક ઓરડાની અંદર પેઠી. તે ઓરડાની અંદર રાજીવલોચન મોઢે માથે ઓઢીને એક પથારીની અંદર સૂઇ રહેલો હતો. માણસોનો પગરવ સાંભળી તે ચમકી ઉઠયો, અને મોંઢા ઉપરથી લુગડું ખસેડી રસિકલાલને જોવા લાગ્યો. રસિકલાલને જોઈ તેના મનમાં ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો, તેથી તેણે શારદાદેવીને કહ્યું. "આ કોણ છે? એમને શા માટે અહીં લાવ્યાં છો?"

"એતો રસિકલાલ છે."

"એતો મે જાણ્યું છે! પરંતુ એમને અહિયાં શા માટે આવવુ પડયુ છે? મારી સાથે એમને શું પ્રયોજન છે?"

"તેતો તે જાણે, હુ જ એમને અહિયાં લઇ આવી છું."

"કેમ?"

"તમારા ઉપર ઉપકાર કરવાને માટેજ!"

"મારા ઉપર શો ઉપકાર કરવાનો છે?"

"જેણે તમારી આવી દુર્દશા કરેલી છે, તેનો યોગ્ય બદલો તમે પોતે અત્યારે લઇ શકો તેમ નથી, માટે તે કામ એમનાજ દ્વારા કરાવવાનુ છે. તમે એમને સઘળી હકીકત બરાબર રીતે કહી બતાવશો તો પછી જોશો કે તે તમને શું કરી બતાવે છે?"

રાજીવલોચને જરા વાર વિચાર કરીને પછી તેને મળતા થઇ કહ્યું. શારદાદેવી! તમારૂં કહેવું બરાબર છે, તમારૂ અનુ-

માન મને સત્ય લાગે છે. હું હમણાં રસિકલાલને સઘળી હકીકત કહું છું, પરંતુ પહેલાં મને મારી પેટીના ખાનામાંથી પેલી શીશી બહાર લાવી આપો."

શારદાદેવીએ રાજીવલોચનના કહેવાનુસાર શીશી પેટી-માંથી કહાડી લાવી રાજીવલોચનના હાથમાં આપી. શીશીને હાથમાં લઇને તેણે કહ્યું. "રસિકલાલ! આ શીશી આપે જે દિવસે રામપ્રસાદના ટેબલ ઉપર મુકેલી હતી, તેજ દિવસે ત્યાંથી હું બહુજ યુક્તિ પૂર્વક લઇ આવ્યો હતો. તે વખતે મારા જાણવામાં નહોતું કે આ શીશી પાછી મારે તમારાજ હાથમાં આપવાનો વખત આવશે. હશે! ગમે તેમ થયું, પરંતુ હવે આ શીશી તમે તમારા હાથમાં લ્યો. જુઓ! આ કાચનો ગોળો બીજા સામાન્ય કાચના ગોળા જેવો નથી. આજ જાતના એક કાચના ગોળાથી રામપ્રસાદનો જાન જવાનો સમય આવ્યો છે. હવે આ શીશીની મને કાંઇ પણ જરૂર નથી માટે તેને આપ આપની પાસેજ રાખો."

રસિકલાલે તે શીશી પોતાના હાથમાં લઇને પૂછ્યું. "રાજીવલોચન! તમારા મુખની આવી અવસ્થા થવાનું શું કારણ છે?"

રાજીવલોચને એક દીર્ઘ નિઃશ્વાસ નાંખતાં કહ્યું. "રસિ-કલાલ! ગઇ કાલ રાત્રે હું રામપ્રસાદના બંગલાની અંદર ગયો હતો. ત્યાં આગળ જઇ હું આલમારી ઉપરથી એક શીશી હાથમાં લઇને જોતો હતો, તે વખતે એક યુવતિએ આવીને મારો હાથ પકડયો. મેં બળપુર્વક મારો હાથ તેના હાથમાંથી છોડાવી

નાંખ્યો, અને તેને પકડી લીધી. પરંતુ યુવતિ મારા કરતાં પણ અતિશય ધુર્ત હતી. તતક્ષણ તેણે આલમારી ઉપરથી એક બીજી શીશી હાથમાં લઈ મારા મુખ ઉપર ઘા કર્યો. શીશી મારા મુખ પર અથડાવાથી ભાગી જઇ જમીન ઉપર પડી તેની અંદર જે કાંઇ અરક હતો તે મારા મૂખ ઉપર લાગવાથી મને બહુ દાહ ઉત્પન્ન થયો, અને હું સંજ્ઞા શુન્ય બનીને જમીન ઉપર તુટી પડયો. જ્યારે જ્ઞાનનો સંચાર થયો, ત્યારે મેં શારદાદેવીને મારી પાસે બેઠેલાં જોયાં. તેમણેજ મને અતિશય મહેનત કરીને અહિ લાવીને સૂવાડયો છે, અને તેઓજ મારી સેવા કરે છે."

રસિકલાલે અંતઃકરણપૂર્વક સર્વ વાત સાંભળીને પૂછયું. "રાજીવ! એ સ્ત્રી કોણ હતી?"

"તેને બરાબર રીતે ઓળખી શકયો નહોતો."

"તોપણ તમે કોણ હતું એમ અનુમાન કર્યું છે?"

"ના. કેવી રીતે કહી શકાય?"

"સુરેશકુમારી હતી?"

"ના! તે તો નહોતીજ. સુરેશકુમારી રાત્રીના સમયે કદી પણ રામપ્રસાદના બંગલા ઉપર આવેજ નહિ."

"ત્યારે કોના ઉપર તમને વહેમ છે?"

"મને કહેતાં બહુજ ભય ઉત્પન્ન થાય છે."

"કેમ?"

"જેના ઉપર મ્હારો વહેમ છે, તે બહુજ બદમાસ માણસ છે."

"વખતે તેમ હશે! જો કે તમે નથી કહી શકતા છતાં હું તો બહુ ભાગે સમજીજ ગયો છું."

"એના સિવાય મને કોણ સતાવી શકે તેમ હતું?"

"ઠીક! પહેલાં કોઇ પણ યુવતિ સાથે તમારે વાદ વિવાદ થયો હતો? કોઈની સાથે પૈસા માટે ઝઘડો થયો હતો?"

"હા! એક જણની સાથે એવો ઝઘડો એક દિવસ થયો હતો."

"કોની સાથે?"

"નામ બતાવી શકતો નથી. જો આપની જાણમાં હોય તો મને જણાવો. પછીથી હુ તમને કહીશ."

"મને લાગે છે કે દાક્તર દિનાનાથની છોકરી સ્નેહલતા હશે. તે દિવસે તમે તેની પાસેથીજ ત્રણસો રૂપીયા લઇ આવ્યા હતા, તેનો બદલોજ આજે તેણે તમને આપ્યો છે."

આપનુ અનુમાન સત્ય છે. જો આપ બરાબર રીતે તપાસ કરશો તો તો અવસ્ય રામપ્રસાદનું ખૂન કોણે કરેલુ છે. તે બાતમી અનાયાસે તમને મળી આવશે. હવે મને બોલાવશો નહિ, મારે જે કાંઇ તમને કહેવાનું હતું તે કહી દીધું છે. મને શાન્તિથી આજ ઠેકાણે મરવા દેજો."

તરતજ શારદાદેવી અને રસિકલાલ ત્યાંથી બહાર નિકળ્યાં. રાજીવલોચન પણ ફરીથી મ્હોંડે માથે ઓઢી અસહ્ય વેદના સહન કરવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

ચોરી.

જે દિવસે સવારે દશેક વાગ્યાને સુમારે સુરેશકુમારી પોતાના સુવાના ઓરડામાં બેઠી બેઠી કેટલાક આવશ્યકિય કાગળો વાંચતી હતી, તે વખતે ઘરની અંદર બીજુ કોઇ પણ માણસ હાજર નંહોતું, તેથી કાંઇ પણ ભય રાખ્યા સિવાય તે કાગળ પત્રો વાંચવા લાગી. પણ પછીથી તેના જાણવામાં આવ્યુ કે તેની દાસી ઓરડાના દ્વારની પાછળ છુપાઇ રહીને તેનું સઘળું કાર્ય જોઇ રહી હતી. સુરેશકુમારી તેને જોઇને તરતજ દ્વાર ઉઘાડવાને માટે ત્યાંથી ઉભી થઇ, પરંતુ દ્વાર ઉઘાડના પહેલાંજ દાસી ત્યાંથી પોતાના રંહેવાના સ્થાન પર ચાલી ગઇ હતી.

સુરેશકુમારી પણ તેની પાછળ પાછળ ચાલી, પરંતુ ઓરડાની અંદર પેસતાં પેસતામાં તો દાસીએ અંદર પેસી જઇને ઓરડાનાં દ્વાર બંધ કરી દીધાં. જેથી બહાર ઉભાં રહીને સુરેશકુમારીએ તેને અનેક વાર બૂમો મારી બોલાવી, કિન્તુ તેણે કાંઈ પણ ઉત્તર આપ્યો નહિ. લગભગ એક કલાક સુધી સુરેશકુમારીએ બહાર ઉભાં રહી રાહ જોઇ પરંતુ કાંઇ પણ વળ્યું નહિ.

છેવટે સુરેશકુમારીએ પોલીસને ખબર અપવાનો વિચાર કર્યો, પણ તેમ કરવાથી પોતાનીજ આબરૂને કલંક લાગશે એવો ભય લાગવાથી તેણે તે વાત પડતી મુકી. દાસી આખો દિવસ

તેના ઓરડાની અંદરથી બહાર આવીજ નહિ, તેમ સુરેશ-કુમારી પણ આખો દિવસ ઘરની અંદરથી બહાર ગઇ નહિ.

છેવટે સંધ્યાકાળનો સમય થયો. સુરેશકુમારી હવે તે બહાર આવી હશે, એમ ધારી દાસીના ઓરડા આગળ આવી. સંધ્યાકાળ વીતી જઇ રાત પડવા છતાં પણ દાસી તો બહાર આવીજ નહિ.

આખરે રાત્રીના બે પહોર વ્યતિત થઇ ગયા છતાં પણ દાસી બહાર નિકળી નહિ, તેથી સુરેશકુમારી તેને ઉંઘી ગઈ હશે એમ સમજી પોતે પણ પોતાને ઠેકાણે જઇને સૂઈ ગઇ.

રાત્રી વહી જઈ પ્રભાતનો સમય થયો તે વખતે સુરેશ-કુમારી જાગી ઉઠી જાગતાંજ તેણે પોતાની પથારી પરથી ઉઠીને દાસીને રહેવાના ઓરડા તરફ જઇ જોયું તે પહેલાં તો તે ઘરની અંદરથી ચાલી ગયેલી હોય તેવું જણાયું સુરેશકુમારીએ તરતજ ત્યાંથી પાછી ફરીને સઘળા ઘરની અંદર બરાબર રીતે બારિકાઈથી તપાસ કરી. સહસા દાક્તરની છોકરી સ્નેહલતાના હાથનો લખેલો એક પત્ર તેના હાથમાં આવ્યો. તે પત્રની અંદરજ તેણે પોતાની દાસીને નાસી જવાને માટે હકીકત જણાવેલી હતી. દાસી તે પત્રનો નાશ કરવાનું ભુલી ગયેલી હતી.

પત્ર લઇને સુરેશકુમારી રસિકલાલના ઘર આગળ ગઇ. રસિકલાલ તે વખતે પોતાના ઘર આગળ હાજર હતો નહિ. પરંતુ એક અપરિચીત માણસ તેના ઘર આગળ તેની રાહ જોતો અને તેના બારણા આગળ આમ તેમ આંટા મારતો જોવામાં આવ્યો. સુરેશકુમારીને તે માણસ રસિકલાલનો કોઇ પણ શત્રુ

હોય એવો વહેમ આવ્યો.

તે અપરિચીત માણુસની તિવ્રદૃષ્ટિ સહસા સુરેશકુમારીના ઉપર પડી. દૃષ્ટિ પડતાંજ પળે પળે સુરેશકુમારી બેભાન બની, અને આખરે પૃથ્વી પર પડી જવાની તૈયારીમાં હોય તેવું થવા લાગ્યું. તેના મનનો સઘળો ઉત્સાહ નષ્ટ પામી ગયો, અને તે વિચાર કરી એક સ્થળની અંદર પ્રવેશ કરી આંખો મીચી બેસી ગઇ.

અપરિચીત માણુસ તેને એવી સ્થીતિમાં જોઇ તરતજ તેની પાસે આવ્યો, અને તેના શરીરને એકજવાર સ્પર્શ કર્યો. સુરેશકુમારી તે અપરિચીત માણુસને તેમ કરતાં અટકાવી શકી નહિ, પરંતુ ક્રમે ક્રમે તેની સ્થીતિ નિંદ્રીત બની ગઇ.

જ્યારે તેને ભાન આવ્યું, ત્યારે તેને ખબર પડી કે પોતાને કોઇએ અપરિચીત સ્થળે આણેલી છે. એકે એકે તેને સઘળી હકીકત યાદ આવવા લાગી. જે ઘરમાં તેને રાખવામાં આવેલી હતી તે ઘર અતિશય નાનું અને હવડ જેવું લાગ્યું. અહિંયાં તે કેદ પડેલી છે એમ તેને સમજાતાં તે બહારના રસ્તે જતા આવતા માણુસોનું મન આકર્ષણ કરવાને ઇરાદે બૂમો મારવા લાગી.

તેની બૂમો સાંભળી બહારથી એક માણુસે કહ્યું "બૂમ મારીશ નહિ! બૂમ મારવાથી કાંઇ પણ લાભ થશે નહિ."

સુરેશકુમારીએ પૂછનાર માણુસને પૂછયું. "હું કયાં છું?"

બહારની બાજુએથી પુન: જવાબ મળ્યો. "અહિંયાંજ તારે જીવનપર્યંત દિવસો નિર્ગમન કરવાના છે."

"મેં એવો શો અપરાધ કર્યો છે ?"

"બહારથીજ જવાબ મળ્યો. "બહુજ ભારે અપરાધ કર્યો છે."

"શું તે તો જણાવો ?"

બહારથી જવાબ મળ્યો. "જો તું એમજ કબુલ કરે કે મેંજ રામપ્રસાદનું ખૂન કરેલું છે, તોજ તને અહિંથી મુક્ત કરવામાં આવશે, નહિ તો નહિ."

સુરેશકુમારી બહુજ ભયની ચીસ મારી બીજીજ પળે બેભાન બની પૃથ્વી પર પડી ગઇ.

પ્રકરણ ૨૫ મું.

કેદમાં.

સુરેશકુમારી બહુ વખત બેભાન રહી નહિ. થોડી વારે તેને ભાન આવ્યું. તેના મનમા અનેક પ્રકારની ચિન્તાઓ થવા લાગી. તેને જે ઘરની અંદર કેદ પુરવામાં આવેલી હતી તેને ફક્ત એકજ દ્વાર હતું. તેનાથી બહાર નિકળી શકાય તેમ નહોતું. એક બારી કે મોટી જાળી હતી નહિ, કીન્તુ બે ચાર નહાનાં નહાનાં જાળીયાં હતાં

તેણે બહુ વખત પર્યંત વિચાર કર્યો; પરંતુ કાંઇ પણ નક્કી કરી શકી નહિ, જેથી તેનું મન બહુજ વ્યાકુળ બન્યું. તે

બારણાની પાસે આવીને વારંવાર બૂમો મારવા લાગી કે "બહાર કોણ છે?"

બહારની બાજુએ એક માણસ ઉભેલું હતું, તેણે સુરેશ-કુમારીને જવાબ આપ્યો. "હું છું."

સુરેશકુમારીએ જવાબ આપનારને ફરીથી પૂછ્યું. "તમે કોણ છો?"

બહારની બાજુએથી ઉત્તર મળ્યો. "મારૂં ઓળખાણ હમણાં તને મળશે નહિ, તારે શું જોઇએ છીયે?"

સુરેશકુમારીએ તેને પૂછ્યું. "ત્યારે તમે અહિં આગળ કેમ ઉભાછો?"

બહારના માણસે કહ્યું. "ફકત તને જવાબ આપવાને માટેજ."

સુરેશઃ-શાનો જવાબ આપવા માટે?"

બહારના માણસે કહ્યું. "તું જે કાંઇ પૂછે તેનો!"

સુરેશ-હું નિર્દોષિ છું! હું રામપ્રસાદનું ખૂન કરવા શા માટે જાઉં? તેઓ તો મારા બાપના પરમ મિત્ર હતા! તેઓ મારા બાપ સમાનજ હતા. હું વિના કારણ શા માટે મારા બાપ તુલ્ય તેમનું ખૂન કરૂં?"

બહારના માણસે જણાવ્યું. "જો તે વાત કબુલ નહિ કરે, તો તો તારે આ નાની કોટડીમાજ મર્ણ સુધી રહેવું પડશે. જો જીવવાની આશા હોય તો હુ કહું છું તેમ કબુલ કર."

સુરેશઃ-જીવવાની આશા કોને નથી હોતી? પરંતુ ખોટી વાત કબુલ કરીને હું જીવવાને ચહાતી નથી. હા પણ એક

વાત છે. અહિંયાં રહીને તમારી સાથે બરાબર રીતે વાત થઈ શકતી નથી, માટે દ્વાર ઉઘાડો."

બહારથી–"હમણાં નહિ."

સુરેશ:–"ત્યારે શું તમે મને રામપ્રસાદના બંગલામાં જોઇ હતી?"

બહારથી:–તારી એ વાતનો જવાબ આપવાની મને જરૂર નથી. જો તું મારી વાત કબુલ કરવાને રાજીજ હોય તો જણાવ. નહિ તો જેમ છે, તેમને તેમજ રહેવું પડશે."

સુરેશ:–'પરંતુ મારો અપરાધ?"

બહારથી:–"એ કાંઇ હુ જાણું નહિ"

સુરેશ:–"ત્યારે એક વખત બારણુ ઉઘાડો."

બહારથી:–"ત્યારે તો તું એકજ દોટ મુકીને તારે ઘેરજ જતી રહે! કેમ ખરૂંને? તુંજ ચતુર હશે અને બીજાં તો મૂર્ખજ હશે."

સુરેશ:–"હું તો એક સામાન્ય સ્ત્રી જાતી છું! હું તમારી પાસેથી કેવી રીતે નાશી જાઉં તેમ છું?"

બહારથી:–હું બીજું કાંઇ સમજું નહિ! સો વાતની એકજ વાત છે કે જો મારી કહેવાની વાત કબુલ હોય તો, હમણાં દ્વાર ઉઘાડી નાંખુ! નહિ તો અહિંને અહિંજ સડી મરજે! બીજી કોઇ રીતે તારો છૂટકો થવાનો નથી.

સુરેશકુમારી બોલતી અટકી ગઇ, બહારના માણુસનો પદશબ્દ સુરેશકુમારીના સાંભળવામાં આવ્યો નહિ, તેથી તેના

મનમાં જણાયું કે તે બહારથી ચાલ્યું ગયું હશે! તરતજ સુરેશકુમારી નિરાશ થઇને હતાશ અંતઃકરણે પાસે પડેલી એક પથારીના આશ્રયે પડી અને આંસુ સારતાં તેને ભીજાવવા લાગી.

જે ઓરડાની અંદર સુરેશકુમારીને કેદ કરવામાં આવેલી હતી તે તદ્દન અંધકાર હતો. કેવળ નાનાં નાનાં જાળીયાંની અંદરથીજ થોડું થોડું અજવાળુ પડતું હતું. સુરેશકુમારીએ સહજ પ્રકાશની અંદર તે ઓરડાની અંદરની બાજુએ જરા દૂર એક કાગળ પડેલો જોયો.

સહસા તેના મનમાં કાગળ જોતાંજ આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થયું. તરતજ તે પથારીમાથી ઉઠી, અને કાગળને હાથમાં લઈ વાંચવા લાગી. કાગળ વાંચતાજ તેના મનમા આવ્યું કે જયતિલાલેજ તેને આ કાગળ લખી મોકલાવેલો હતો! સુરેશકુમારીએ ફરીથી તે પત્ર વાચવાની શરૂઆત કરી તેણે પત્રમાં નિચે પ્રમાણે લખેલું હતું.

"સુરેશ! તેંજ મ્હોટાભાઇનુ ખૂન કરેલું છે, એવું આટલા લાંબા વખતે જણાયું છે પહેલાં મારા મનમાં તેવો સદેહ હતોજ નહિ! પરંતુ અત્યારે તારા વિરૂદ્ધમાં એટલાં તો પ્રમાણો મને મળી આવ્યાં છે કે, હવે તે બાબતમાં કાંઇ પણ સંદેહ રહેવા જેવું રહ્યું નથી હવે તારા ઉદ્ધારનો માર્ગ એકજ છે. જો તું પોલિસની પાસે જઇને બધી બાબતનો સ્વિકાર કરી તેમને આત્મ સમર્પણ કરીશ તોજ તું બચી શકીશ નહિતો કોઇ પણ રીતે તારો બચાવ નથી!"

સુરેશકુમારીએ એ પત્રને વારંવાર વાંચ્યો. પત્ર વાંચી

તેના મનમાં વિચાર આવ્યો કે જ્યારે જયંતિલાલ સુદ્ધાંત પણ મારા ઉપર સંદેહની દૃષ્ટિએ જુએ છે, તો પછી મારો કોણ વિશ્વાસ કરશે? હું નિર્દોષિ છું. ઈશ્વરની સમક્ષ તો હું કોઇ પણ રીતે દોષિત છુંજ નહિ."

સુરેશકુમારીએ પુન: વિચાર કર્યો 'કે, અવશ્ય ત્યારે તો જયતિલાલ આ મકાનની અંદર હાજરજ છે અને પોતે જયતિ-લાલેજ મને આ વિપત્તિમાં મૂકી છે. આ ઉપરથી એમજ સમજાય છે કે તે મારી સાથે હવે વિવાહ કરવાને ચાહાતા નથી. તેમના ભાઈ રામપ્રસાદે તેમને વારંવાર મારી સાથે વિવાહ કરવાને માટે આગ્રહ કરેલો છે, અને તેઓ પણ મારી સાથે કબુલ થયેલા છે, એટલુજ નહિ પણ રામપ્રસાદના જીવતા તેમની સાથે પણ બંધાયલા છે. મને લાગે છે કે અત્યારે તેમના મનમાં દાક્તર દિનાનાથની કન્યા સ્નેહલતાની સાથે વિવાહ કરવાનો વિચાર આવ્યો હશે અને તેથીજ તેમણે મને બીજાની મદદવડે આ નાની ઓરડીની અંદર કેદ કરાવી હશે!"

એ પ્રમાણેની અનેક ચિન્તાઓ કરતી સુરેશકુમારી આખરે કલ્પાન્ત કરતી પડી, અને થોડીવારમાં નિદ્રાધીન બની ગઇ

બીજે દિવસે પ્રાત:કાળે તેને રાખવામાં આવેલી તે ઓર-ડાનાં દ્વાર ઉઘાડવામાં આવ્યાં. એક દાસીએ આવીને સુરેશ કુમારીને માટે આહારાદીની સામગ્રી તેની પાસે મૂકી, તેને ખાવાને માટે કહ્યું ઇચ્છાનુસાર ખાઇને સુરેશકુમારીએ દાસીને વિદાય કરી. દાસી ઓરડાની અંદરથી બહાર નિકળી કે તરતજ ઓરડાનાં દ્વાર બંધ કરી દેવામાં આવ્યાં.

અહિંયાં રાજીવલોચન એજ નહાના ઓરડાની અંદર એકલો સુઈ રહેલો હતો, અને થતી વેદના સહન કરતો હતો. શારદાદેવી અને રસિકલાલ તેની પાસેથી બીજે ઠેકાણે જવાને તૈયાર થયાં, તે વખતે રાજીવલોચનનું શરીર બહુજ દુર્બળ બની ગયેલું અને તેનું મ્હાં તદ્દન બેડોળ બની ગયેલુ હોવાથી તેને પણ બીજે ઠેકાણે લઈ જવાને તેમણે જણાવ્યું હતું. પરંતુ પોતાની નિર્બળતાને લઇને તથા પોતાનું કદરૂપું બની ગયેલું મુખ બીજાને નહિ બતાવવાની ઇચ્છાએ તે રાજીવલોચને કબુલ કર્યું નહિ. અંતની પળ પર્યંત તેણે તેજ ગૃહની અંદર રહેવાની અને તેજ સ્થળે દેહ છોડવાની ઇચ્છા જણાવી, તેથી બન્ને જણાં ચાલ્યાં ગયાં.

તેમના ચાલ્યા ગયા પછી રાજીવલોચનના મનમાં સહસા વિચાર આવ્યો તેણે તરતજ ઉભા થઇને એક મોટી બાટલી અને એક દવાની નહાની શીશી બહાર કહાડી. મોટા શીશાની અંદર દારૂ ભરેલો હતો, તે એક ગ્લાસની અંદર કહાડયો તથા શીશીની અંદરથી થોડીક દવા તે ગ્લાસની અંદર નાંખી. સહજ વાર થઇ નહિ એટલામાં દવાનો સ્પર્શ થવાથી દારૂનો રંગ બદલાઇ ગયો. તે જોઇ રાજીવલોચન પોતાના મનમાં કહેવા લાગ્યો. "સારૂં થયું કે આ શીશીની વાત શારદાદેવી જાણતી નથી, નહિતો તે અત્યાર સુધી મારી પાસે રહેવા દેતજ નહિ"

એ પ્રમાણે કહી રાજીવલોચન દવાથી મિશ્ર કરવામા આવેલા દારૂનો ગ્લાસ મ્હોંડામાં મુકવા તૈયાર થયો એટલામાં બહારની બાજુએથી કોઇએ બારણાં જોરથી ખખડાવ્યાં રાજીવ-લોચન જયંતિલાલને જાણી મોટેથી બોલ્યો. "હવે આપને

મારી પાસે આવવાનું કાંઇ પણ પ્રયોજન નથી. મેં અત્યાર સુધી આપના પૈસા ખાઇનેજ સેતાનીયત કરી છે. જેવી રીતે મેં તમારૂંજ નિમક ખાઇને તમને વિશ્વાસઘાત કરી ઠગ્યા છે, તેવીજ રીતે ઇશ્વરે મારે પોતાને હાથેજ તેનું ફળ ભોગવવાનો મને સમય આપ્યો છે. હું મારા કૃત્યનું ફળ પામ્યો છું. હવે મારે આ મ્હારૂં કાળું મુખ તમને બતાવવાની ઇચ્છા નથી, માટે હવે આપ ફરીથી બારણાં નહિ ખખડાવતાં ચાલ્યા જાઓ. હું આપને હવે જવાબ આપીશ નહિ; પછી કયા સુધી આપ મારી રાહ જોયા કરશો ?"

આવેલા માણસે રાજીવલોચનની તે વાત સાંભળી કે નહિ તે જાણી શકાયું નહિ, કિન્તુ પુનઃ બારણાં ખખડયાં. એકવાર બે વાર એમ વારંવાર ખખડાટ ઉપર ખખડાટ થવા લાગ્યો. આખરે રાજીવલોચને કંટાળીને ઉભા થઇ તે દ્વાર ઉઘાડયાં. તેની ધારણા ખોટી પડી. જય નિલાલને બદલે દાકતર દિનાનાથજ તેની દૃષ્ટે પડયો.

દાક્તર દિનાનાથને જોતાંજ તે બોલી ઉઠયો. "કેમ દાક્તર સાહેબ! આપ આવા કવખતે અહિયાં કયાંથી આવ્યા ?"

દાક્તરે જવાબ આપ્યો. "તમે મને અહિં આવેલો જોવાને રાજી નથી કેમ ખરૂં ને ?"

રાજીવલોચને કહ્યું. "નહિજ! કહો કેમ પધારવું થયું છે ? મારા મોંઢાની અવસ્થા જોવાને માટે આવેલા છો ? જ્યારે આવ્યા છો ત્યારે તો જોતાજ જાઓ. તમારી છોકરીએ જે કામ કર્યું છે તે બરાબર જોઇ લીધું ને ?"

" સારી વાત છે! જોઇએ તમારૂં મુખ!"

" હ્યો જુઓ! ધન્ય છે આપની કન્યાને કે મારા જેવા એક જુવાનને નાહક બદશિકલ બનાવી મૂકયો છે."

" તમે તેને શું કર્યું હતું? તો પછી તે કરે એમાં નવાઇ શું? વારૂ એતો ઠીક, પરંતુ આ ખુરસી લઈ જરા મારી સ્હામે બેસો. હું તમારી સાથે કેટલીક ગુપ્ત વાતચીત કરવાના ઇરાદાથી અહિંયાં આવ્યો છું."

" શું ખરૂં કહો છો?"

" હા! અટલા માટેજ હું અહિંયાં આવ્યો છું.'

" તે તો જાણ્યું પરંતુ આપે એમ ના સમજવું કે હું આપની સામે બેસીશ!"

" કેમ? મેં શું બગાડયુ છે?"

" કાંઈ નહિ! પણ આપના સામે મારાથી બેસી શકાય નહિ!"

" શા માટે?"

" જો હું બેસુ તો તમે તરતજ મારા ઉપર જાદુ કરી મૂકો, બીજુ શું? હું તમારાથી અજાણ્યો નથી. પરંતુ બહુ દિવસથી આ કામ જોયા કરૂં છું."

એ પ્રમાણે બોલતો બોલતો રાજીવલોચન એકદમ પરવશ બનવા લાગ્યો. તેનું જ્ઞાન જતું રહેવા લાગ્યું. ક્રમેક્રમે તેની વાક્‌શક્તિ બંધ થઇ ગઈ અને સહજવારમાં તે અચેતન બની ગયો. કોણજાણે તેનામાં એકદમ અતિશય બળ કયાંથી આવ્યું કે

તે એકદમ જોરમાંજ ઉભો થયો, અને એક ફલંગ મારી. દાક્તર દીનાનાથની સ્હામેથી એક બાજુ ખસી ગયો. તેણે દાક્તર દિનાનાથની પાછળ આવી એકદમ તેને એવી રીતે પકડી લીધો કે દાક્તરથી તેના હાથમાંથી છૂટી શકાયું નહિ.

લગભગ અર્ધાએક કલાક સુધી બન્નેની વચ્ચે તાણાતાણી થઈ. છેવટે કાંઈ પણ છુટવાનો ઉપાય નહિ જોવાથી દાક્તરે પોતાના ખીસ્સામાથી એક તીક્ષ્ણ ધારવાળી છરી બહાર કહાડી રાજીવલોચનના હાથપર ઘા કર્યો. ઘા લાગતાંજ રાજીવલોચને દાક્તરને છોડી દીધો. દાક્તર મળેલી તકનો લાભ લઇ ઘરમાથી બહાર નીકળી નાસી ગયો.

પ્રકરણ ૨૬ મું.

પરિણામ.

તે દિવસે રાત્રી ઘણી જવાથી સ્નેહલતા પોતાના પિતાની એક ખુણામાં બેઠી બેઠી રાહ જોતી હતી. દાક્તર દીનાનાથ સંધ્યાકાળ પહેલાં ઘરમાંથી બહાર નિકળ્યો હતો. રાત્રીના દશ વાગી ગયા હતા, છતાં પણ તે ઘેર આવેલો નહિ હોવાથી, તે કેમ આવ્યા નહિ ? તે બાબત સ્નેહલતાના મનમાં અતિશય ચિંતા થવા લાગી. તે ઘરની બારી આગળ ક્યારે પિતા ઘેર આવશે એવા વિચારથી બેઠી હતી.

જોતજોતામાં સાડાદસ વાગ્યા, છતાં પણ દાક્તર ઘેર આવ્યો નહિ. તેણે અત્યાર સુધી સાંજનું વાળુ કર્યું નહોતું તે વહેલો આવશે એમ માન્યતા હતી, અને તેણે પોતે પણ જલદીથી પાછા આવવાનું જણાવેલું હતું, છતાં હજી સુધી આવ્યો નહોતો, તેથી સ્નેહલતાનું મન અતિશય ચંચળ બન્યું હતું.

ઘરના નોકર ચાકરો તથા દાસી વગેરે સહુ કોઇ પોત પોતાના સુવાના સ્થળે જઇને સૂઇ રહેલાં હતાં. સ્નેહલતા સિવાય ઘરનાં બધાં માણસો ઘોર નિંદ્રામાં પડયાં હતાં. સ્નેહલતા પોતાનો બાપ ઘેર પાછો નહિ આવેલો હોવાથી બહુજ વ્યાકુળ જણાતી હતી. હવે તે વધારે વાર બાપની રાહ જોઇ શકી નહિ. તરતજ તેણે ત્યાંથી ઉઠી પોતાનું સઘળું શરીર ઢાંકી દીધુ, અને કોઈ પણ પોતાનો પગ સંચાર સાંભળે નહિ તેવી રીતે રામપ્રસાદના બંગલા તરફ ઉતાવળે ઉતાવળે ચાલી.

રામપ્રસાદના બંગલા ઉપર જવાનો તેનો નિત્ય ક્રમ હોવાથી તેણે તે બંગલાના સઘળા ઓરડાઓની ચાવીઓ પોતાની પાસે મેળવી રાખી હતી. એ ચાવીઓને લઇને જયારે જયારે તેની ઇચ્છા થતી ત્યારે ત્યારે વગર અટકાવે બંગલાની અંદર જઈ શકતી હતી.

રામપ્રસાદના બંગલા અંદર જઇ એક પછી એક સઘળા ઓરડાઓ ઉઘાડી તેણે તપાસ્યા, પરંતુ પોતાના બાપને ત્યાં જોયા નહિ. છેવટે નિરાશ બનીને તે રામપ્રસાદના શયનગૃહ વાળા ઓરડાની અંદર ગઇ, અને ત્યાં પડેલા એક સોફા ઉપર સૂઇ ગઇ.

સહુસા એક શબ્દ તેના કાને આવ્યો. સ્નેહુલતા એકદમ છલંગ મારીને સોફા ઉપરથી ઉઠી અને તતકાળ રસાયણુશાળાવાળા ઓરડા તરફ ચાલી ગઇ ત્યાં જઈ જોયું તો તેના પિતાને તેણે આલમારી ઉપરથી એક દવાની શીશી હાથમાં લેતાં જોયા. તરતજ તેના મનની ચિન્તા દૂર થઈ ગઇ. તે પીતાની સાથે કાંઈ પણુ નહિ બોલતાં તેઓ શું કરે છે તે છાનીમાની એક બાજુએ ઉભી રહી જોવા લાગી.

દિનાનાથ બીજી કોઇ બાજુએ લક્ષ નહિ આપતાં પોતાના કાર્યની અંદરજ લાગેલો હતો. સ્નેહુલતા રસાયણુશાળાની અંદર આવી એક બાજુએ ઉભેલી હોવા છતાં તેને તેણે જોઈ નહિ. અનેકવાર તેની નજીકમાં થઇને જવા આવવા છતાં સ્નેહુલતા તરફ તેનું લક્ષ્ય બીલકુલ દોરાયું નહિ.

છેવટે અર્ધોક કલાક થયા પછી તે એક ટેબલ પાસે ગયો અને એક પત્ર લખવા લાગ્યો. સ્નેહુલતાએ શાન્ત નહિ રહેતાં પોતાના પિતાની પાછળ જઇને પત્ર વાંચવા માંડયો.

પત્ર વાંચતાં વાંચતાં સ્નેહુલતા એકદમ બૂમ પાડી મ્હોટેથી બોલી ઉઠી. બાપુ બાપુ! આ શું લખોછો? તમે તે કોને લખોછો?

સ્નેહુલતાનો ઘાંટો સાંભળતાંજ ડાક્તર ચમકી ઉઠયો. તેણે આશ્ચર્ય પામતાં સ્નેહુલતાને પૂછયું. “સ્નેહુલતા! તું અહિંયાં કયારે આવી?”

સ્નેહુલતાએ જવાબ આપ્યો. “મારે આવ્યે બહુ વખત થઇ ગયો છે.”

" અત્યાર સુધી તું કયાં હતી ? "

" અહિંયાંજ હતી. "

" ખોટી વાત ! તું અહિંયાં હોય અને હું તને જોઇ શકું નહિ એવું કાંઈ બને ? મને જોઇ શકયા નહોતા; આપ આ શું લખોછો ? "

" એ વાત તારે જાણુવાની શું જરૂર છે ? " એ પ્રમાણે કહી દાક્તરે પોતાની પુત્રીના તરફ તિક્ષણ દૃષ્ટિપાત કર્યો. સ્નેહલતા ક્રમે ક્રમે અચેતન બની ગઇ. તેની બોલવાની શક્તિ બંધ થઇ ગઇ, અને તે એક તરફ જઇને બેશુદ્ધ બની બેઠી. તેને અચેતન અવસ્થામાં બેઠેલી જોઇને દાક્તર બોલી ઉઠયો. " હું પોતાના બચાવની સામગ્રી તૈયાર કરૂંછું. "

પ્રકરણ ૨૭ મું.

અવશેષ.

સ્નેહલતા પોતાના બાપના શબ્દો સાંભળતાંજ તરત બોલી ઉઠી: " પોતાના બચાવને માટેજ આ પત્ર લખોછો ? આપને કોણ પકડે છે ? શું છુપી પોલિસના માણસોએ આટલે બધે સુધી પત્તો મેળવ્યો છે ?

દાક્તરે જવાબ આપ્યો. " પત્તો મળે કે ના મળે, પરંતુ હું મારા માથાનો દોષ ઉડાવી દેવાનો પ્રયત્ન ના કરૂં ? "

સ્નેહલતાએ જણાવ્યું. "પરંતુ એથી તો મારા સર્વસ્વનું સત્યાનાશ વળે છે."

"તેનુ હું શું કરૂં?"

"પણ હું તો આપની પુત્રી છું, તેનો વિચાર કર્યો?"

"સૌથી પહેલાં સહુ કોઈએ પોતાના જીવનનો વિચાર કરવો જોઇએ."

"ત્યારે હું મરૂં અગર જીવું તેની તો દરકારજ નથીને? ઠીક! ત્યારે હું હમણાંજ જયંતિલાલની પાસે જાઉંછું; અને તેની પાસે જઈ અત્યારેજ સઘળી હકીકત જણાવી દઉંછું, પછી જોઉંછું કે આપ કેવી રીતે બચી શકોછો? આપ એક જાતના જાદુગર છો, ત સહુ કોઈ જાણે છે. આપને ના ઓળખતું હોય એવું કોઇએ નથી. તેમ આપનાથી ના બની શકે તેવું કાર્ય પણ નથી. અત્યાર સુધીમાં જે બધાં અન્યાયનાં કાર્યો કર્યા છે, તે સઘળાં આપની જાદુ વિદ્યાના બળેજ થયાં છે; જો તેમ ના હોય તો એક સામાન્ય સ્ત્રી કેમ તેવાં કામ કરી શકતી નથી? આપ આજે આટલા બધા સાવધાન બની ગયા છો, તો પછી મારે પણ તેવું બનવું પડશેજ! આપ પિતા છો એમ ધારીને હવે કોઈ પણ રીતે મારાથી પણ બેસી રહેવાશે નહિ. આપ જ્યારે મારા ઉપરજ દોષ મુકવાને તૈયાર થઇ પોતાનો બચાવ કરવાની યુક્તિ કરોછો, તો પછી હું પણ તમારા મુખ સ્હામું જોઇને કેવી રીતે બેસી રહીશ?

એ પ્રમાણે કહી દાક્તર દિનાનાથના જવાબની કાંઇ પણ પરવા નહિ કરતાં સ્નેહલતા એકદમ તે રસાયણશાળાના ઓર-

ડામાંથી બહાર નીકળી ઘર તરફ ચાલી.

જ્યારે તે ઘેર જવાના રસ્તા ઉપર આવી, તે વખતે એક માણસ તેને માટે રાહ જોઇ ઉભુ રહેલું હોય તેવું તેને જણાયું; તે માણસ પણ સ્નેહલતાની પાછળ પાછળ ચાલ્યું. સ્નેહલતા કોઇ દિશા તરફ લક્ષ્ય નહિ કરતાં, એકદમ પોતાના ઘરમાં આવી ઉભી રહી તરતજ તેની પાછળ પાછળ આવનાર માણસે પોતાના ખીસ્સામાંથી એક કાગળ બહાર કહાડયો.

થોડા થોડા વરસાદના છાંટા આવતા હતા, તેથી રસ્તાની અંદર કાદવ થયેલો હતો. તે કીચડ સ્નેહલતાના પગે લાગેલો હતો, તેથી જ્યાં જ્યાં તેનાં પગલાં પડેલાં હતાં ત્યાં ત્યાં પગનાં સઘળાં ચીન્હો સ્પષ્ટપણે દેખાતાં હતાં. તેની પાછળ પાછળ આવનાર રસિકલાલે પોતાના ખીસ્સામાંથી બહાર કહાડેલા કાગળની સાથે તે ચીન્હો મેળવી જોયાં, અને તેથી રસિકલાલની ખાત્રી થઇ કે, રામપ્રસાદની કાર્પેટ ઉપર પણ સ્નેહલતાનાંજ પગલાંનાં ચિન્હ પડેલાં છે. તેમ સ્નેહલતા જે દિવસે રામપ્રસાદનું ખૂન થયું તે દિવસે રામપ્રસાદના બંગલામાં હાજર હતી એમ પણ નક્કી થયું છે.

રસિકલાલને પદ ચિન્હો જોઇ પ્રથમ તો સુરેશકુમારીના ઉપર વહેમ આવેલો હતો. તે પોતાની પાસેના કાગળની સાથે તેનાં પદચિન્હ મેળવવાને માટે સુરેશકુમારીને ત્યાં ગયો હતો. પરંતુ ત્યાં આગળ સુરેશકુમારીના કાંઇ પણ સમાચાર નહિ મળવાથી તે રામપ્રસાદના બંગલામાં ગયો. બંગલાની અંદર રસાયણશાળાવાળા ઓરડામાં દાક્તર અને સ્નેહલતાને થતી વાત

સાંભળી ત્યારે તેને સ્નેહલતા ઉપર સંપૂર્ણ શક ઉત્પન્ન થયો. તેથી તરતજ તે રામપ્રસાદના બંગલામાંથી બહાર આવી સ્નેહલતાની રાહ જોતો રસ્તા ઉપર ઉભો રહ્યો હતો.

સ્નેહલતા ઘરની અંદર થોડીવાર રહી બહાર આવી, અને રસ્તા ઉપર ચાલી. રસિકલાલ આ વખતે પણ ગુપ્તપણે તેની પાછળ પાછળ ચાલ્યો. કેટલેક એ પ્રમાણે ચાલ્યા પછી સ્નેહલતા જે ઘરની અંદર રાજીવલોચન રહેતો હતો તેની અંદર પેઠી.

સ્નેહલતાના મનમાં હતું કે, રાજીવલોચન અહિંયાં એકલોજ રહે છે અને તેથીજ તે અંદર પેઠી હતી. પરંતુ અંદર પેસતાંજ તેણે શારદાદેવીને અંદર બેઠેલી જોઇ. શારદાદેવીને જોઇ સ્નેહલતાએ પૂછયું. "તમે અહિંયાં ક્યાંથી ?"

શારદાદેવીએ સ્નેહલતાને સ્હામું પૂછયું. "તમે અહિંયાં ક્યાંથી ?"

સ્નેહલતાએ જવાબ આપ્યો. "હું રાજીવલોચનને જોવા માટે આવી છું."

શારદાદેવીએ પૂછયું. "રાજીવલોચન અહિંયાં છે એ તમે કેવી રીતે જાણ્યું ?"

"એ આપનુંજ કામ છે તમે એમને અહિં લાવ્યાં છો ?"

"પણ તમને કોણે કહ્યું ?"

"સુરેશકુમારીની દાસીએ."

"એણે એ વાત કેવી રીતે જાણી ?"

"તેની સાથે રાજીવલોચનને સ્નેહ છે"

"તે દાસી ક્યાં છે ?"

"તે પછીથી જણાવીશ."

"રાજીવલોચનની જે દુર્દશા કરી છે, તેથી તે બચ્યો છે ?"

"બચ્યો છે, જાણીનેજ જોવા માટે આવી છું. જો મરી ગયો હોત તો તે પણ જાણુત."

"ઠીક ! ત્યારે જે કામે આવ્યાં છો તે કામ કરી લ્યો, વાર કરશો તો પછી જોઈ શકશો નહિ."

સહસા રસિકલાલ તેજ સ્થળે આવીને ઉભો રહ્યો. શારદાદેવીને સ્નેહલતાની સાથે વાત કરતી જોઇને તે સહાસ્ય વદને સ્નેહલતાની પાસે જઇને બોલ્યો. "સ્નેહલતા ! તેં મને બહુજ દુઃખ આપ્યું છે. તેંજ રામપ્રસાદનુ ખૂન કરેલું છે એ અત્યાર સુધી બરાબર રીતે મારા જાણવામાં આવ્યું નહોતું. પરંતુ હવે તારો કોઇ પણ રીતે છૂટકારો નથી. હજી પણ જો તું તારૂ ભલુ ચાહાતી હોય તો બધી વાત ખુલ્લે ખુલ્લી મારા આગળ જણાવી દે અને માફી માગ.

સ્નેહલતાએ કાંઈ પણ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહિ. તે પોતે બન્ને છુપાં માણસો આગળ ફસાઈ પડેલી હોવા છતાં, તેણે નાસી જવાનો ઉપક્રમ પણ કર્યો નહિ. તેણે કેટલીક વારે જવાબ આપ્યો. "મેં ? શું મેંજ ખૂન કર્યું છે ? આપે તે કેવી રીતે જાણ્યું છે ?"

રસિકલાલે મોઢેથી કાંઇ પણ નહિ બોલતાં વીષથી ભરેલી કાચની ગોળ શીશી અને કાગળની અંદર વિંટેલો રામપ્રસાદનો હાથ એ બન્ને ચીજો સ્નેહલતાને બતાવી. સ્નેહલતા તે બન્ને

ચીજો જોતાંજ પોતાના મનમાં સમજી ગઇ કે હવે કોઈ પણ રીતે છૂટી શકાય તેવો ઉપાય નથી.

રસિકલાલે તરતજ એક સીટીનો અવાજ કર્યો. તતકાળ બે પોલિસના કોન્સટેબલો આવીને હાજર થયા. રસિકલાલે સ્નેહલતાને બંધન કરવાનો હુકમ આપ્યો. હુકમ અનુસાર સ્નેહલતાને બંધન કરવામાં આવી.

કેટલીકવારે શારદાદેવીએ સ્નેહલતાને પૂછ્યું. "સ્નેહલતા! બોલ હવે તારો શું વિચાર છે? જો ખરી હકીકત નહિ જણાવે તો તારૂ મૃત્યુ થશે."

સ્નેહલતાએ પોતાની ઇચ્છા નહિ હોવા છતાં જણાવ્યું. "રસિકલાલ! હું કહું તે સાંભળો. જ્યારે હું પકડાઇજ ગઇછું, તો પછી કોઇ પણ વાત છુપાવી રાખવાની જરૂર જોતી નથી. મેંજ રામપ્રસાદનું ખૂન કરેલું છે એ હુ કબુલ કરૂંછું."

રસિકલાલે તેને પૂછ્યુ. "શા માટે તેં એમનું ખૂન કર્યુ હતું?"

સ્નેહલતાએ જણાવ્યું. "ફક્ત પૈસાના લોભેજ. હું જાણુતી હતી કે રામપ્રસાદની પાસે પુષ્કળ પૈસા છે, તેમ એ પણ જાણુતી હતી કે સુરેશકુમારીજ એ સઘળી મિલકતની માલિકણુ થનાર છે. મારા બાપના ચુકતી પ્રપચથી અને તેમની અદ્ભુત જાદુ વિધાનાં બળથો જયંતિલાલને પહેલાંથીજ અમે અમારા વશ (કબજામાં) કરી લીધેલા હતા. તેમની પાસેથી મારી સાથે વિવાહ કરવાનું એક પ્રતિજ્ઞાપત્ર લખાવી લીધું હતું. જો કોઈ પણુ રીતે જયંતિલાલ રામપ્રસાદના ઉત્તરાધીકારી થાય તો એમાં

ભારે દખલ ઉભી કરવાને માટેજ અમે એ વિચાર કર્યો હતો, અને તેથીજ મેં રામપ્રસાદના ખરા વિલની ચોરી કરી હતી.

શારદાદેવીએ વચ્ચેજ તેને બોલતી અટકાવીને કહ્યું. "એ વીલ અત્યારે મારી પાસે છે. ચોરની પાસેથી ચોરી કરીને હું લઈ આવી છુ. રસિકલાલ! આ તે વીલ તમે લ્યો."

એ પ્રમાણે,કહી શારદાદેવીએ તે વીલ રસિકલાલના હાથમાં આપ્યું. રસિકલાલે તરતજ વાંચી જોયું, અને તેથી તેની ખાત્રી થઇ કે સુરેશકુમારીજ રામપ્રસાદની અધિક સંપતિની ઉત્તરાધીકારીણી છે

વીલ વાંચી રહ્યા પછી રસિકલાલે સ્નેહલતાને કહ્યું. "પછી"

સ્નેહલતાએ આગળ ચલાવ્યું. "એક ખોટું વીલ તૈયાર કરવામાં આવેલું છે. મારા બાપેજ રામપ્રસાદને યાદુવિદ્યાના બળે બેભાન બનાવીને તેમની તે અવસ્થાની અંદર તેમની પાસે લખાવેલું છે. ત્યાર પછીજ બીજુ બધુ બન્યું છે, પછીથી મેં રામપ્રસાદના રસાયણવિદ્યાવાળા ઓરડાની અંદર જઇને સઘળી જાતનાં વીષોની શીશીઓ તપાસી હતી, તેમજ કીયા વિષથી શું શું થાય છે, અને કેવાં પરિણામ આવે છે તે મેં જાણી લીધું હતું. મેં આલમારી ઉપરથી કાચના ગોળાઓમાં ભરેલા વીષની શીશીઓ બહાર કહાડી તેમાંથી ફક્ત બેજ શીશીઓ મેં લીધી હતી."

"ત્યાર પછીથી ?"

"ત્યાર પછીથી હું એક કાચની ગોળી લઇને તેને મારા હાથમાં ગુપ્ત રાખી રામપ્રસાદના સુવાના ઓરડાની અંદર તેમને મળવા માટે ગઇ હતી. રામપ્રસાદ હું શું ઉદ્દેશથી ગઇ હતી

તે જાણુતા નહોતા. મેં તેમનો હાથ પકડીને વાત કરતાં કરતાં તે ગોળી તેમના હાથની અંદર રાખી દીધી, અને એટલા જોરથી દબાવી દીધી કે, તે અત્યારે કહી શકાય તેમ નથી. તરતજ હું ત્યાંથી હળવે હળવે ચાલી નીકળી.”

“તારી સાથે કોણુ હતું તે જાણે છે ?”

“ના ! મને કોઇની પણુ બીક લાગતી નથી. આનંદની વાત તો એ છે કે, હું પકડાઇ ત્યાર પહેલાંજ મને પકડવાની છે એ વાત હું જાણુતી હતી. પરંતુ એક વાત બહુજ જરૂરી છે. સુરેશકુમારી મારા ઘરમાં કેદમાં છે.”

“કેમ ?”

“મારા બાપ તેના કારણુ રૂપ છે. તેઓ અત્યારે મને પકડાવા અને પોતે બચી જવાના કામમાં રોકાયલા છે. સુરેશ-કુમારી જો કબુલ કરત કે મેંજ રામપ્રસાદનું ખૂન કરેલુ છે તો આ બધી પીડા ઉત્પન્ન થાત નહિ.”

“આમાં તારા બાપનો કેટલો દોષ છે.”

“બધા કામનું મૂળજ એ છે ! તેઓ જે વિદ્યા જાણે છે, તેનાથી તે કોઈ પણુ કામ ના કરી શકે એવું નથી.”

“તેઓ અત્યારે ક્યાં છે ?”

“ઘણું કરીને તો એ અત્યારે રામપ્રસાદના બંગલામાંજ હશે.”

રસિકલાલ તરતજ સ્નેહલતાને પોલીસ ચોકી પર મોકલી રામપ્રસાદના બંગલા તરફ ચાલ્યો. ત્યાં જઇ જોયું તો હાકાર

દિનાનાથ એક આરામખુરસી ઉપર બેસીને કાંઇક કાગળ વાંચવામાં ગુંથાયલો હતો. કાંઇ પણ વિલંબ નહિ કરતાં રસિકલાલે તેને એકદમ કબજે કરી બંદીવાન બનાવ્યો. પરંતુ તેનું સઘળું શરીર અતિશય થંડુ પડી ગયેલું જોઇ તેણે વિચાર કર્યો કે મારા આવતા પહેલાંજ તેણે કોઈ પણ પ્રકારનું વિષ લઈ આત્મહત્યા કરી છે અને આ બધા મામલામાં સપડાવું ના પડે માટે આત્મહત્યા કરી છે."

સ્નેહલતા પોલીસ ચોકીમાં આવ્યા પછી બહુ વાર સુધી જીવી નહિ. તેની પાસે પણ એક પ્રકારનું વીષ હોવાથી તે તેણે પી લઇ આત્મહત્યા કરી હતી.

શેહેરના સઘળા લોકોના જાણવામાં આવ્યું કે સ્નેહલતાએજ રામપ્રસાદનું ખૂન કરેલું છે. પહેલાં તો એ વાત કોઇના પણ માનવામાં આવી નહી, કારણ કે રામપ્રસાદ જેવા બળવાનનું ખૂન કરવાનું આવુ સાહસ એક સ્ત્રી કરે એ અસંભવિત હતું. પરંતુ જ્યારે સઘળાના સાંભળવામાં આવ્યું કે તેને પકડીને થાણામાં લાવવામાં આવી છે અને ત્યાં ઝેર ખાઇને એણે પોતે આત્મહત્યા કરી છે ત્યારેજ એ વાત માનવામાં આવી. સઘળાં માણસો સ્નેહલતાની નિંદા કરવા લાગ્યાં.

. ખૂની સ્નેહલતાને પકડવાથી રસિકલાલને બહુજ સારૂ ઇનામ મળ્યું. સુરેશકુમારીને દાક્તરના ઘરમાં પુરેલી હતી ત્યાંથી તરતજ બહાર કહાડવામાં આવી.

ઉપસંહાર.

સુરેશકુમારી ડાક્તરના ઘરમાંથી મુક્ત થઇને રસિકલાલ સાથે પોતાને ઘેર ગઈ. રસિકલાલે અસલ વીલ તેના હાથમાં આપ્યું, અને તેને રામપ્રસાદના વકીલોને ત્યાં લઇ જઈ જે રીતે અસલ વીલ પ્રમાણે કાર્યક્રમ થાય તે પ્રમાણેની સઘળી યોજના કરી આપી.

થોડાજ વખતમાં સુરેશકુમારી રામપ્રસાદના વીલમાં લખેલી મીલકતની સ્વતંત્ર માલિક થઇ. જયંતિલાલે જ્યારે રસિકલાલની સાથે જઇ સુરેશકુમારીની સાથે વિવાહ કરવાની વાત કરી ત્યારે સુરેશકુમારીએ સહાસ્ય વદને જયંતિલાલને કહ્યું. "મે તો ખૂન કરેલું છે, મારી સાથે વિવાહ કરવાથી આપનું સાહસ કહેવાશે ?"

જયંતિલાલે જણાવ્યું. "સુરેશ ! એવી વાત શા માટે કહે છે ? મેં કોઇ પણ વખતે તારા માટે સંદેહ કર્યોજ નથી.

સુરેશકુમારીએ કહ્યું. "ત્યારે હું જે વખતે ડાક્તરના ઘરમાં કેદ હતી, ત્યારે તમે તેવી રીતે મને પત્ર કેમ લખ્યો હતો ?"

જયંતિલાલે કહ્યું. "હું તે વખતે ડાક્તરના હાથમાં રમકડા રૂપે હતો. હું શુ કરૂંછું કે, શુ બોલુંછું તેનું મને બીલકુલ ભાન તે વખતે રહેતું નથી.

સુરેશકુમારીએ હાસ્ય કરતાં કહ્યું. "ત્યારે હવે કોના હાથમાં છો ?"

જયંતિલાલે કહ્યું. "હવે તો તારાજ હાથમાં બીજા કોના?"

સુરેશકુમારીએ કહ્યું. "પાછા પછીથી બોલશો નહિને કે તે વખતે હું તારા હાથમાં હતો માટે શું કર્યું હતું તે ખબર નથી."

રસિકલાલે ઉચ્ચ સ્વરે હાસ્ય કરતાં કહ્યું. "તમે બન્ને જણાં નિર્દોષ છો, વીશેષમાં જયતિલાલે તે દિવસે જે વાત કહી હતી, તે રીતે તો તેમણે તને બચાવવાનોજ પ્રયત્ન કર્યો હતો. અને તેથી મારો તો નિશ્ચય થયો હતો કે જયંતિલાલ તને પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ અધિક ચાહે છે. જુઓ! તમારા વિવાહ સબંધની વાત બહુ દિવસ થયાં નક્કી થયેલી છે; અત્યારે તમારા ઉપરની સઘળી આપત્તિઓ ટળી ગઇ છે, અને કોઈપણ પ્રકારની ભીતી નહિ રહેવાથી આનંદ છે. તેવીજ રીતે તમારો વિવાહ થઇ જાય એટલે બધાને આનંદ થશે. હવે તુ રામપ્રસાદની સઘળી મિલકતની ઉત્તરાધીકારીણી થઇ છે. જયંતિલાલને તો તેમાંથી થોડો ભાગજ મળ્યો છે. તમારા બન્નેનો વિવાહ થઇ જશે એટલે સઘળી સંપત્તિ પાછી એકત્ર થશે અને બન્ને જણ તેનાં માલિક સ્વતંત્રપણે થશો."

સુરેશકુમારી કાંઇ પણ બોલી નહિ; તે પણ જયંતિલાલને અતિશય ચહાતી હતી. પોતાનો વિવાહ જયંતિલાલની સાથેજ થશે એ જાણીને તે બહુ આનંદીત થઈ.

વકીલોની સહાયતાથી રામપ્રસાદના ખોટા વીલને રદ કરવામાં આવ્યું, અને અસલ વિલ પ્રમાણે સઘળી વ્યવસ્થા કરવામાં આવી. છેવટે રામપ્રસાદની સઘળી મિલકત સુરેશકુમારીના હાથમાં સોંપાઇ, અને તેનો મનોભિલાષ સંપૂર્ણ થયો.

રામપ્રસાદના બંગલાને ફરીથી સાફસુફ કરાવી સુધારવામાં આવ્યો. સુરેશકુમારી અને જયંતિલાલ બન્ને પોતાને રહેવાનાં મકાનો ભાડે આપી દઇ રામપ્રસાદવાળા બંગલાની અંદર રહેવા માટે ગયાં.

વિવાહનો દિવસ નક્કી કરવામાં આવ્યો. સુરેશકુમારીનાં તેમજ જયંતિલાલનાં કોઇ પણ આત્મીય સ્વજન જીવતાં નહોતાં તેથી સ્નેહી સમુદાયે અને રામપ્રસાદના વિલના એક્ઝીક્યુટરોએ તેમનો લગ્નોત્સવ ઉજવ્યો.

યથા સમયે તેમના લગ્નનું શુભ કાર્ય કરવામાં આવ્યું તેઓ બન્ને જણાં જીવનપર્યંત સુખે સંસાર યાત્રામાં મ્હાલવા લાગ્યાં.

રાજીવલોચન વધુ વખત જીવ્યો નહિ. તેના મુખમાં પડેલાં ક્ષત દીન પ્રતિદીન વધતાં જવાથી એક માસ પિડા ભોગવી તે મરી ગયો.

શારદાદેવીએ તે દીવસ પછી ફરીથી કોઈ પણ દિવસ છુપી બાતમીદારનું કામ હાથ ધર્યું નહિ. તે પોતે તે કામનો ત્યાગ કરી પોતે રાખેલી બાળકીને પરણાવી સુખપૂર્વક કાળ નિર્ગમન કરવા લાગી.

રસિકલાલે તેના ભરણ પોષણનો સઘળો ભાર પોતાના શીર પર લઈ લીધો.

સમાપ્ત.

છપાય છે ! છપાય છે !

વહેલો તે પહેલો.

અગાઉથી ગ્રાહક થઈ પૈસા મોકલી આપનારને

ઉત્તમ લાભ.

અત્યુત્તમ રસિક ડીટેકટીવ નોવેલ

સન્મિત્ર કે શયતાન.

કીંમત રૂ. ૧-૦-૦

પ્રેમ પિંજર કે ખૂની ખંજર.

કીંમત રૂ. ૧-૦-૦

લેખક:-શંકરલાલ એન-શુકલ. માતર નિવાસી.

અગાઉથી ગ્રાહક થઈ નામ નોંધાવનારને પોસ્ટેજ માફ.

લખો:—

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

૨૬૩૦, પાનકોર નાકા—અમદાવાદ.

તૈયાર છે ! તૈયાર છે !

મિલન-મંદિર.

(ઉત્તમ સામાજિક નવલકથા)

પ્રયોજક:- વ્રજલાલ જાદવજી ઠક્કર.

સમાજ, ગૃહિણી કે દેવી ? નવીન સંન્યાસી, ગુલસાનાં વગેરે નવલકથાઓના કર્ત્તા.

ગુજરાતી સંસારનું આબેહુબ ચિત્ર, રચના ચાતુર્ય, ભાષાનું લાલિત્ય, તેમજ ઘટના-પ્રવાહમાં આવી નવલકથા ભાગ્યેજ બીજી કોઈ હશે,

આ નવલકથા

આપની સ્ત્રી, પુત્ર, કન્યા વગેરેના હાથમાં મૂકવાથી

સંસાર

સોનાનો થશે.

અશાંતિપૂર્ણ સંસારમાં પણ

શાંતિના તરંગો ઉછળશે !

આ નવલકથામાં પ્રેમ, મિલન, પુણ્ય સઘળુ છે, મંગળ પ્રસંગે ભેટ આપવા માટે આ નવલકથા અદ્વિતીય છે.

કીંમત રૂ. ૧-૪-૦

મળવાનું ઠેકાણું.

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૨૯૩૦ પાનકોર નાકા—અમદાવાદ

નવલકથાના શોખાનોને ઉમદા તક !

તૈયાર છે !　　　　　　તૈયાર છે !

ગુર્જરી

મુંબઇની શેઠાણી.

લેખક:-સાક્ષરશ્રી મણિલાલ છબારામ ભટ્ટ.

આ નવલકથામાં મુગ્ધાઈનું અવતરણ, આશાના અંકુર, આનંદમાં આનંદ, દૈન્યનો દુર્ગુણ દ્વેષ, આત્મવિચાર, રામચંદ્રનું ચરિત્ર, રંગનું ચટકું, સુખ દુઃખના બેલી, વરની મરજી, ક્યાં મન માને, મિત્રોનો મેળાપ, સારા વરની ખોટ, નિરાશાનો છાંયો, વિવાહનું વચન, વિવાહ નક્કી થયો, ચંદુનું જવુ, રજવાડી રહેણી, બંગલાની બલા, ભેદી બનાવ, ખરાનું ખોટુ વગેરે વગેરે અનેક પ્રકારની બાબતો એવી ચિતરવામાં આવી છે કે વાંચકવર્ગને એક પાનું વાચતાની સાથેજ સંસારિક વ્યવહારિક તેમજ રજવાડી ખાતામાં કેવી નજીવી તકરારને લીધે કાવાદાવા કરવામાં આવે છે તેનો આબેહુબ ચિતાર કેટલો ચિતરવામાં આવ્યો છે તે માલમ પડી આવશે.

સુંદર સોનેરી નામવાળું કપડાનું પુઠું. સુંદર સફેદ ચીકુણા કાગળ. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૩૧૬ છતાં કીંમત માત્ર રૂ. ૧-૪-૦ વી. પી. પોસ્ટેજ જૂદું.

મળવાનું ઠેકાણું:-

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

૨૬૩૮-પાનકોર નાકા-અમદાવાદ.

આઠ ભાગમાં પ્રગટ થતી

કુંદન અને કુસુમ.

લેખકઃ-કવિ રણછોડલાલ મહાસુખરામ ત્રિવેદી.

દોહરો.

કહ્યાગરો છે દીકરો ગુણવંતી છે નાર,
જેના ઘરમા તે વસે ધન્ય તેનો અવતાર.

આ રસભરી જીવન કથામાં સંસાર વ્યવહારની અવનતિના કારણરૂપે મનાતાં બાળલગ્ન, વૃદ્ધલગ્ન, દ્વિત્રિયાલગ્ન, કન્યાવિક્રય અને પુનર્લગ્નના વિષયોના કેન્દ્રબિંદુના કલ્પના પ્રદેશમાં **કુંદન અને કુસુમ** પાત્રો કલ્પી તે દ્વારા સુધારાના સપાટા, કુળ મોટાઇના કઢાપા, જમાનાના ઝપાટા, પ્રેમની શૂળી ને હૈયાની હોળીના આચારવિચાર ઘણી સરસ ભાષામાં ખૂબીભરી રીતે આબેહુબ બતાવવામાં આવ્યા છે. તે સાથે આધુનિક આર્ય ઘરસંસારનું પ્રતિબિંબ સારી રીતે પાડવામાં આવ્યુંછે.

આ નવલકથા એટલી બધી રસિક છે કે તેનાં થોડાંક પાનાં વાંચતાંજ વાંચકોના મનમા પૂરેપૂરી વાંચવા જીજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થશેજ એમ અમે ખાત્રીથી કહીએ છીએ. એક વખત મંગાવીને વાંચવા અમારી ખાસ ભલામણ છે.

ભાગ ૧ લો. } સચિત્ર ! (આવૃત્તિ બીજી) તૈયાર છે.
ભાગ ૨ જો. }

ભાગ ૩-૪-૫ તૈયાર છે. **ભાગ ૬ ઠો** છપાય છે.

હરેક ભાગની કીંમત રૂ. ૦-૧૨-૦ ટપાલ ખર્ચ જુદું.

મળવાનું ઠેકાણુંઃ-

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

૨૬૩૦ પાનકોર નાકા-**અમદાવાદ.**